

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Науково-практичний журнал

6 (92) ' 2016

ISSN 2308-0361

УДК 347.(77+78)

ЗАСНОВНИК

*Науково-дослідний інститут
інтелектуальної власності
Національної академії
правових наук України*

Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ № 10573 від 07.11.2005 р.

Рекомендовано до друку вченою
радою НДІ інтелектуальної
власності НАПрН України
(протокол № 12 від 29.11.2016 р.).

Редакція:

Орлюк О. П. — головний редактор,
Петренко С. А. — заступник головного
редактора,
Мацкевич О. О. — редактор,
Осипова А. О. — літературний
редактор.

Адреса редакції:

**03680, МСП, м. Київ-150,
вул. Казимира Малевича, 11,
корп. 4**
Тел.: 228-21-37, 228-22-16
Тел./факс: 200-08-76
www.inprojournal.org
e-mail: intprop.ua@ukr.net,
letter@i.kiev.ua

Надруковано з оригінал-макета
в ТОВ «НВП «Інтерсервіс»»,
вул. Бориспільська, 9.
Свідоцтво: серія ДК № 3534
від 24.07.2009 р.

Здано до набору 12.12.2016 р. Підписано
до друку 28.12.2016 р. Формат 70x108/16.
Папір офсетний. Друк офсетний.
Наклад 300 примірників.

ЗМІСТ

Патентне право

Кашинцева О. Примусове ліцензування
винаходів у сфері фармації: перспективи
для України та досвід ЄС 5

Armaza-Armaza E. J., Pysieva V. General review
of the new object of patent law which correlates
to the new biological weapon and relating to phar-
macogenomics (Армаза-Армаза Е. Х., Писева В.
Загальний огляд нового об'єкта патентного права,
що співвідноситься з новою біологічною зброєю
та стосується фармакогеноміки) 10

Судова експертиза

Прохоров-Лукін Г. Судова експертиза:
поняття та види об'єктів інтелектуальної
власності 17

Авторське право

Улітіна О., Якуша Є. Копілей і авторське
право 25

Захист прав

Федорова Н. Основні підходи до забезпечення
захисту прав на телеформат в США 31

Засоби індивідуалізації

Сенчук В. До питання про охорону офіційних назв
держав від недобросовісного використання 39

Наукова рада журналу:

Довгерт А. С., чл.-кор. НАПрНУ, д. ю. н., проф.; Кузнецова Н. С., акад. НАПрНУ, д. ю. н., проф.; Майданик Р. А., акад. НАПрНУ, д. ю. н., проф.; Малишева Н. Р., д. ю. н., проф.; Патон Б. Є., през. НАНУ, д. т. н.; Петришин О. В., д. ю. н., професор, академік НАПрНУ, президент НАПрНУ; Притика Д. М., акад. НАПрНУ, д. ю. н.; Стефанчук Р. О., чл.-кор. НАПрНУ, д. ю. н.; Тацій В. Я., почесний през. НАПрНУ, д. ю. н., академік НАНУ; Шемшученко Ю. С., акад. НАНУ, акад. НАПрНУ, д. ю. н.; Маркевич Р., PhD hab. (Польща).

Редакційна колегія журналу:

Мироненко Н. М., д. ю. н., голова редакційної колегії; Дорошенко О. Ф., к. ю. н., заступник голови редакційної колегії; Андрощук Г. О., к. е. н.; Атаманова Ю. Є., д. ю. н.; Бутнік-Сіверський О. Б., д. е. н.; Васильєва В. А., д. ю. н.; Галиця І. О., д. е. н.; Гетманцев Д. О., д. ю. н.; Дроб'язко В. С., к. філол. н.; Захарченко Т. Г., заслужений юрист України; Канзафарова І. С., д. ю. н.; Комзюк Л. Т., к. ю. н.; Копиленко О. Л., д. ю. н.; Коссак В. М., д. ю. н.; Крупчан О. Д., д. ю. н.; Москаленко В. С., заслужений юрист України; Панов М. І., д. ю. н.; Пічкур О. В., пр. наук співроб.; Сімсон О. Е., д. ю. н.; Солощук М. М., к. т. н.; Теплюк М. О., д. ю. н.; Тихий В. П., д. ю. н.; Юрченко О. М., д. ю. н.

Іноземні члени редколегії:

Армаза-Армаза Е. Х., PhD (Іспанія); Невентловські А., д. права (Польща); Пеліова Я., PhD (Словаччина); Рамальхо А., PhD (Нідерланди); Телец І., JUDr. (Чехія); Цвікля Л., PhD hab. (Польща); Шакель Н., к. ю. н. (Білорусь).

Журнал засновано в лютому 2002 року, перейменовано у листопаді 2005 року, внесено до переліку фахових видань ВАК України з юридичних наук

Розвиток сфери інтелектуальної власності

Сесицький Є. Діяльність ВОІВ на сучасному етапі. Підтримка розвитку політики з інтелектуальної власності університетах і науково-дослідних організаціях і типове положення ВОІВ 47

Кадетова О. Вплив європейського законодавства на розвиток законодавчого регулювання сфери інтелектуальної власності в Україні 54

Право та інновації

Постригань Т. Історія правового регулювання створення та діяльності технопарків в Україні на базі вищих навчальних закладів 62

Андреев Д. Інноваційний розвиток малого та середнього бізнесу: шляхи вдосконалення державної політики 69

Економіка інтелектуальної власності

Семчик В. Значення інтелектуальної власності у формуванні майна Укрзалізниця: цивільно-правові аспекти 77

Погляд науковця

Гумега О. Вплив принципів цивільного права на правову охорону та захист прав інтелектуальної власності 86

Радзивілюк В. Належність мирової угоди до процедур банкрутства 94

Кушнір І. Щодо деяких особливостей оподаткування нематеріальних активів забудовників в Україні 105

*Журнал внесено до бази даних
Index Copernicus Journals MasterList.
ICV Index 2015: 55.01*

THEORY AND PRACTICE OF INTELLECTUAL PROPERTY

Scientific and practical journal

6 (92) ' 2016

ISSN 2308-0361

UDC 347.(77+78)

FOUNDER

*The Scientific and Research
Institute of Intellectual Property
of the NALS of Ukraine*

Certificate of state registration
KV № 10573 issued 07.11.2005.

The issue is recommended by the
Scientific Council of the S&R IIP
of the NALS of Ukraine (Minutes
№ 12 of the 29.11.2016).

Editorial:

O. Orlyuk — Chief Editor,
S. Petrenko — Deputy Chief Editor,
O. Matskevych — Editor
and Layout Designer,
A. Osyrova — Proofreader.

Editorial address:

11 Kazimira Malevicha Str.,
13th floor,
Kyiv, Ukraine, 03680
Tel./fax: 200-08-76
Tel.: 228-21-36
www.inprojournal.org
e-mail: intprop.ua@ukr.net,
letter@i.kiev.ua

Printed at "Interservis". 9
Boryspilska Str. Certificate DK № 3534
issued 24.07.2009.

Sended to the printer 12.12.2016.
Passed for printing 28.12.2016.
Format 70x108/16. Offset paper.
Offset printing.
Circulaion 300 ex.

CONTENT

Patent law

Kashyntseva O. Compulsory licensing
of inventions in the field of pharmacy: prospects
for Ukraine and EU experience 5

Armaza-Armaza E. J., Pysieva V. General
review of the new object of patent law which
correlates to the new biological weapon
and relating to pharmacogenomics 10

Forensic

Prokhorov-Lukin G. Forensics: the concept
and types of intellectual property objects 17

Copyright

Ulitina O., Yakusha E. Cosplay and copyright ... 25

Defence and remedies

Fedorova N. Basic approaches to the protection
of rights teleformat in the USA 31

Designations

Senchuk V. On the issue of protection of official
names of states against misuse 39

Development of intellectual property sphere

Sesitsky Ye. WIPO activities at the current stage.
Support for IP policy development at universities
and research organizations, and the Model
Intellectual Property Policy of WIPO 47

Scientific Council:

A. Dovgert, associate member of the NALSU, PhD hab., prof.;
 N. Kuznetsova, academician of the NALSU, PhD hab., prof.;
 R. Maydanyk, academician of the NALSU, PhD hab., prof.;
 N. Malysheva, PhD hab., prof.;
 B. Paton, the President of NASU, PhD hab.; O. Petryshyn, PhD hab., academician of the NALSU, President of the NALSU; D. Prytyka, academician of the NALSU, PhD hab.;
 R. Stefanchuk, associate member of the NALSU, PhD hab.; V. Tatsiy, the Honorary President of the NALSU, academician of the NANU, PhD hab.;
 Y. Shemshuchenko, academician of the NANU and NALSU, PhD hab.;
 R. Markiewicz, Dr hab. (Poland).

Editorial board:

N. Myronenko, PhD hab. (head of the editorial board); O. Doroshenko, PhD (deputy of the head of the editorial board); H. Androschuk, PhD; Yu. Atamanova, PhD hab.;
 O. Butnik-Siverskyi, PhD hab.;
 V. Vasylieva, PhD hab.;
 I. Halytsya, PhD hab.;
 D. Hetmantsev, PhD hab.;
 V. Drobyazko, PhD; T. Zakharchenko, honored lawyer of Ukraine;
 I. Kanzafarova, PhD hab.;
 L. Komziuk, PhD; O. Kopylenko, PhD hab.; V. Kossak, PhD hab.;
 O. Krupchan, PhD hab.;
 V. Moskalenko, honored lawyer of Ukraine; M. Panov, PhD hab.;
 O. Pichkur; O. Simson, PhD hab.;
 M. Soloschuk, PhD; M. Teplyuk, PhD hab.; B. Tykhyi, PhD hab.;
 O. Yurchenko, PhD hab.

Foreign members:

E. J. Armaza-Armaza, PhD (Spain);
 A. Niewęglowski, Dr. adiunkt. (Poland); I. J. Péliová, PhD (Slovak Republic); A. Ramalho, PhD (the Netherlands); I. Telec, JUDr. (Czech Republic); L. Ćwikła, PhD hab. (Poland); Shakel N., PhD (Belarus).

The magazine is founded in February 2002, renamed in November 2005, included in the list of specialized publications on legal sciences of HAC of Ukraine

Kadetova O. Impact of European legislation on the development of legislative regulation of the sphere of intellectual property in Ukraine 54

Law and innovations

Postrygan T. The history of legal regulation of creation and activity of technological parks in Ukraine on the basis of higher education institutions 62

Andreyev D. Innovative development of small and medium business: ways of improvement of state policy 69

Economics of intellectual property

Semchyk V. The meaning of intellectual property in formation of property of Ukrzaliznytsia (Ukrainian railway): civil law aspects 77

Scientist's view

Humega O. Impact of the principles of civil law on legal protection of intellectual property rights ... 86

Radzyviluk V. Peaceful Settlement Association Link with Judicial Bankruptcy Proceedings 94

Kushnir I. On the peculiarities of taxation of intangible assets of real estate developers in Ukraine 105

ПРИМУСОВЕ ЛІЦЕНЗУВАННЯ ВИНАХОДІВ У СФЕРІ ФАРМАЦІЇ: ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ ТА ДОСВІД ЄС

Оксана Кашинцева,

керівник Центру гармонізації прав людини та прав інтелектуальної власності НДІ інтелектуальної власності НАПрН України, кандидат юридичних наук

У статті розкриваються правові підстави застосування механізму примусового ліцензування винаходів, які стосуються лікарських засобів, у міжнародному праві та праві інтелектуальної власності. Аналізується досвід ЄС у сфері використання примусового ліцензування та розглядаються перспективи для України.

Ключові слова: винаходи, лікарські засоби, примусове ліцензування, інтелектуальна власність

З метою захисту прав людини на життя і здоров'я та у зв'язку з численними випадками його обмеження патентною монополією сучасною міжнародно-правова доктрина права інтелектуальної власності передбачає механізм видачі державою примусової ліцензії на винаходи в сфері охорони здоров'я з метою їх некомерційного використання.

Зазначений механізм є системною ланкою міжнародного права інтелектуальної власності, котру було виокремлено в окремий інститут, з огляду на соціальний запит суспільства щодо необхідності гармонізації прав людини та прав інтелектуальної власності, який було адресовано державам. Така соціальна функція держави щодо подолання патентної монополії та забезпечення доступу до лікування передбачена низкою міжнародно-правових документів, положення яких імплементуються на рівні національних або регіональних юрисдикцій.

Паризькою конвенцією про охорону промислової власності [1] (далі — Паризька конвенція) у ст. 5 встановлюється, що кожна країна Союзу має право вжити

законодавчих заходів, які передбачають видачу примусових ліцензій, для запобігання зловживанням, що можуть виникнути внаслідок здійснення виключного права, надаваного патентом.

Угодою про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності [2] (далі — Угода ТРІПС) у ст. 31 передбачається право використовувати патент без дозволу патентовласника урядом країни-члена угоди чи третьою особою з дозволу уряду у разі надзвичайної ситуації в країні чи за умов інших обставин крайньої необхідності. З метою реалізації зазначених положень було прийнято Дохійську декларацію про Угоду ТРІПС і громадське здоров'я. Надалі у рамках забезпечення реалізації положень Дохійської декларації про Угоду ТРІПС і охорону здоров'я на практиці 06.12.2005 р. Генеральною радою СОТ було схвалено рішення про прийняття Протоколу про внесення змін до Угоди ТРІПС (далі — Протокол).

Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, (далі —

Угода про асоціацію) у ст. 219 зазначається, що сторони визнають важливість Декларації стосовно Угоди ТРІПС та охорони здоров'я, прийнятої 14.11.2001 р. на засіданні на рівні міністрів у межах СОР (далі — Дохійська декларація). При тлумаченні та здійсненні прав і зобов'язань згідно з главою 9 «Інтелектуальна власність» сторони забезпечують відповідність Дохійській декларації. Сторони Угоди про асоціацію також сприяють впровадженню та дотримуються Рішення Генеральної ради СОР від 30.08.2003 р. до п. 6 Дохійської декларації.

Орієнтиром для України (з поправкою на особливі потреби українського суспільства у зв'язку з політичною та економічною ситуацією) у впровадженні на національному рівні механізму примусового ліцензування у сфері охорони здоров'я є законодавство ЄС.

Так, Директивою 2001/83/ЄС про звіт законів Співтовариства щодо лікарських засобів для людини (далі — Директива 2001/83/ЄС) та Регламентом (ЄС) № 816/2006 про примусове ліцензування патентів, які стосуються виробництва лікарських засобів, для експорту до країн з проблемами у сфері охорони здоров'я (далі — Регламент (ЄС) № 816/2006) встановлюється, що:

- метою будь-яких правил, які регулюють виробництво, розподіл та використання лікарських засобів є захист здоров'я населення (ст. 1 (2) Директиви 2001/83/ЄС);
- механізмом забезпечення здоров'я населення є видача примусової ліцензії для виробництва й експорту лікарських засобів до країн з відповідними економічними показниками та проблемами у сфері забезпечення здоров'я населення (п. 5 Преамбули Регламенту (ЄС) № 816/2006).

Відповідно до європейського законодавства економіко-правовими критеріями можливості використання механізму примусового ліцензування на державному рівні як інструменту розширення доступу до лікування є на-

явність відповідних економічних показників і членство держав у СОР та Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСД), серед яких:

- країни-члени СОР, належні до списку країн, які розвиваються;
- країни-нечлени СОР, які віднесено ООН до країн з найнижчим рівнем розвитку (*least developing countries*);
- країни-нечлени СОР, які віднесено ОЕСД до країн з низьким рівнем доходу та ВВП на душу населення меншим за 745 дол. США (див. ст. 4 Регламенту ЄС № 816/2006) [3].

Юридичні підстави використання державами механізму примусового ліцензування визначені у ст. 31 Угоди ТРІПС, це зокрема такі:

- некомерційне використання в інтересах суспільства;
- використання за настання надзвичайного стану та крайньої необхідності;
- використання для запобігання веденню антиконкурентної практики;
- взаємозалежність патентів.

Зазначимо, що для сфери охорони здоров'я можливі всі зазначені підстави. Аналіз світової практики застосування механізмів примусового ліцензування у сфері охорони здоров'я дозволяє дійти висновку, що перші дві підстави широко використовують у країнах, які розвивають та з низьким рівнем розвитку, натомість у країнах ЄС найпоширенішою підставою для примусового ліцензування у сфері охорони здоров'я є ведення антиконкурентної практики.

Угода ТРІПС не обмежує можливості уточнення цих підстав на рівні національного законодавства, проте вимагає їх належного закріплення на рівні національного закону. І цим правом уточнення скористалися свого часу наприклад Франція, Ізраїль, Литва про що йтиметься нижче.

Очевидно, що для України такими уточнювальними обставинами можуть

бути також ведення антитерористичної операції, необхідність забезпечення лікування тимчасово переміщених з окупованих територій осіб, неконтрольована міграція населення та об'єктивне зростання поширення соціально небезпечних захворювань.

Варто окремо зазначити, що таке тимчасове обмеження прав патентовласника не можна трактувати як обмеження його виключних прав. Обмеження виключних прав інтелектуальної власності у формі позбавлення прав на патент є крайньою мірою, передбаченою положеннями ст. 5 А (3) Паризької конвенції, у різі якщо механізм примусового ліцензування не дає можливості уникнути зловживання. Суб'єктом такого обмеження є патентовласник та весь комплекс виключних прав, адресатами такого обмеження є невизначене коло осіб. Натомість, у разі видачі примусової ліцензії суб'єктом є патентовласник, проте адресатом є конкретна особа, визначена в положеннях примусової ліцензії.

Важливою деталізацією є положення ст. 2 Регламенту ЄС про те, що предметом пресового ліцензування прав можуть бути як права, визначені в патенті, так і права, які було подовжено відповідно до сертифіката додаткової охорони.

Важливими положеннями для розуміння меж і підстав застосування механізму примусового ліцензування є положення ст. 31 Угоди ТРІПС щодо:

- обмеження терміну дії примусовою ліцензії фактичним припиненням дії обставин, які були підвою для її видачі;
- положення щодо відсутності необхідності запиту на видачу добровільної ліцензії від патентовласника в разі видачі примусової ліцензії в інтересах суспільства чи за настання надзвичайного стану або крайньої необхідності.

Історія використання механізму примусового ліцензування з метою забезпечення інтересів суспільства та захисту здоров'я населення налічує

понад 80 років. Так з 1941 р. до 1959 р. у США було видано 107 примусових ліцензій [4]. З 1950 р. до 1972 р. у Великій Британії було заявлено 76 і видано 21 примусову ліцензію [5].

Проте й сучасна світова практика має відповідні приклади. Станом на 1997 р. у США було примусово ліцензовано 1500 патентів. Примусові ліцензії видавалися також урядами країн ЄС, Азії, Африки та Латинської Америки.

Слушними для України є приклади використання механізмів примусового ліцензування, що були ініційовані в ЄС і завершилися дещо по-різному: видачею примусової ліцензії урядом або суттєвим зменшенням ціни власником патенту. Проте зазначимо, що у країнах ЄС використовувалося формулювання «з метою забезпечення здоров'я населення та протидії антиконкурентним діям».

Так у 2000 р. Roche звернулася до уряду Німеччини щодо видачі примусової ліцензії на пристрій для проведення скрінінгу крові на ВІЛ/СНІД, патент на який належав компанії Chiron. Зазначимо, що ініціативи Roche та явно вираженої політичної волі уряду видати примусову ліцензію виявилось достатньо для того, щоби вже у травні 2001 р. Roche і Chiron уклали ліцензійний договір, ціна якого влаштувала обидві сторони. Цей приклад є свідченням того, що факт наявності правового інструментарію видачі примусової ліцензії та активна демонстрація наявності відповідної політичної волі у держави вже є достатньо впливовими механізмами для пошуку балансу інтересів суспільства та прав інтелектуальної власності.

На початку 2000 р. активна позиція французької пацієнтської громадськості щодо надто високої ціни тесту на рак молочної залози, патент на котрий належав компанії Myriad, змусило вже у 2004 р. провести відповідну законодавчу ініціативу та внести зміни до Кодексу інтелектуальної власності [6]. Зміни до ст. L 613-17 передбачили, що

в разі потреби в сфері охорони здоров'я та за відсутності добровільної згоди за поданням міністра промисловості та міністра охорони здоров'я може бути видано примусову ліцензію на лікарський засіб, медичний пристрій для діагностики *in vitro* та *in vivo* та на пов'язані із такими потребами терапевтичні продукти.

Механізм примусового ліцензування для забезпечення інтересів суспільства, порушених у результаті ведення антиконкурентних дій, було ефективно використано в Італії у 2005 р. Комітет з питань конкуренції та ринку (AGCM) видав примусову ліцензію на антибіотик *Imipenem cilastatina* компанії Glaxo. У 2007 р. Комітет з питань конкуренції та ринку домогся від компанії Merck видачі добровільної ліцензії на фінастерид за 2 роки до завершення дії свідоцтва додаткової охорони.

Отже, успіх використання механізму примусового ліцензування як інструменту розширення доступу до лікування є ефективним і залежить від чіткого визначення на рівні національного законодавства та від політичної волі в державі. ♦

Список використаних джерел / List of references

1. *Паризька конвенція про охорону промислової власності*. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_1231.
Paryzka konventsiiia pro okhoronu promyslovoi vlasnosti, http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_123.
2. *Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності*. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/981_018.
Uhoda pro torhivelni aspekty prav intelektualnoi vlasnosti, http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/981_018.
3. *Regulation (EC) no 816/2006 of the European Parliament and of the Council of 17.05.2006 on compulsory licensing of patents relating to the manufacture of pharmaceutical products for export to countries with public health problems*. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=OJ:L:2006:157:TOC>
4. *Finnegan, Marcus (1977). The folly of compulsory licensing. Licensing Executive Society (LES), June, 128–147.*
5. *Goldstein, Sol (1977). A study of compulsory licensing. Licensing Executive Society (LES), 122–125.*
6. *Intellectual Property Code of France*. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/content/download/1959/13723/version/3/.../Code_35.pdf.

Надійшла до редакції 29.11.2016 р.

Кашинцева О. Принудительное лицензирование изобретений в сфере фармации: перспективы для Украины и опыт ЕС. В статье раскрываются правовые основания применения механизма принудительного лицензирования изобретений, касающихся лекарственных средств, в международном праве и праве интеллектуальной собственности. Анализируется опыт ЕС в сфере использования принудительного лицензирования и рассматриваются перспективы для Украины.

Ключевые слова: изобретения, лекарственные средства, принудительное лицензирование, интеллектуальная собственность

Kashyntseva O. Compulsory licensing of inventions in the field of pharmacy: prospects for Ukraine and EU experience. In order to protect the Right to Life and Health and due to the numerous cases of its limitation by the patent monopoly the international legal doctrine of Intellectual Property provides the mechanism for issuing compulsory licensing for inventions in health care for the purpose of non-commercial use.

According to the European Legislation economic and legal backgrounds for the using of compulsory licensing mechanism at the national level as the instrument for expanding access to treatment is the availability of relevant economic indicators and member countries of the WTO and the Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD), there are the followings:

- WTO members that are on the list of developing countries;
- Countries not members of the WTO Council referred to the country with the lowest level of least developing countries;
- Countries not members of the WTO, OECD are assigned to low-income and GDP per capita of less than USD 745.

Legal grounds for the use of compulsory licensing mechanism for countries specified in Article 31 of the TRIPS Agreement, among them indicated:

- non-commercial use in the public interest;
- use by the onset of a state of emergency and urgency;
- use to avoid doing anti-competitive practices;
- the interdependence of patents.

In the Health Care there may be all of the mentioned reasons. Analysis of the world experience of compulsory licensing in Health Care it is possible to make a conclusion that the first two reasons are widely used in countries that are developing and the underdeveloped, while in the EU the most common grounds for compulsory licensing in health care is driving anti-competitive practices.

TRIPS Agreement does not limit the possibility of clarifying of the mentioned backgrounds in the level of national law, but they require proper determine in the national legislation. Such experience takes place in France, Israel and Lithuania.

It is obviously that for Ukraine following clarifying circumstances shall be operations against terrorism, the need to ensure the treatment of people who are temporarily displaced from the occupied territories, uncontrolled migration and objective growth of socially dangerous diseases.

Keywords: inventions, medicines, compulsory licensing, intellectual property

GENERAL REVIEW OF THE NEW OBJECT OF PATENT LAW WHICH CORRELATES TO THE NEW BIOLOGICAL WEAPON AND RELATING TO PHARMACOGENOMICS

Emilio José Armaza-Armaza,

Leader of the bioterrorism and biosecurity [BioTerr] project chair in law and the human genome, University of the Basque Country, doctor of law (JD) (Spain);

Vasyliisa Pysieva,

PhD (Law) student LL. M (IP Law), researcher of the industrial property law of the intellectual property research institute of the NALS of Ukraine, advisor of the center for harmonization of human rights and IP rights

Армаза-Армаза Е. Х., Писева В. Загальний огляд нового об'єкта патентного права, що співвідноситься з новою біологічною зброєю і стосується фармакогеноміки. У статті розглядаються питання правової охорони результатів інтелектуальної діяльності у фармакогеномічній сфері. Так, результати дослідження фармакогеноміки вносять новаторські технологічні рішення в медицину загалом та власне у фармацевтику, прогножуючи створення «персоніфікованих» лікарських засобів. Фармацевтичні компанії, інвестуючи кошти в розвиток досліджень фармакогеноміки, використовують інструмент патентного захисту результатів таких досліджень, задля їх подальшої комерціалізації.

Загалом для фармацевтичних компаній результати досліджень фармакогеноміки, з одного боку, є досить вагомим стимулом для створення «персоніфікованих» лікарських засобів та за допомогою патенту отримання монопольного права розпорядження на них. Проте, з другого, перспектива скорочення прибутків від продажу лікарських засобів з позначкою на кшталт «ефективно лише для генотипу Х» наразі слугує перешкодою до практичної реалізації «персоніфікованих» лікарських засобів та діагностичних тестів для широкого вжитку, зумовлює питання правового характеру щодо патентної охорони таких діагностичних тестів та лікарських засобів.

Ця стаття орієнтована на правовий аналіз питання щодо належності патентної охорони для фармакогеномічних винаходів, зважаючи на те, що такі винаходи базуються на фактичному дослідженні генома людини. У статті наводиться характеристика основних принципів фармакогеноміки та персоналізованих лікарських засобів.

Також зазначено про перспективу загрози створення персоніфікованого біотероризму, а саме біотероризму з використанням персоніфікованих лікарських засобів, спрямованих на певний генотип людини. Наприкінці статті розглядаються основні правові акти, що в цілому містять норми про обсяг і обмеження патентного захисту біотехнологічних винаходів для України та ЄС.

Ключові слова: фармакогеноміка, біотероризм, лікарські засоби, винаходи, інтелектуальна власність, патенти

In today's highly technological world, biotechnology is one of the most innovative and highly invested in industries for research, in the field of science. Since the researcher in pharmacogenomics has been given the promise to create personalized treatment and drugs for patients suffering from many common diseases, particularly those with multiple treat-

ment modalities [1], the issue about the legal status of inventions in the field of pharmacogenomics and criteria of patentability for them becomes one of the most important to be solved at the beginning of pharmacogenomics era.

The research results of the pharmacogenomics gradually assuming an important part in clinical practice in deve-

loped countries and becomes the main subject for research for pharmaceutical companies. As a rule the world biggest's pharmaceutical companies are interested to invest money to pharmacogenomic's research and involving such results to produce "personalized" drugs in the practice.

The prospect of acquiring exclusive rights for inventions, which are based on the establishment of certain medicines to treat a wide range of health problems, including cardiovascular disease, Alzheimer's disease, cancer, HIV / AIDS and asthma, which are provided by patent protection is a strong incentive for pharmaceutical companies to develop research in pharmacogenomic [2].

That is why being able to secure the intellectual property in pharmacogenomics research is vital to attracting investment, protection innovations, and fostering the success of companies with leading technologies.

Patent availability nowadays on the one hand is the main instrument for protecting investments, and guaranteed earnings for pharmaceutical companies what provides the investments to new researches. Although, on the other hand, patents in the pharmaceutical and pharmacogenomics areas are legal instrument for manipulate categories such a health and sickness, life or death depending of the material wealth individuals.

The question of compliance with the conditions of patentability to inventions in pharmacogenomic including general questions of the patentability of the inventions, additionally correlates the possibility of obtaining a patent for an invention that uses human genes, the issues of morality and public order, and concerns the use of the results of pharmacogenomic as weapons of bioterrorism.

The issue of the use of the results of pharmacogenomic as bioterroristic weapons was one of the main subject of the research work during the research stay at the University of the Basque Country (Bilbao, Spain), within the framework of the Project «Bioterrorism

and Biosecurity: Basis to structure new penal instruments to face the biological threats» (funded by the Spanish Ministry of Economy and Competitiveness MINECO and developed at the University of the Basque Country). Project Reference Number: DER2014-56634-JIN.

1. The main principles of pharmacogenomics

The year 2000 is marked by the production of the sequence of the human genome. A 'working draft' of high quality sequence covering 90 % of the genome has been determined and a quarter is in finished form, including the first two completed chromosomes [3].

Since the scientific world had gotten the ability to undertake DNA sequencing on a large scale been started a revolution in biology, which gave the possibility to determine the complete DNA sequence of any organism and therefore obtain a full description of genes and other important biological information stored in the genome. For the first time, it has been possible to define the complete set of proteins required for a particular life form, made full comparisons of protein sets between different species, to discover the basis of their similarities and differences and to explore the evolutionary relationship between them, what had led to been granted a thousand of patent related to inventions based on genetic material [4].

Some of these patents constitute important intellectual property assets for companies dedicated to the translation of biomedical research findings into diagnostic agents and life-saving therapies.

In general pharmacogenomics is the study of how genes affect a person's response to drugs. This relatively new field combines pharmacology (the science of drugs) and genomics (the study of genes and their functions) to develop effective, safe medications and doses that will be tailored to a person's genetic makeup.

For better understand what role do genes play in how medicines work, how is pharmacogenomics affecting drug design, development and prescribing guide-

lines and what exactly can get patent protection, below we describe in general principles of pharmacogenomics.

One example involves a liver enzyme known as CYP2D6. This enzyme acts on a quarter of all prescription drugs, including the painkiller codeine, which it converts into the drug's active form, morphine. The CYP2D6 gene exists in more than 160 different versions, many of which vary by only a single difference in their DNA sequence, although some have larger changes. The majority of these variants don't affect drug responses. Some people have hundreds or even thousands of copies of the CYP2D6 gene (typically, people have two copies of each gene). Those with extra copies of this gene manufacture an overabundance of CYP2D6 enzyme molecules and metabolize the drug very rapidly. As a result, codeine may be converted to morphine so quickly and completely that a standard dose of the drug can be an overdose. On the other end of the spectrum, some variants of CYP2D6 result in a nonfunctional enzyme. People with these variants metabolize codeine slowly, if at all, so they might not experience much pain relief. For these people, doctors might prescribe a different type of pain reliever [4].

2. Personalized medicine

Would a teenage boy buy the same clothes as his grandmother? Probably not. But when they get sick, they're likely to receive the same medical treatment, despite their many differences. And so will everyone else [5].

The result is a «one-size-fits-all» approach to medicine that is based on broad population averages. This traditional practice often misses its mark because each person's genetic makeup is slightly different from everyone else's, often in very important ways that affect health.

That is why, today, the pharmaceuticals company focused on the development of personalized medicine and on pharmacogenomics — technology which is widely held to be central to future pharmaceutical development and health-

care — hold genetic patents as essential to securing the revenues necessary to introduce these products to the market.

This approach opens up entirely new opportunities, for treatment of any level of known and new diseases, but also brings a new complicated legal and moral questions related to patent protection for such innovative drugs and diagnostics methods and the most important questions about legal regulation perspective to create personalized biological weapon.

3. Patent and pharmacogenomics invention

A patent is a legal title that can be granted for any invention having a technical character provided that it is new, involves an 'inventive step', and is susceptible to industrial application. A patent can cover how things work, what they do, what they are made of and how they are made. According to the Ukrainian Law "On Protection of Rights to Inventions and Utility Models" [6], object of invention can be:

- product (device, substance, culture of a microorganism, culture of cells of plants and animals, etc);
- process (method);
- new application of the already known product or process.

Given the big financial issues, which came from investment to develop personalized medicine (aside from the benefits to patients), where is the benefit to the pharma industry? Given that research is expensive and the markets for personalized medicine are, by definition, smaller, — this is the main question the answer to which lies in the benefits of patent granted.

The patent grants legal title holders the right to prevent others from making, using, selling, offering for sale, or importing an invention without his consent. It only confers these exclusive rights for a limited period (in Ukraine and Europe, 20 years from filing) and for a limited geographic territory, in principle the territory of the state in or for which it is granted.

In general the patent should produce benefit for society beyond the inventor. This is linked to one of the criteria for awarding a patent, utility. Article 27 of the Universal Declaration of Human Rights states that everyone has the right 'to share in scientific advancement and its benefits'. This is a general criterion, not specific for pharmacogenomics and gene patents, but is the argument that often used in the patent debates to support IPRs for gene patents. Although in the part 2 of Article 27 mentioned that «Everyone has the right to the protection of the moral and material interests resulting from any scientific, literary or artistic production of which he is the author» [7].

However, in a case of pharmacogenomic invention there are suggested that patent protecting may even inhibiting researching by the discouraging investment into areas where already are many broad patents [8], and still there is no strict opinion about patentability requirements to genome patents.

The legal system of intellectual property today is one of the most sensitive to the dynamics of development science in society, that is why the legal system is in a state of continuous improvement principles and methods of legal regulation of newly created objects.

For example, the morality criteria of patents and the system to enforce them has become one of the most controversial aspects of biotechnology, which has not been a such required for early patenting on medical products of biotechnology, such as insulin [9], and early genetic engineering techniques, although always was the main principle for patenting.

But of all the areas of modern science and technology that involve intellectual property protection, patenting of biotechnology inventions, and specifically genes and pharmacogenomics, as it has been mentioned earlier, prognosed to create a

personalised medicine and drugs, has captured the greatest public attention and controversy under the issue of patentability criteria.

According to the favored definition, pharmacogenomics patent is as a reference to a specific and isolated genetic sequence, its chemical composition, the process used to obtain or use it, or a combination of these. What is more, the patentability of natural genetic sequences is not unanimous, and patents on genes have been allowed only in regard to isolated gene sequences with well-known purposes, and not for those naturally present in human beings or other living organism.

So the pharmacogenomics patent may be understood as that relative to a product or process which include the single, specific human gene sequence, which may be natural or synthetic, creates in a laboratory through biotechnology (even if it based on a natural human genetic sequence). The patents for pharmacogenomics include claims for genomic DNA sequences, complementary DNAs, [10] individual mutations, expressed sequence tags (ESTs) and single nucleotide polymorphisms (SNPs) [11].

4. Legal regulation

The main legal act which provide the rules on the scope and limitations of patent protection for biotechnological inventions for the EU is the Directive 98/44/EC of the European Parliament and of the Council of 06.07.1998 on the legal protection of biotechnological inventions, which has been implemented to Ukrainian legislation also (hereinafter — Directive 98/44/EC). For today, in Ukraine the patent protection for pharmacogenomics invention is guaranteed under the basis of such normative legal acts:

- the national legislation — the Civil code of Ukraine [12], Law "On the

* United Nations Universal Declaration of Human Rights 1948, 'Article 27. 1. Everyone has the right freely to participate in the cultural life of the community, to enjoy the arts and to share in scientific advancement and its benefits' URL: <http://www.jus.uio.no/lm/un.universal.declaration.of.human.rights.1948/portrait.a4.pdf>.

Protection of Rights to Inventions and Utility Models” [6];

- the international level — Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights [13];
- the Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part [14];
- The standards of the European Union — Directive 98/44/EC [15]; Convention on the Grant of European Patents of 05.10.1973, European Patent Convention (EPC) [16].

Concluding remarks

As it was mentioned the knowledge of the human genome sequence has enabled the understanding how the genetic information determines the development, structure and function of the human body. Owing to recent advances in the deciphering of the human genome sequence, high throughput genotyping technology has led to the reduction of the overall costs of genetic testing and allowed the inclusion of genotype-related dosing recommendations into drug package inserts, hence enabling the integration of pharmacogenomics into clinical practice.

The advent of personalized medicine is moving us closer to more precise, predictable and powerful health care that is customized for the individual patient. What also provides to create the individual's electronic health data which will be derived from analysis of biological material and behavioural data, that will give possibility for determining the best way for treating depending of the genotype belonging individual patient. But along

with the incredibly positive effect that produces pharmacogenomics in the process of diagnosis and treatments for new and known diseases, taking into account individual patient characteristics to the perception of therapeutic agents and general therapy, in parallel, there is the threat of the use of such knowledge as a universal weapon for bioterrorism. So, the basic question arises in terms of providing an appropriate level of protection for databases that are the basis of the results of the pharmacogenomics research as the use of such information may provide training act of bioterrorism aimed at the extermination of a certain genotype of people, for example on racial identity.

In turn, as an instrument to ensure the protection of high-tech research results in genetic engineering is used traditionally institute patent law. Considering that the pharmacogenomics can provide the principles that help clinicians to develop strategies against diseases are relevant of biological weapons proliferation, patent protection for these results seems an important part for guaranteed investment to this technology area.

However, further research is required on the principles of providing patent protection of results of intellectual activity in the pharmacogenomics field as well as about the consequences of guaranteeing exclusive rights to such inventions, especially from the point of view of prevention and protection from bioterrorism. ♦

Список використаних джерел / List of references

1. *Konstantinos Mitropoulo, Golden Helix Institute of Biomedical Research, Athens, Greece, Lindsey Johnson, Charité Universitätsmedizin, Berlin School of Public Health, Berlin, Germany, Athanassios Vozikis, Department of Economics, University of Piraeus, Piraeus, Greece, George P. Patrinos, Department of Pharmacy, School of Health Sciences, University of Patras, Patras, Greece, Relevance of phar-*

- macogenomics for developing countries in Europe, 2011. URL: <http://www.degruyter.com/view/j/dmdi.2011.26.issue-4/dmdi.2011.028/dmdi.2011.028.xml>.*
2. *What is pharmacogenomics?, Genetics Home Reference, Your Guide to Understanding Genetic Conditions, U.S National Library of Medicine. URL: <https://ghr.nlm.nih.gov/primer/genomicresearch/pharmacogenomics>.*
  3. *David R. Bentley, Decoding the human genome sequence, Hum. Mol. Genet. (2000) 9 (16): 2353-2358 doi:10.1093/hmg/9.16.2353, URL: <http://hmg.oxfordjournals.org/content/9/16/2353.full>.*
  4. *C. A. Fowler, «Ending Genetic Monopolies: How the TRIPs Agreement's Failure to Exclude Gene Patents Thwarts Innovation and Hurts Consumers Worldwide» [in]: American University International Law Review 1073, 2010.*
  5. *The Jackson Laboratory, What is personalized medicine?. URL: <https://www.jax.org/genetics-and-healthcare/personalized-medicine/what-is-personalized-medicine#>.*
  6. *Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 15.12.1993 р. № 3687-XII: станом на 05.12.2012 р. // Голос України, 1994, URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3687-12>.
*Law of 15.12.1993, No. 3687-XII on Protection of Rights to Inventions and Utility Models (as amended up to 05.12.2012)**
  7. *United Nations Universal Declaration of Human Rights 1948. URL: <http://www.jus.uio.no/lm/un.universal.declaration.of.human.rights.1948/portrait.a4.pdf>.*
  8. *Heller M. A, Eisenberg R. S . Can patents deter innovation? The anticommons in biomedical research Science 1998, 280: 698—701.*
  9. *Jing Luo, Aaron S. Kesselheim. Evolution of insulin patents and market exclusivities in the USA, Program on Regulation, Therapeutics, and Law, Division of Pharmacoeconomics and Pharmacoeconomics, Department of Medicine, Brigham and Women's Hospital, Harvard Medical School, Boston, MA 02120, USA*
  10. *Kiley TD. Patents on random complementary DNA fragments Science 1992;257: 915—918.*
  11. *Knoppers BM . Status, sale and patenting of human genetic materials: an international survey Nat Genet 1999 22: 23—25.*
  12. *Цивільний Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради, 2003.
*Civil code of Ukraine, 16.01.2003 № 435-IV [in]: Vidomosti Verhovnoi Rady, 2003.**
  13. *World Trade Organization (WTO) — Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS Agreement) (1994)*
  14. *Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part, URL: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/sv/ALL/?uri=uriserv:OJ.L_.2014.161.01.0003.01.ENG.*
  15. *European Parliament Directive 98/44/EC of the European Parliament and of the Council on the legal protection of biotechnological inventions, 06.07.1998. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1473516841503&uri=CELEX:31998L0044>.*
  16. *Convention on the Grant of European Patents of 5 October 1973, European Patent Convention (EPC). URL: <http://www.epo.org/law-practice/legal-texts/epc.html>.*

Надійшла до редакції 29.11.2016 р.

Армаза-Армаза Э. Х., Писева В. Обзор нового объекта патентного права, который соотносится с новым биологическим оружием и имеет отношение к фармакогеномике. В данной статье рассматриваются вопросы, связанные с новым современным объектом патентного права, который является результатом исследования фармакогеномики; определение роли патентной защиты для изобретения в сфере фармакогеномики в соответствии с законодательством Украины и сравнение их с критериями в соответствии с ЕС. Кроме того, в этой статье описывается проблема возможного появления персонализированного биотерроризма, который будет рассматриваться в зависимости от генотипа человека. В заключение рассматриваются основные правовые акты, которые в целом обеспечивают правила, касающиеся сферы применения и ограничения патентной защиты изобретений в области биотехнологии для Украины и ЕС.

Ключевые слова: фармакогеномика, биотерроризм, лекарственные средства, изобретения, интеллектуальная собственность, патенты

Armaza Armaza E. J., Pysieva V. General review of the new object of patent law which correlated to the new biological weapon and relating to pharmacogenomics. This article discusses the issues associated with the new modern object for patent law, which are the results of the study pharmacogenomics; the determination the role of the patent protection for pharmacogenomics invention accordance with the legislation of Ukraine and to compare them with the criteria according to EU. Also in this article described the problem of possible appearance personalized bioterrorism, which would considered depends on the genotype of the human. For the end article examines the main legal acts which in general provide the rules on the scope and limitations of patent protection for biotechnological inventions for Ukraine and EU.

Key words: pharmacogenomics, bioterrorism, medicines, inventions, intellectual property, patents

СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА: ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Григорій Прохоров-Лукін,

завідувач відділу узагальнення експертної та судової практик НДІ інтелектуальної власності НАПрН України, кандидат юридичних наук

У статті розглянуто теоретичні питання судової експертизи об'єктів інтелектуальної власності, що стосуються визначення поняття об'єкта, їх загальної класифікації та механізмів відображень цих об'єктів.

Ключові слова: теорія інтелектуальної власності, поняття об'єктів, загальна класифікація об'єктів, судова експертиза

Під об'єктами наукового пізнання розуміють «предметний світ, матеріальне буття з його властивостями і закономірностями» [1]. Відповідно, об'єктами судової експертизи потенційно можуть стати будь-які, об'єктивно пов'язані з пізнаваною в судовому порядку подією матеріальні та нематеріальні (проте відображені в матеріальній дійсності) утворення та явища, зокрема й об'єкти інтелектуальної власності, їхні матеріальні відображення та механізми створення та відображення таких об'єктів, а власне ці відображення містять інформацію про факти і явища, зумовлені подіями, що мають юридичне значення.

Матеріальні та нематеріальні об'єкти пізнаються шляхом дослідження їх властивостей, що проявляються в процесах відображень (взаємодій). Різним видам судових експертиз притаманні свої об'єкти та, відповідно, свої «переліки» властивостей таких об'єктів, вивчення закономірностей проявів яких і становить предмети цих видів експертиз.

Для того, щоб об'єкти мали змогу взаємодіяти, їхні властивості чи принаймні їх частина мають бути однорідними (співвідносними). Виділення якої-

небудь властивості чи групи властивостей як об'єктів експертного дослідження визначається цілями пізнання, що знаходять своє вираження в системі експертних завдань, належних до предмета експертизи певного виду.

Таким чином, об'єктами (джерелами інформації) в судовій експертизі інтелектуальної власності є:

- нематеріальні об'єкти (результати творчої діяльності);
- процеси створення цих об'єктів;
- процеси їх функціонування (використання);
- процеси відображень нематеріальних об'єктів;
- матеріальні носії інформації про об'єкти інтелектуальної власності.

Засобами фіксації інформації, що походить зі вказаних джерел, є матеріальні відображення, тобто сліди у широкому значенні. При цьому субстанційні властивості об'єктів, які відображаються, визначають «кодування» інформації певним чином, тобто одна й та сама інформація, залежно від властивостей цих об'єктів може фіксуватись у різних матеріальних формах, а її повнота та характер модифікацій зумовлені властивостями вказаних об'єктів. Утворен-

ня ідеальних слідів¹ відбувається аналогічним чином: повнота та характер мисленого образу, що відображає певні об'єкти та явища, зумовлюються властивостями людини, що їх сприймає: фізіологічними (наприклад, гострота зору, слуху), психологічними, психічними та ін. Характеристики створюваного людиною нематеріального об'єкта також залежать від вказаних властивостей. Власне цим певною мірою й визначається «творча манера» авторів. Варто також зважати, що на процес реалізації творчого задуму автора, тобто на процес відображення твору в матеріальній дійсності, можуть впливати й фактори середовища, наприклад, сильний вітер може відігравати роль збиваючого фактора при роботі художника на пленері. Отож розвиток методологічної основи судової експертизи об'єктів інтелектуальної власності вимагає творчого осмислення теоретичних положень судової експертології та досвіду майже двадцятирічної експертної практики.

Акумуляована в матеріальних та ідеальних слідах (відображеннях) інформація про об'єкти інтелектуальної власності, механізми їх створення, відображення та використання постає як відправний пункт для експертного пізнання фактичних обставин, пов'язаних з утворенням таких відображень, а отже, належить до загального предмету судової експертизи об'єктів інтелектуальної власності (далі — СЕОІВ).

Відповідно, загальний об'єкт СЕОІВ — це, з одного боку, сукупність матеріальних джерел інформації та носіїв інформації, а з другого, — власне інформація про об'єкт інтелектуальної власності, яка, що відомо, може бути «відокремлена» від матеріального носія і мати порівняно самостійний характер.

Відповідно до трьох категорій експертних завдань² формуються й основ-

ні методи експертного пізнання СЕОІВ, які, на відміну від методів багатьох інших видів судових експертиз, не зупиняються на отриманні з матеріально-фіксованих відображень та інтерпретації інформації про матеріальні об'єкти судової експертизи, але й продовжуються в напрямі пізнання конкретних нематеріальних об'єктів.

Вищевикладене визначає й *основні першочергові завдання теорії СЕОІВ*.

Перше з них — це визначення характеристик (властивостей та ознак) об'єктів інтелектуальної власності, створення їх науково обґрунтованих класифікацій.

Друге — розробка загального вчення про закономірності відображення (відтворення) нематеріальних об'єктів у матеріальних та ідеальних слідах, тобто вчення про характеристики цих об'єктів, закономірності їх створення і функціонування і про закономірності утворення матеріальнофіксованих відображень, й на цій основі створення загального вчення про об'єкти СЕОІВ.

Третє — розробка вчення про завдання СЕОІВ, надання їх загальної характеристики та, на цій основі, створення загального вчення про предмет СЕОІВ.

Четверте — розробка загальних методичних підходів до вирішення завдань СЕОІВ та оцінки отримуваних при експертних дослідженнях результатів і на цьому підґрунті створення загального вчення про методи СЕОІВ.

Поза увагою розробників теорії СЕОІВ, безумовно, не повинні лишатися також питання розробки та/чи адаптації до потреб СЕОІВ учень про суб'єктів інтелектуальної власності (насамперед творців), про суб'єктів експертного пізнання (експертів), про навички та ін.

При цьому потрібно використовувати теоретичні положення судової експертології для визначення ідентифікаційних

¹ Під ідеальними слідами в криміналістиці розуміють відображення події у свідомості її учасників, див., наприклад: [2; 3; 4].

² Тут і надалі метод теоретичного пізнання предмета та практичного вирішення експертних завдань потрібно розуміти як систему пізнавальних прийомів, спрямованих на досягнення шуканого результату. Більш детально про це див. [5].

і діагностичних ознак об'єктів СЕОІВ, положення ретроспективного експертного аналізу, положення судово-експертної ситуації щодо ситуативності утворення відображень тощо.

У судовій експертизі об'єкти розподіляють на досліджувані об'єкти та зразки. Не є винятком і СЕОІВ. Експертні завдання вирішуються саме щодо досліджуваних об'єктів.

Зразки — це матеріальні й ідеальні (інформаційні) об'єкти та їхні матеріально фіксовані відображення, що мають визначене походження та використовуються як порівняльний матеріал, необхідний для виявлення й оцінки ознак досліджуваних об'єктів.

У судовій експертизі розрізняють вільні, умовно-вільні й експериментальні зразки. Загальною підставою такої класифікації є відношення механізму походження об'єктів-зразків до події, пізнаваної в судовому порядку.

Вільні зразки — це предмети та їхні відображення, формування (виготовлення, утворення) яких не пов'язано з досліджуваною подією. Характерною особливістю утворення таких зразків є відсутність юридично релевантного впливу (тобто впливу, що може призвести до такої зміни ознак об'єктів-зразків, яка може перешкоджати об'єктивному встановленню фактичних даних) на їх утворення з боку осіб, причетних до справи. У СЕОІВ до вільних зразків, наприклад, належать позначення, що використовуються згідно з правом попереднього користувача.

Умовно-вільні зразки найбільш характерні для судово-почеркознавчої експертизи та виділяються у зв'язку з необхідністю урахування можливості юридично релевантного впливу на їх утворення з боку осіб, причетних до справи. До умовно-вільних зразків СЕОІВ можна віднести, наприклад, первинні примірники творів, які подаються як доказ авторства. При цьому необхідно пам'ятати, що об'єктивне встановлення абсолютної давності виконання рукопису може «перевести» такі зразки до вільних.

Експериментальні зразки — це зразки, створювані у встановленому порядку спеціально для вирішення наявної експертного завдання.

Незважаючи на особливу природу об'єктів інтелектуальної власності та характер їх відображень, немає жодних підстав вважати, що ці обставини перешкоджають використанню у СЕОІВ традиційних методичних положень вчення про сліди. При цьому необхідно узгодити деякі усталені теоретичні положення експертології із сучасними уявленнями про об'єкти та предмет СЕОІВ.

Звичайно поняття «слід» розглядається в судовій експертизі в широкому і вузькому значеннях. Теоретичні дослідження щодо ідеальних слідів дають підстави вважати, що поняттям сліду в широкому сенсі охоплюються як матеріальні, так й ідеальні сліди, що не є об'єктами досліджень виключно СЕОІВ. Такі сліди є об'єктами досліджень і експертиз інших видів, зокрема, психологічної та економічної.

Включення ідеальних слідів до обсягу поняття сліду потребує подальших термінологічних уточнень.

Залежно від переважного напрямку передачі інформації у процесах взаємодії судова експертологія поділяє об'єкти на слідоутворювальні та слідосприймальні. Об'єкти, що більш стало зберігають свої ознаки в процесах взаємодій і відображують їх в інших об'єктах зазвичай розглядаються як слідоутворювальні. Об'єкти, що в процесах взаємодій зазнають більших модифікацій, сприймають і фіксують у своїй структурі ознаки інших об'єктів, називають слідосприймальними. Ідеальні сліди, як і решта, безумовно, утворюються в результаті матеріальних взаємодій та фіксуються за допомогою матеріальних засобів. Утім, нематеріальні об'єкти не здатні відображуватися безпосередньо, як, наприклад, відображується у слідах папілярний візерунок. Для їх відображення, принаймні первинного, потрібен спеціальний суб'єкт, інтелектуаль-

ної працю якого власне і створюється такий нематеріальний об'єкт. Оскільки властивості відображуваного суб'єкта певним чином впливають на характер відображення нематеріального об'єкта, в ідеальних слідах фіксується інформація як власне про нематеріальний об'єкт, так і про суб'єкта, що втілює нематеріальний об'єкт у конкретну матеріальну форму. Саме це утворює онтологічну основу експертного пізнання авторських рис, втілених у творі, а ознаки відображуваного суб'єкта разом з власними ознаками твору утворюють індивідуально-характерний комплекс ознак, який у разі його матеріального відображення потенційно може бути використаний для цілей ідентифікації як твору, так й особи автора.

Первинно відображений нематеріальний об'єкт надалі може відображатись як безпосередньо, так і опосередковано за допомогою інших (вторинних) відображувальних суб'єктів. У першому випадку переважною формою відображення є ідеальні сліди, тобто відображення у свідомості сприймаючих суб'єктів (споживачів). У другому — переважною формою є похідні матеріальні відображення (відтворення примірників твору, виготовлення виробів).

Отже, особливості відображення («слідоутворення») нематеріальних об'єктів полягають у такому.

Створення нематеріального об'єкта пов'язане з інтелектуальною творчою працею людини та може розглядатись як внутрішнє (у свідомості людини) відображення.

Для первинного матеріального відображення нематеріального об'єкта необхідний спеціальний відображувальний суб'єкт — творець цього нематеріального об'єкта.

Первинно матеріально відображені нематеріальні об'єкти в подальшому можуть відображатись у ідеальних і матеріальних слідах.

Первинне матеріальне відображення об'єкта інтелектуальної власності здійснюється в результаті дій відобра-

жувальних суб'єктів, які втілюють нематеріальний об'єкт (твір) у певній матеріальній формі. У процесах відображень нематеріальних об'єктів відображувальними об'єктами (системами) можуть бути свідомість людини та матеріальні засоби відображення.

Наявність відображувальних суб'єктів зумовлює можливість модифікації нематеріальних об'єктів у процесах їх відображень завдяки змінам і модифікаціям засобів та форм відображення відображувальними суб'єктами внаслідок сприйняття дії різних матеріальних та нематеріальних факторів (наприклад, модифікація авторського задуму внаслідок зміни матеріальних засобів втілення твору).

Як впливає з викладеного вище, в експертизі нематеріальних об'єктів поділ на слідоутворювальні та слідо-сприймальні об'єкти, як і в інших видах експертиз, є певною мірою умовним. При цьому можна виділити чотири основних напрями відображень. Перший — це внутрішнє відображення твору в процесі його створення у свідомості творця. Другий можна умовно визначити як спрямований від твору (через спеціального суб'єкта) до матеріальних носіїв інформації в процесі відтворення твору в матеріальній дійсності (втілення у матеріальному чи інформаційному об'єкті). Третій — спрямований від матеріальних носіїв інформації, в яких відображено твір, до сприймальних суб'єктів, які є авторами (споживачів). Четвертий через спеціального суб'єкта (але не обов'язково автора) власне до твору, зокрема з метою модифікації твору та/чи його матеріальних форм

Якщо завдання експертизи полягає у встановленні належності твору певному автору, шуканим об'єктом є цей автор як індивідуально визначена інтелектуальна генерувальна система. Аналогічно, якщо необхідно встановити належність визначеного виконання конкретному виконавцю, — шуканим об'єктом є цей виконавець як індивіду-

ально визначена інтелектуальна відтворювальна система. Вбачається, що в цих випадках експертні завдання вирішуватимуться в річищі комплексних експертних досліджень.

Водночас, ототожнення авторів у СЕОІВ часто відбувається, так би мовити, непрямо, оскільки автор ототожнюється за відображеннями його особистості у творі. Щодо літературних творів для ідентифікації авторів, поряд з іншими методами, необхідне застосування методів судово-авторознавчої та лінгвістичної експертизи. Також ототожнення авторів можливе й за іншими ознаками, наприклад, за підписом на картині (застосовуються методи судово-почеркознавчої експертизи). Ідентифікація виконавців за аудіо-записами потребує застосування методів судово-фоноскопічної експертизи.

Що стосується об'єктів промислової власності, ідентифікація здійснюється за матеріально-фіксованими відображеннями цих об'єктів. При цьому залежно від виду об'єкта інтелектуальної власності можливе застосування методів різних видів судових експертиз (наприклад, методів криміналістичної експертизи матеріалів, речовин та виробів для визначення складу лікарського засобу).

Окрім загального поняття об'єкта експертизи як носія інформації, необхідної для вирішення експертного завдання, у теорії експертизи розрізняють також поняття родового (видового), конкретного та безпосереднього об'єктів.

Як загальний об'єкт СЕОІВ, на наш погляд, доцільно розглядати результат творчої діяльності людини. Відповідно ознаками загального об'єкта є загальні ознаки твору.

Поняття родового (видового) об'єкта, на нашу думку, характеризує певну інформаційну модель, яка відображує систему властивостей (ознак) об'єктів визначеного роду (виду).

Викладене дозволяє визначити поняття родового та видового об'єктів СЕОІВ.

Родовий (видовий) об'єкт СЕОІВ — це інформаційна модель, у якій відображена система спільних для об'єктів інтелектуальної власності визначеного роду (виду) властивостей (ознак).

Як і в інших видах експертиз, у СЕОІВ необхідно розрізняти конкретні досліджувані об'єкти, тобто індивідуально-визначені об'єкти, що визначають специфіку конкретних експертних досліджень (наприклад, звіт про НДР з визначеними назвою та змістом як твір наукового характеру).

Безпосередній об'єкт дослідження виділяється у зв'язку з тим, що один і той самий матеріальний носій інформації може бути об'єктом різних видів експертиз.

У судовій експертизі об'єкти розрізняють за процесуальною формою. Згідно з цією підставою класифікації об'єкти поділяються на: речові докази; документи, живі особи; зразки; відомості щодо об'єктів, відображені в матеріалах справи; об'єкти, що не мають визначеного процесуального статусу (об'єкти, які не фігурують у справі як речові докази чи з морально-етичних міркувань (трупи), чи зважаючи на фактичну неможливість поширити на них режим речових доказів (будівлі, споруди).

Згідно з цією класифікацією об'єкти СЕОІВ можна поділити на такі групи:

- речові докази — матеріальні носії інформації, в яких відображено нематеріальні об'єкти (наприклад, рукописи творів) і які стосуються пізнаваної в судовому порядку події;
- документи — об'єкти, що фіксують юридично-релевантні відомості про об'єкти СЕОІВ;
- зразки — матеріальні носії інформації, в яких відображено нематеріальні об'єкти (наприклад, примірники творів) і які використовуються для порівняльних досліджень;
- інформаційні об'єкти, що містять відомості про об'єкти інтелектуальної власності (наприклад, описи об'єктів промислової власності в офіційних базах даних).

Об'єкти інтелектуальної власності традиційно поділяються на об'єкти авторського права і суміжних прав і об'єкти промислової власності. Загальною підставою такої класифікації об'єктів інтелектуальної власності, на нашу думку, є призначення об'єктів цих двох великих груп.

Так, якщо об'єкти авторського права та суміжних прав призначені задовольняти духовні потреби людини, то об'єкти промислової власності — задовольняти утилітарні (матеріальні) потреби фізичних та юридичних осіб. Це, безумовно, не означає, що об'єкти промислової власності не мають відповідати певним етичним, естетичним та іншим вимогам духовного характеру, поширеним у суспільстві.

Зазвичай, результатами духовного виробництва вважають ідеї, теорії, образи, цінності; суспільні зв'язки індивідів; рівень розвитку людини. При цьому розрізняють три види духовного виробництва: наука й освіта; мистецтво та культура; релігія. Неважко помітити, що об'єкти авторського права та суміжних прав у повному обсязі входять до продуктів виробництва нових духовних цінностей, до яких, зокрема, відносять наукові праці, твори художньої літератури, твори скульптури й архітектури, музики та живопису, кінофільми й телепередачі, які відображають створені їх авторами ідеї і погляди, образи й відчуття, оцінки і уявлення.

Важливою особливістю духовного виробництва є те, що його продукти створюються не тільки для задоволення суспільних потреб у певних духовних благах, але й для самореалізації авторів (поетів, художників та ін.) як прояв їхньої внутрішньої потреби виразити себе, передати свій настрій і реалізувати свої здібності. Для людини-творця цінність її творчої праці полягає не так у цінності її результатів, як у духовній цінності для особи самого процесу створення твору. Відомий англійський природодослідник Ч. Дарвін (1809–1882 рр.) з цього приводу писав:

«Головною моєю насолодою та єдиним заняттям протягом усього життя була наукова робота, і збудження, що викликається нею, дозволяє мені на якийсь час забувати чи зовсім усуває моє постійне погане самопочуття».

Продукти духовного виробництва (духовні цінності), з одного боку, є об'єктами споживання (і саме в такій ролі можуть мати комерційну цінність), а з другого, — стимулюють подальше духовне виробництво, бо сприйняття духовних цінностей має творчий характер, породжує у людини власні образи та відчуття, надихаючи її на створення нових творів і на творчу переробку вже створених.

Варто також зазначити, що об'єкти інтелектуальної власності, які можуть використовуватись за подвійним призначенням, наприклад, інтернет-сайти, як «сукупність гіпертекстових документів (у формі html-сторінок чи таких, що зберігаються у базі даних), електронних творів та програмного забезпечення, необхідного для функціонування цих інструментів» [6, 93]. Ці об'єкти можуть використовуватись як з суто комерційною метою (просування товарів і послуг на ринки, рекламування, торгівля, пошук ділових партнерів та ін.), так і для некомерційного спілкування, особистих презентацій, наукового спілкування тощо.

Цей приклад є окремим випадком загальної закономірності — об'єкти авторського права й об'єкти суміжних прав чи їхні елементи (фрагменти) потенційно можуть набути статусу об'єктів промислової власності (наприклад, використання малюнка чи фрагмента відеограми як торговельної марки). Таким чином конкретний поточний статус об'єкта інтелектуальної власності визначаються як призначенням, так і способом використання об'єкта, а його ознаки, що підлягають дослідженню, — цілями експертного пізнання.

Якщо об'єкт використовується в комерційно-виробничих цілях (для виробництва, просування товарів і послуг

на ринок, рекламування, організації виробництва тощо), то він належить до об'єктів промислової власності, які спочатку повинні бути створені, тобто матеріально відображені як результати творчої діяльності людини. У цьому випадку передування авторських прав правам промислової власності є досить очевидним.

Проте існують об'єкти, щодо яких ознака творчості виявляється дещо латентною. До таких об'єктів, зокрема, належать виконані друкованими («стандартними») шрифтами словесні торговельні марки, що відтворюють слова звичайної мови. Стосовно таких випадків, на наш погляд, можливо керуватись аналогією з винаходами, що становлять застосування об'єктів за новим призначенням. Саме застосування слова звичайної мови за новим призначенням (як торговельної марки для товарів і/чи послуг визначеного класу) є виявом творчості (зокрема й фантазійності застосування).

У результаті матеріального відображення властивості й ознаки об'єктів інтелектуальної власності стають такими, що можуть бути сприйняті людиною. Сприйняття є складним психологічним актом прийняття та переробки інформації людиною, а тому загальною властивістю об'єктів інтелектуальної власності є здатність впливати на свідомість і, відповідно, поведінку (у широкому значенні) людей, що розглядаються як споживачі. Матеріальність відображення, тобто об'єктивна можливість їх сприйняття споживачами є головною умовою дії та функціонування об'єктів інтелектуальної власності.

Другою загальною властивістю всіх об'єктів інтелектуальної власності є їхня здатність справляти комерційний ефект за рахунок вказаного впливу на свідомість споживачів.

Об'єкти інтелектуальної власності створюються незалежно від законодавчого регулювання. Та, законодавець встановлює своєрідний «фільтр», основне призначення якого — забезпечити

винагороду за творчу діяльність, що є важливою складовою розвитку та добробуту людства. Цей «фільтр» фактично є виділенням законодавцем істотних для економічного обігу та пов'язаних з ним факторів ознак об'єктів інтелектуальної власності.

Проте не всі властивості (ознаки) об'єктів інтелектуальної власності визначені законодавцем як такі, що мають правове й економічне значення. Тобто законодавець виділяє істотні для суспільства властивості (ознаки) об'єктів інтелектуальної власності. При цьому ці властивості (ознаки) виділяються законодавцем щодо однорідних об'єктів інтелектуальної власності, об'єднаних в законодавчих актах у певні групи. Водночас законодавець, фіксуючи відомі форми об'єктів інтелектуальної власності, у багатьох випадках наводить в законі просто загальні переліки таких об'єктів інтелектуальної власності. Створення нових видів часто вимагає певного періоду для усвідомлення законодавцем його властивостей і ознак задля впровадження відповідної правової регламентації. Зокрема, це стосується доменних імен.

Залежно від природи об'єктів інтелектуальної власності види потреб, які вони здатні задовольняти, обмежуються відомим способом їх використання. Стрімкий розвиток сучасних технологій, безумовно, постійно розширюватиме можливості використання об'єктів інтелектуальної власності через винайдення нових способів їх відтворення. ♦

Список використаних джерел / List of references

1. Бояринцев В. И. Вера и мораль в творчестве ученого. URL: http://www.iai.donetsk.ua/_u/iai/dtp/CONF/6/articles/sec2/s2a1.html.
Boiaryntsev V. I. Vera v moral v tvorchestve uchenogo, http://www.iai.donetsk.ua/_u/iai/dtp/CONF/6/articles/sec2/s2a1.html.
2. Суворова Л. А. Идеальные следы в криминалистике. М.: Юрлитинформ, 2006. 198 с.
Suvorova L. A. Idealnye sledy v kriminalistike. M.: Jurlitinform, 2006, 198 s.
3. Хорунжий С. Н. Идеально-интеллектуальные и психологическо-психические следы в криминалистике // Трибуна молодых ученых. 2000. Вып. 1. С. 188–196.
Khorunzhyi S. N. Idealno-intellektualnye i psikhologicheskopsihicheski sledi v kriminalistike [in]: Tribuna molodikh uchenikh. 2000. Vyp. 1. S. 188–196.
4. Семенов Г. В. Механизм слеодообразования при совершении преступлений в сфере мобильных телекоммуникаций // Воронежские криминалистические чтения: сб. науч. трудов. Вып. 5 / под ред. О.Я. Баева. Воронеж: Изд-во Воронеж. гос. ун-та, 2004. С. 230–241.
Semenov G. V. Mekhanizm sledoobrazovania pri sovershenii prestuplenij v sfere mobilnykh telekommunikatsyi [in]: Voronezhskie kriminalisticheskie chtenia: Sb. nauch. trudov. Vyp. 5 / Pod red. O. Ia. Baeva. Voronezh: Izd-vo Voronezh. gos. un-ta, 2004. S. 230–241.
5. Сегай М. Я., Стринжа В. К. Типология экспертных задач: методологические аспекты // Криминалистика и судеб. экспертиза. Киев: Вища школа, 1988. Вып. 37. С. 9–18.
Segai M. Ia., Strinzha V. K. Tipologia ekspertnykh zadach: metodologicheskie aspekti [in]: Kriminalistika i sudeb. ekspertiza, Kyiv: Vyshcha shkola, 1988, Vyp. 37, S. 9–18.
6. Серго А. Г. Интернет и право. М.: Бестселлер, 2003. 272 с.
Sergo A. G. Internet i pravo, M.: Bestseller, 2003, 272 s.

Надійшла до редакції 07.11.2016 р.

Прохоров-Лукин Г. Судебная экспертиза: понятие и виды объектов интеллектуальной собственности. В статье рассмотрены теоретические вопросы судебной экспертизы объектов интеллектуальной собственности, касающиеся определения понятия объекта, их общей классификации и механизмов отображений этих объектов.

Ключевые слова: теория интеллектуальной собственности, понятие объектов, общая классификация объектов, судебная экспертиза

Prokhorov-Lukin G. Forensics: the concept and types of intellectual property objects. The article deals with theoretical questions of intellectual property forensic examinations relating to the concept of the object, the general classification and mechanisms of the reflection of these objects.

Key-words: intellectual property theory, the concept of objects, the general classification of objects, forensics

КОСПЛЕЙ І АВТОРСЬКЕ ПРАВО

Ольга Улітіна,

науковий співробітник НДІ інтелектуальної власності НАПрН України

Євгенія Якуша,

науковий співробітник НДІ інтелектуальної власності НАПрН України

У статті розглядається таке явище сучасної культури, як косплей, і його зв'язок з різними нормами авторського права. Зокрема, автори доводять, що косплей в більшості випадків є похідним твором. Крім цього, мова йде про те, чому косплей сьогодні настільки популярний і чому праволодильці ніяк йому не протидіють.

Ключові слова: авторське право, похідний твір, копія, косплей

Сучасна культура є багатогранною та надає можливість людям з різними захопленнями творчо проявити себе. З кожним роком виникає все більше специфічних творчих об'єктів, які в той або той спосіб перетинаються з основними базовими принципами авторського права.

Наразі дуже важко обмежитися перерахуванням класичних об'єктів авторського права, коли йдеться про сучасну творчість. Літературні твори стикаються з поняттям фанфіки, художні — фанарт, стало можливим створення практично будь-якої речі за допомогою 3D-принтера.

Цікавим явищем сучасної культури є косплей (від англ. *costume play* — костюмована гра). Косплей виник серед любителів японської мультиплікації аніме. Аніме набуло великої популярності в 70–80-х рр. ХХ ст., воно було частиною життя молодих японців. Звідси й виникла ідея перевтілення в улюбленого персонажа [1].

Основна суть косплею — детальне відтворення образу улюбленого героя. На великих тематичних заходах косплери також можуть ставити невеликі театральні постановки. Найбільш вдалим

вважається перевтілення, що повністю відображає як вигляд персонажа, так і його характер.

Якщо від початку був популярним лише косплей героїв з аніме, то сьогодні фанати перевтілюються в героїв будь-якого популярного фільму, книги чи гри. Одними з найбільш популярних для цього творами є франшиза «Гаррі Поттер» і книжкова та кінотрилогія «Володар перснів». Також велика кількість фанатів кожного року перевтілюються у своїх улюблених персонажів коміксів і фільмів за коміксів в межах різноманітних комікс конвенцій (комік-конах, від англ. *comic book convention*).

Не менш популярними є образи з комп'ютерних і консольних ігор, зокрема *Fallout*, *Overwatch*, *Mortal Combat*, *Devil May Cry*, *Final Fantasy*, *The Witcher* тощо.

Більшість косплеерів не купують свої костюми, а роблять їх власноруч, іноді доповнюючи образ купленими деталями, на кшталт медальйонів чи іншої атрибутики.

Оскільки образи, що використовуються для косплею, засновані на «чужих» персонажах, вони однозначно

повинні розглядатись як похідні твори, або іноді навіть як копії.

Відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права» похідний твір — це твір, який є творчою переробкою іншого існуючого твору без завдання шкоди його охороні (анотація, адаптація, аранжування, обробка фольклору, інша переробка твору) чи його творчим перекладом на іншу мову (до похідних творів не належать аудіовізуальні твори, одержані шляхом дублювання, озвучення, субтитрування українською чи іншими мовами інших аудіовізуальних творів) [2].

Американське законодавство також містить поняття «похідний твір» і визначає його таким чином: це твір створений на основі одного або більше вже існуючих творів, такий як переклад, музична обробка, інсценування, фікціоналізація, версія кінофільму, звукозапис, художня репродукція, стислий виклад, конспект або будь-яка інша форма, в якій твір може бути втілений при переробці, перетворенні або адаптації. Твір, який складається з редакційних поправок, анотацій, переробок або інших модифікацій оригінальних творів, які загалом утворюють новий авторський оригінальний твір, є «похідною роботою» [3].

Очевидно, що косплей існує лише завдяки оригінальному твору, та не може вважатися окремим твором. Можна підходити до визначення юридичної природи косплею з двох різних позицій.

По-перше, косплей можна розглядати як пародію. Відповідно до законодавства США пародія є похідним твором, однак її можна захистити від скаргу праволодільця оригінального твору використовуючи *fair use*, посилаючись на § 107 Закону про авторське право США.

В Україні 05.10.2016 р. було прийнято Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про авторське право і суміжні права» щодо використання об'єктів авторського права в пародіях, попури та карикатурах», що містить визначення поняття пародії, від-

повідно до якого відтепер можливо також в деяких випадках правомірно використовувати оригінальний твір для створення косплею. Так, зазначений Закон визначає пародію, як твір, який є творчою переробкою іншого правомірно оприлюдненого твору чи його частини, що за своїм змістом має комічний, сатиричний характер або спрямовується на висміювання певних подій або осіб [4].

По-друге, можна розглядати косплей лише як похідний твір, не використовуючи при цьому *fair use*. Такий підхід більш поширений, оскільки, далеко не завжди можна визначити косплей як пародію.

Простої зміни форми недостатньо, щоби вважати твір оригінальним, однак навіть похідна робота повинна мати певне самостійне художнє вираження для того, щоб охоронятись авторським правом. Зазвичай, цей критерій називають нетривіальною достатньою відмінністю [5]. Ця вимога щодо відмінності є дуже важливою, адже саме вона надає можливість розрізнити, чи є твір похідним, чи просто копією.

Можна стверджувати, що косплей усе ж має цю відмінність. Так, більшість коспеерів змінюють форму вираження твору, наприклад, втілюючи анімаційного персонажа в реальному світі. До того ж, потрібно розуміти наскільки творчим є цей процес. Кожен коспеер докладє творчих зусиль при створенні костюму, вирішуючи, як втілити ті чи ті його елементи в життя. Загалом цього достатньо для того, щоб говорити, що косплей не є прямою копією, а може вважатися похідним твором.

Також важливо розуміти, що косплей — це не лише костюм або грим, це повне втілення в життя всіх значущих рис персонажа, наприклад, особливостей ходи, манери розмовляти, міміки та ін.

Для того щоб вказати, як саме косплей може порушувати авторське право, потрібно визначитися з тим, як законом охороняються персонажі. Сучасне українське законодавство не містить

визначення поняття персонажа. Однак, можна звернутися до наукових і доктринальних підходів, а також до досвіду іноземних країн.

Під персонажем потрібно розуміти оригінальний образ, створений автором літературного, художнього чи аудіовізуального твору. У випадку, якщо персонаж уперше з'явився в літературному чи драматичному творі, а надалі такий твір був екранізований або перероблений іншим чином, то автором персонажа повинен визнаватися автор оригінального літературного або драматичного твору [6, 129]. Наприклад, Я. Флемінг щодо героя своїх книг Джеймса Бонда, А. Мілн — персонажів своїх розповідей про Вінні-Пуха, О. М. Толстой — героїв своєї книги «Золотий ключик», Е. Н. Успенський щодо Чебурашки, Крокодила Гени, Кота Матроскіна та ін. [7, 28–29].

Говорячи про охороноспроможність персонажа, важливо розуміти, що в цьому випадку велике значення має розподіл ідеї/та її втілення. Певні елементи образу будь-якого персонажа будуть належати до суспільного надбання, проте саме оригінальні авторські поєднання характеристик героя і роблять його одним з об'єктів, які охороняються авторським правом.

Так, не охороняються авторським правом, так звані, «звичайні» персонажі, архетипи, амплуа (англ. *stock character*). Це персонажі, яких з легкістю впізнають і які є загальновідомими. Наприклад, образ злої мачухи чи зрадливого чоловіка [8, 243].

Отже, можна стверджувати, що персонажі як літературні, так і художні можуть охоронятись авторським правом, якщо вони мають специфічні риси, які чітко виділяють їх серед інших персонажів.

Для того щоб об'єкт охоронявся авторським правом, він має відповідати певним критеріям. Твір має бути оригінальним, авторським і закріплений у певній матеріальній формі. Косплей може бути оригінальним, оскільки, на-

віть, якщо втілюється образ, що належить іншому правоволодільцю, автор костюму повинен креативно вирішити безліч важливих питань для того, щоб створити образ. Більшість костюмів косплеєри виготовляють самотужки, від самого початку до повної реалізації образу, тому тут можна говорити про те, що косплей є авторським твором.

Однак дещо складніше визначитися з тим, чи можна живу людину, одягнуту в костюм, вважати «закріпленням в певній матеріальній формі». Отже, якщо говорити про втілення живою людиною образу персонажа в реальному світі, то відповідно до закону в принципі можна вказувати на порушення прав правоволодільця, якщо на втілення образу не було отримано згоди. Однак питання матеріальної форми такого твору все ще не можна вважати повністю вирішеним.

Оскільки дуже часто косплей створюється без жодної матеріальної мети, всі питання належності косплею до авторського права, та порушення його норм через створення костюму не мають важливого значення. Однак косплеєри все ж іноді шукають винагороди за свої зусилля й тоді актуалізують всі ці питання.

Найбільш поширеними діями косплеєрів, які приносять їм певний прибуток є виступи з рекламною метою, фотографії та їх друк на різній продукції, продаж реплік і виготовлення частин костюмів на замовлення [9].

Рекламні виступи можуть проводитися з метою як розрекламувати самого косплеєра, так задля реклами певного персонажа чи франшизи. Дуже часто правоволодільці запрошують відомих косплеєрів на свої заходи, оплачують їхні виступи. Так, наприклад, часто компанія Blizzard запрошує людей, що втілюють в життя персонажів їхніх ігор, таких як World of Warcraft та Starcraft, на популярних заходах Blizzcon. В такому разі похідні твори жодним чином не шкодять правоволодільцеві, а, навпаки, значною

мірою підвищують інтерес публіки до його продукції.

Фотографії косплеерів з погляду комерції дуже важке та спірне питання. З одного боку, фотографія, що зображає персонажа, належного певному авторові, прямо порушує авторські права останнього на цього персонажа. З другого, на фото все ще зображена жива людина, що сама пошила певний костюм для себе. А ще є особа, яка є власне автором фотографічного зображення. Тож питання спірне и заслуговує окремої дискусії. Однак і в цьому випадку більшість правоволоділців стають на бік косплеерів, та не позиваються до них, а навпаки, вміло використовують ці фото для власної реклами, дещо при цьому принижуючі зусилля автора косплея та автора фотографії, однак знову ж таки це занадто важке питання, аби детально розглядати його в цій статті.

Продаж реплік різноманітної атрибутики — це пряме порушення авторського права правоволоділця з одного боку, проте створені косплеерами твори іноді бувають настільки оригінальними, що знову ж таки важко визначитися в цьому питанні, хто правий та чиї права більше порушуються. Так, масове виготовлення, наприклад, медальйонів, що зображають символ смертельних реліквій із книг та фільмів про Гаррі Поттера — це грубе порушення авторських прав правоволоділців франшизи «Гаррі Поттер», однак деякі прикраси, які вручну виготовляються фанатами серії, настільки унікальні і оригінальні, що тут більш доцільно говорити про авторські права на цю атрибутику власне фанатів.

Створення на замовлення костюма чи його частини дуже подібна ситуація. Репліка костюму Штурмовика з франшизи «Зоряні війни» — це порушення авторського права, але знову ж таки правоволоділець не судиться з косплеерами, а навпаки, запрошує їх на різні заходи в цих костюмах.

Для України питання пов'язані з косплеєм та його місцем у системі охо-

рони авторського права, є новими, проте досить актуальними. Зростає популярність косплею в нашій країні, по-заяк з кожним роком все більше відбувається заходів, для яких косплей є звичною річчю. Так, два роки поспіль в Києві проходить KyivComicCon, з 2014 р. в Одесі проходять фестивалі зі схожою тематикою. Усе більше людей цікавляться сучасною культурою, знаходять улюблених персонажів і намагаються втілити їхні образи в життя за допомогою косплею.

Висновки. Косплей можна розглядати як похідний твір. У деяких випадках можливим є використання *fair use* щодо таких робіт. Однак, в більшості випадків, все ж застосування *fair use* є неможливим.

Проблемним також є питання, чи можна вважати живу людину, що втілила в життя певний образ персонажа, матеріальною формою, в якій виражений об'єкт авторського права. Косплей також може порушувати інтереси правоволоділців щодо виготовлення реплік різноманітної фан-продукції, друку фотографій косплеерів на популярних серед фанатів товарах. Усе це вказує на те, що косплей може перетинатися з авторським правом та певною мірою шкодити йому.

Однак, попри те, що часто косплей зачіпає права авторів або правоволоділців, здебільшого сучасні великі корпорації все ж намагаються використати творчість фанатів з вигодою для себе, не вдаючись до судового вирішення цих питань. Так утримується баланс між авторським правом і творчістю фанатів, які є найважливішою цільовою аудиторією як для ігрової індустрії, так і для книжкової чи кіноіндустрії. ♦

Список використаних джерел / List of references

1. Що таке косплей. URL: <http://yakpros.ru/kultura-i-suspilstvo/13388-shho-take-kosplej.html>.
- Shcho take kosplei, URL: <http://yakpros.ru/kultura-i-suspilstvo/13388-shho-take-kosplej.html>.
2. Закон України «Про авторське право і суміжні права». URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.
- Zakon Ukrainy «Pro avtorske pravo i sumizhni prava», <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.
3. Copyright Law of the United States of America: <http://www.copyright.gov/title17/92chap1.html#101>
4. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про авторське право і суміжні права» щодо використання об'єктів авторського права в пародіях, попури та карикатурах» URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1651-19>.
- Zakon Ukrainy «Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy «Pro avtorske pravo i sumizhni prava» shchodo vykorystannia obiektiv avtorskoho prava v parodiakh, popuri ta karykaturakh, <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1651-19>
5. Comic-Con Considerations: Cosplay, the Right of Publicity, and Copyright Concerns URL: <http://www.ipwatchdog.com/2015/07/31/comic-con-considerations-cosplay-the-right-of-publicity-and-copyright-concerns/id=60084>.
6. Кулініч О. О. Правова охорона персонажу літературного твору як «юридично значимого» елемента твору // Актуальні проблеми держави і права. 2010. Вип. 53. С. 126-131. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2010_53_19
- Kulinich O. O. Pravova okhorona personazhu literaturnoho tvoruu yak «iurydychno znachymoho» elementa tvoruu [in]: Aktualni problemy derzhavy i prava, 2010, Vyp. 53, S. 126–131, http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2010_53_19
7. Близнац И. А., Леонтьев К. В. Авторское право и смежные права : учебник / под ред. И. А. Близнаца. — М. : Проспект, 2009. — 416 с.
- Bliznets I. A., Leontiev K. V. Avtorskoe pravo i smezhnye prava : uchebnik; pod red. I. A. Bliznetsa, M. : Prospekt, 2009. ,416 s.
8. Chris Baldick. The Oxford Dictionary of Literary Terms, Oxford University Press, 2001. 280pg. URL: http://hs.auburn.cnyric.org/teachers/Michael_Sullivan/Oxford%20Dictionary%20of%20Literary%20Terms.pdf.
9. Is It Legal To Cosplay Characters You Don't Own? URL: <http://www.lifehacker.com.au/2016/02/is-it-legal-to-cosplay>.

Надійшла до редакції 29.11.2016 р.

Улітіна О., Якуша Е. Косплей и авторское право. В статье рассматривается такое явление современной культуры, как косплей, и то, как он связан с разными нормами авторского права. Авторы доказывают, что косплей в большинстве случаев можно рассматривать в качестве производного произведения. Кроме этого, в статье речь идет о том, почему косплей сегодня настолько популярен и почему правообладатели никак не противодействуют ему.

Ключевые слова: авторское право, производное произведение, копия, косплей

Ulitina O., Yakusha E. Cosplay and Copyright. The article deals with the modern cultural phenomenon of cosplay and its correlation with the norms of Copyright. The authors presume that cosplay works should be considered as the derivative works. There are some cases when cosplay could be made under the restrictions of the fair use. But in general it should be considered as a derivative work, which requires the permission of the author or the rightholder to use the initial work, which is protected by the copyright laws.

The Copyright Act of 1976 defines derivative works as “a work based upon one or more preexisting works, such as a translation, musical arrangement, dramatization, fictionalization, motion picture version, sound recording, art reproduction, abridgment, condensation, or any other form in which a work may be recast, transformed, or adapted.”

§ 107. Limitations on exclusive rights: Fair use of The Copyright Act of 1976 claims that the fair use of a copyrighted work, including such use by reproduction in copies or phonorecords or by any other means specified by that section, for purposes such as criticism, comment, news reporting, teaching (including multiple copies for classroom use), scholarship, or research, is not an infringement of copyright. In determining whether the use made of a work in any particular case is a fair use the factors to be considered shall include 1) the purpose and character of the use, including whether such use is of a commercial nature or is for nonprofit educational purposes; 2) the nature of the copyrighted work; 3) the amount and substantiality of the portion used in relation to the copyrighted work as a whole; 4) the effect of the use upon the potential market for or value of the copyrighted work.

Speaking about characters and their copyrightability, it is very important to understand the difference and the connection between the idea and its expression/ Certain elements of any character will be part of the public domain, but it is the unique expression and combination of elements that makes a character copyrightable. So the characters are protected under the copyright, the exceptions are only stock characters. Stock character is a character in literature, theater, or film of a type quickly recognized and accepted by the reader or viewer and requiring no development by the writer. So these characters do not have enough specific features to become copyrightable.

So it is obvious that cosplay is a derivative work, which is based on the character protected by the copyright.

But mostly the big companies, such as game developers and publishers (Blizzard), rightholders on book or film franchise (Harry Potter or The Lord of the Rings) do not consider cosplay as the copyright infringement. They use it for promotion of their product.

That is how the delicate balance between the rights of copyright holders and the creativity of the fans is kept. All in all, fans is the most valued audience of any type of product of entertainment industry — the game, book or film.

Key words: copyright, derivative work, copy, cosplay, copyright infringement, fair use

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ НА ТЕЛЕФОРМАТ У США

Надія Федорова,

науковий співробітник НДІ інтелектуальної власності НАПрН України

Автор цієї статті досліджує майнові та немайнові права на телеформат. У своїх дослідженнях розкриває формат, як самостійний продукт ринку, що потребує обґрунтованого правового захисту. Доходить висновку про необхідність доопрацювання законів щодо захисту телевізійних форматів в Україні на основі вивчення та аналізу досвіду інших країн.

Ключові слова: телеформат, ідея, телевізійна індустрія, виробник, мовник, інтелектуальний продукт, репутація, агент, інтеграція

Відсутність спеціальних норм у законодавстві щодо захисту телеформатів як об'єктів права інтелектуальної власності, відсутність ефективного законодавчого визначення телеформату, призводять до порушень авторських прав і ускладнює їх захист.

Ця проблема привертає увагу зарубіжних дослідників, зокрема Ж. Чалабі та А. Ессер, а також вітчизняних фахівців в галузі авторського права, котрі торкалися проблеми телеформату, наприклад А. Штефан.

Отож автор у цій статті має на меті проаналізувати основні підходи до правового захисту телеформатів у США та на цій основі розробити пропозиції щодо можливості використання цього досвіду в Україні, зокрема, при створенні нормативно-правової основи, правового регулювання відносин пов'язаних зі створенням і регулюванням правовідносин щодо телеформату.

Багато молодих спеціалістів намагаються увійти в телевізійну індустрію зі своїми новими форматами з новими ідеями, щоби зробити свою мрію реальністю, щоби саме їхній формат став хітом міжнародного рівня. Сьогодні є

великий розрив між економічною реальністю використання в телевізійному бізнесі ліцензованих форматів і якістю правової основи захисту цієї продукції від різноманітних підробок, запозичень іншими виробниками певних постановок із формату. На превеликий жаль, телевізійні формати, зазвичай, не визнають охороноспроможними. Загальне бажання всіх працівників телевізійної індустрії полягає в тому: «...щоб уряди могли забезпечити правові рамки для ведення прозорого бізнесу в телевізійній індустрії, який повинен проводитися справедливо і ефективно» [1].

Хоча, становище в цій галузі, особливо в США, не варто сприймати катастрофічно. Наразі, як підкреслюють фахівці, зокрема Ж. Чалабі, [2] ринкова практика існує окремо, керуючись законами конкуренції і репутації, але цього не досить, щоби гарантувати, захист інтелектуальної власності». Час від часу виникає необхідність використовувати норми Закону шляхом надання правового захисту» [3].

Необхідність правового захисту телеформатів зумовлена насамперед економічними чинниками. Для захисту необ-

хідна основа, як правова, так і політична. Без такої основи будь-яка спроба вирішити спір щодо телеформату буде залежати від індивідуальних підходів судів. Отож сьогодні саме це приводить до непослідовних і часто суперечливих результатів.

Визначення можливостей законодавства для охорони та захисту телеформату має важливе значення, з огляду на важливість телевізійної індустрії, що зараз так стрімко розвивається завдяки новим технологічними процесам. У 2005 р. США проводили дослідження щодо визначення місця телеформату у сфері мовлення. Воно показало, що телевізійний формат захопив центральне місце в сфері мовлення, його виробництво та збут є економічно вигідним, що потребує адекватного правового захисту [4]. Сьогодні як в Україні, так і на міжнародному рівні відсутнє правове визначення, як поняття телеформату, так і просто «формату» [5]. Як наслідок, судові рішення щодо телевізійних форматів базуються на судовому баченні та суб'єктивній оцінці суду, що призводить до суперечливих стандартів судової практики.

На відміну від правового поля, в ділових колах телевізійної індустрії «формат» вважається повсякденним терміном. Утім формат завжди лишається товаром, який має певне значення, характеристику та свою ціну. Найбільш повна законодавча спроба дати юридичне визначення формату сталась у Сполученому Королівстві в 1990 р. [6]. Телеформат розглядався, як складова телевізійної програми та визначалась як серія, котрій була притаманна певна оригінальність. Проте ця спроба визначення формату зазнала невдачі, головним чином, через масову критику виробників телеформатів. Отож, щоб зрозуміти, що таке формат з позиції англо-американської правової системи потрібно розглянути процес створення програми формату, від написання базового сценарію до покрокового опису (що в спеціальній літературі має

назву «біблія телеформату»), надалі — програма формату.

Це довгий шлях від задуму, виникнення ідеї програми у автора та доведення її до глядачів. Процес створення формату в США можливо розділити на чотири основні етапи. Перший етап пов'язаний з ідеєю програми. Проводиться дослідження ідеї, етапі щодо подібності її з іншими телеформатами. За наявності подібності проводяться переговори з виробниками з питань отримання дозволу чи продажу подібного формату [7]. Другий етап пов'язаний зі створенням телеформату на паперовому носії. Обсяг такого формату — до 70 сторінок, де зазначають відповідні точки виробництва формату. Третій етап пов'язаний з розробкою бізнес-плану зі створення формату програми. На цьому етапі до формату додають більш конкретні елементи: музику, сценографію, елементи комп'ютерної графіки [8]. Саме це забезпечує унікальність певного формату і надає можливість відтворити таку програму на цій стадії на різних територіях у будь-якій державі. Четвертий етап пов'язаний з відпрацюванням конкретних епізодів. На цьому етапі всі блоки, що характеризують формат на третьому етапі, наповнюються конкретним змістом. І саме на цьому етапі завершується створення телеформату, з реальними дійовими персонажами, учасниками, ведучим, музичним супроводом тощо.

З викладеного можна дійти декількох висновків: по-перше, телеформат — це не разова дія, а процес, який має свій початок і кінець у часі. По-друге, кожна стадія створення телеформату може характеризуватись своїм суб'єктивним складом. По-третє, кожна стадія телеформату характеризується своїм результатом, який за певних умов може бути самостійним продуктом і стати товаром. Саме тому при розгляді справ пов'язаних з телеформатом, суди змушені розглядати «формати» як окремі продукти. Водночас більшість форматів пов'язані між собою та можуть ста-

новити єдиний продукт, вироблений телевізійниками, як з неопублікованих форматів, так і з продукту паперової програми. Кожен з цих продуктів має різні характеристики, різні цілі та відображає різні правові проблеми. Основним джерелом труднощів для всіх телевізійних форматів є тенденція уподібнювати формати до інших продуктів телевізійного ринку. Тоді як інші продукти можуть лише нагадувати формати іншої програми, але все ж вони дуже відрізняються [9]. Навіть на міжнародному рівні визнано, що юридичне визначення не може зосередитися лише на ідеї чи на будь-якому іншому елементі формату. Таке визначення не захищає формат в цілому, не захищає справжню вартість цього продукту. Телеформат, насамперед, — це елемент творчого бізнесу, елемент маркетингу. Деякі елементи є стандартними, а деякі з них можуть бути унікальними. Деякі з них визначаються зовнішніми факторами (наприклад, як жанр або технологія), а деякі — авторська розробка для конкретної аудиторії. Значення та цінність формату залежать від кожного елемента, але переважно — від їх поєднання та можливості створення єдиного образу, що визначається конкретною метою (наприклад, розкриття якогось конфлікту чи висвітлення аспекту людської поведінки) [10]. Такими, зокрема, є телеформати «Говорить Україна» та «Один за всіх». Саме в цьому й полягає успіх формату. Найменше він залежить від правил гри, музики чи вибраного «полотна». Головне відчуття, чого хоче глядач, розкрити головну ідею формату, а лише потім прикрасити цю ідею елементами «декору». Тож процес захисту формату має полягати у відстоюванні не окремих елементів, а їх загальної сукупності.

Телеформат є результатом інтелектуальної праці, загалом його можна розглядати як інтелектуальний продукт, який має унікальні характеристики. Для свого впровадження вони вимагають порівняно швидких іннова-

цій продукту через їх, зазвичай, дуже короткий термін придатності [11]. Для пояснення останньої тези можна навести такий приклад: телевізійний формат можливо порівняти з формою яблука; безліч яблук, безліч форматів, та насправді якість і смак яблука різний, як і якість та зміст формату має свою неповторну цінність. Але сприйняття телеформату публікою завжди є суб'єктивним, тому фінансування формату залежить від рейтингу програм. За таких умов захистити телеформат, наприклад, від безпідставної, з позиції права, відмови від використання формату неможливо.

Через відсутність ефективного захисту телевізійного формату як інтелектуальної власності на рівні законодавчого регулювання учасники ринку стали покладатися на локальне регулювання щодо створення та використання телеформату за допомогою укладення договорів, таке вирішення проблеми підтримує і практика. Проте, такий механізм має і серйозні вади: незахищеність телеформату як об'єкта права інтелектуальної власності не дозволяє захистити його на рівні використання механізму ліцензування телеформату, а отже і його копіювання. Об'єктивна реальність, у якій всі автори підтримують ідею визнання телеформату об'єктом права інтелектуальної власності конфліктує з тим, що політики та законодавці не визнають потреб бізнесу.

Центральні ринкові відносини на рівні паперового формату в більшості своїй виникають між автором формату та виробничою компанією (виробником). Виробник може мати різну організаційну форму (великі мережі (мовники), чи невеликий канал, чи незалежна виробнича компанія). Їхнє основне завдання полягає у виробництві та розвитку програми, відповідно до контракту з мережею, що буде згодом виконувати функцію мовника. Такі компанії завжди намагаються продати виготовлені формати незалежним

ЗАХИСТ ПРАВ

станціям, кабельним або супутниковим мережам. Прикладом такої компанії на міжнародному ринку з виробництва форматів є компанія Endemol, яка придбала відповідні формати (Big Brother, Paу Day). При цьому виробники завжди намагаються виконувати дві важливі функції. Перша — це виокремлення з маси паперових форматів формату для продажу. Мережі та виробництво компанії мають формати, придатні для подальшої комерціалізації. По-друге, виробники мають знання та ресурси, необхідні для наступного кроку в цьому процесі: втілити паперовий формат у формат програми. За таких умов виникає небезпека присвоєння інтелектуальної власності. Як свідчить практика, автор формату може забезпечити охорону свого формату у відносинах з іншими авторами, через застосування механізмів обмеженого доступу до певної інформації. У відносинах з виробниками автор є слабкою ланкою: виробник вимагає розкриття інформації, а внаслідок цього у автора формату шанси на захист своїх авторських прав значно знижуються. Тож автор повинен вступити в додатковий переговорний процес з виробником щодо питань розкриття інформації.

Переговори з питань розкриття інформації — це складний процес, особливо якщо напрацювання автора є неопублікованими. Сторони переговорів мають пройти через невизначеність, відчуті моральну небезпеку, зважати на попит ринку, високу витратну частину виробництва формату, що вже може зірвати процес переговорів. Під час переговорів автор завжди зіштовхується з проблемою викладу інформації про майбутній формат і чим більше він її розкриває, тим більше втрачає контроль над нею, а разом з тим і ринкову ціну формату. На цій стадії автор потребує допомоги спеціалістів у сфері маркетингу, що мають допомогти автору надати інформацію виробнику так, щоб у нього викликати зацікавленість до майбутнього формату [12]. Такий пере-

говорний процес відомий як поступове розкриття інформації.

Цей процес схожий на гру з поступовим розкриттям секретної інформації, де яскраво підкреслено небажання обох сторін зробити перший крок, щоби бути першим в переговорах. Якщо автор формату розкриває всю свою інформацію першим, виробник отримує інформацію без будь-яких витрат, тому вже не має ніякого стимулу зробити перший крок і запропонувати щось цікаве авторові, навіть якщо формат є бажаним продуктом. Можливо, виробник скаже, що має подібний формат, який компанія самостійно розробляє. Іншими словами, сторони несуть додаткові попереджувальні «інформаційні витрати» вже на рівні переговорів. Це особливо гостро відчувається для нових невідомих авторів, які меншою мірою здатні використовувати свою репутацію.

Аналогічна проблема виникає в кіноіндустрії зі сценаристами. Проте, основна відмінність полягає в тому, що кіносценарії є визнаним твором і охороняються авторським правом, тоді як телевізійні формати не мають такої офіційної охорони. Ця проблема існує не тільки в Україні, але й в європейських державах. Дуже цікавий досвід із захисту інформації формату напрацьований у США.

Перший спосіб захисту — це використання договірних інструментів щодо нерозголошення інформації формату, що розпочинається вже на початковому етапі переговорів. Автор буде мати перевагу за умови, якщо між ним і виробником буде підписана угода про конфіденційність перед початком вивчення запропонованого контенту формату, на цьому етапі у автора потенційно виникає можливість зупинити процес виробництва, стверджуючи, що виникла крадіжка його формату. Великі виробники, зазвичай, відмовляються підписувати такі угоди, особливо для незапланованих форматів. Багато студій так бояться судових процесів, що впровадили жорстку політику, яка не дозво-

ляє незапрошеним співробітникам слухати переговорний процес. Переслані на розгляд авторами твори виробникам часто йдуть прямо у «сміттєвий кошик» [13], знімаючи із себе будь-яке зобов'язання щодо матеріалів автора, нерозголошеності та їх використання навіть у випадку, якщо ці матеріали зрештою буде обрано. За таких умов між сторонами виникає суперечка щодо відшкодування шкоди. Вирішення суперечки має два шляхи. Перший — це сценарій під заголовком «судові рішення». Другий — мотивація підписати угоду. Каменем спотикання завжди стає вартість контракту.

Виробники, зазвичай, є частиною організацій, що мають юридичні відділи. Тож вартість загального контракту для авторів є порівняно невеликою. Самі ж автори, однак, мають набагато менший доступ до юридичних послуг. Вирішуючи цю проблему автори об'єднуються в професійні групи, такі як Гільдія письменників Америки (WGA). Це професійна асоціація, що поділяється на WGA Сходу та Заходу, надаючи своїм членам можливість зареєструвати письмові матеріали з метою підвищення їхнього потенціалу для юридичного захисту. Проте, на початковому етапі, коли автор і рівень його таланту невідомі, оцінити значення продукту є досить складною.

Виробники можуть відмовитися від формату, чи прийняти формат і домовитися про його ціну. У останньому випадку виникає низка питань: спроби не доплатити автору за формат або навіть його привласнити. При спробі привласнення формату автор може вжити правових заходів проти виробника, натомість виробник також ризикує інвестувавши чималі кошти у виробничі ресурси формату, а в цей час автор може здійснити повторний продаж формату компанії, що здатна випустити продукт на ринок раніше. Виробник також ризикує зіштовхнутися з небезпекою бути переслідуючим автором, або виробником-конкурентом. У виробника, крім страху судового позову, є ще

потенційний страх за свою репутацію, що може безпосередньо впливати на майбутні доходи. З огляду на конкурентний характер ринку, автори, які знають про репутацію виробника як не надійного партнера, просто перестануть звертатися за послугами до нього.

Очевидно, що крадіжка ідей на європейському ринку вважається неприпустимою. Важливішими є особисті стосунки, що мають особливе значення в шоу-бізнесі. Дуже цінуються взаємини між студіями-виробниками.

Однією із заборук чесної співпраці виробника і автора формату є висока загальна залежність, яка пов'язує різних учасників цього ринку. Виробники об'єднуються і співпрацюють з професійними спілками, такими як WGA і АМРТР [14]. Необхідно окремо згадати інформаційну прозорість у галузі виробництва форматів завдяки створенню та діяльності спільних комітетів, спільній роботі різних груп. Чим успішніше шоу, тим більше людей можуть дізнатися про привласнення чужого формату, а це вже висока ймовірність втратити рейтинг серед глядачів телевізійного шоу. Хоча попри це випадки привласнення чужих форматів серед виробників, на жаль, трапляються досі.

Ще один спосіб для авторів зменшити ризик втрати свого формату на етапі пошуку виробника — можливість скористатися допомогою спеціалізованого агента. Залучення агентів бажане при укладенні угод і перед проведенням перемов. Агент збирає більше інформації про виробника, розробляє пакет захисних документів. Крім цього важлива репутація агента: маєш гарну репутацію, маєш замовлення, таким чином маєш роботу. Тож агентів немає зиску систематично обдурювати своїх клієнтів, якщо він хоче залишитися довгостроковим гравцем на ринку. Крім цього, використання агента забезпечує авторові додаткові можливості при поновленні прав у разі присвоєння формату чи його певних елементів. Залучення агента дає додаткову можливість

професійно просувати менш відомих авторів на ринку телеіндустрії. І нарешті агент завжди запроваджує однаковий підхід щодо умов договору і для професійних авторів, і для аматорів, тому для останніх зростає ймовірність отримати пристойну винагороду [15]. Один з варіантів збільшити вартість угоди для автора — самостійно виконати всю підготовчу роботу з створення телеформату. Але переважно автори формату, зазвичай, не спроможні розробляти та використовувати формати так само ефективно, як спеціалізовані мережі та виробники. У авторів зазвичай не вистачає необхідного капіталу, навичок, професійних знань, досвіду, і обладнання, необхідного для розробки та комерціалізації шоу. Навіть при порівняно дешевих і доступних варіантах створення програми на основі інтернет-шоу чи на основі місцевого проекту спільноти формат програми буде, як і раніше, незахищений і потенційно може бути привласнений іншими виробниками. Тож, більшість авторів обирають договірну альтернативу з виробниками та співпрацюють на основі контракту.

Ще однією формою можливого вирішення проблеми захисту формату є інтеграція зусиль виробників та продюсерів. З огляду на високі витрати під час виробництва формату виникає можливість привласнення авторських прав. Виробник, отримавши від автора матеріали щодо формату, їх не повертає. Це створює вигідні переваги для виробника, який може нав'язати свої умови при укладенні договору [16]. Автор же, щоб не втратити все, змушений погоджуватись, що інтеграція відносин виробника з продюсером буде завжди залежати від виробничої компанії. У такій моделі, продюсер працює з групою людей, що відповідальні за формат, контролюють і відмовляються від будь-яких небажаних форматів, намагаючись знизити витрати. Ця модель відносин є дуже поширеним сьогодні явищем у телевізійній галузі. Багато телевізійних проектів виробляють співробітники компанії.

Приблизно однакова кількість виробляється авторами та студіями, чи то незалежними виробниками або виробничими компаніями [17]. Головний же захист інтересів авторів форматів, які вважають, що їхні права були порушені, залишаються судові рішення. Автори звертаються до суду з метою повернути високі витрати, пов'язані переговорами, але сам формат або права на формат, зазвичай, при цьому не визнаються. Проте за певних обставин суди готові забезпечити і захист продукту [18], наприклад, коли автору було завдано шкоди через привласнення ідеї формату під час переговорного процесу. При таких обставинах суди намагаються захистити права автора. Оскільки телеформати більш розвинена форма творчості, ніж просто ідея, судова практика виробила перелік, вимог яким мають відповідати неопубліковані формати: оригінальність, конфіденційна інформація, право власності [19].

Ще потрібно звернути увагу на те, що в США положення щодо комерційної таємниці, зазвичай, не застосовується в тих випадках, коли ідеї розкривається з ініціативи автора. Це відбувається тому, що ідея не задовольняє всі критерії, щодо комерційної таємниці [20], оскільки власник передає її добровільно [21]. Теорія конфіденційних відносин є обмеженою, порівняно з договірним правом. Але там, де контракту немає, важливість цієї теорії полягає в її здатності забезпечити захист навіть за межами досяжності традиційних договірних прав на телеформат.

Майнові права щодо ідеї, вираженої через рекламні гасла та телевізійні формати, часто визнаються судами США [22].

Як підсумок висловимо рекомендації: працівникам телеіндустрії було б корисно розробити методичні рекомендації, щодо зниження чи усунення можливих ризиків, втрати прав на телеформат або контролю за їх використанням, в процесі пошуку потенційних виробників телеформату на стадії узгодження договорів. ♦

Список використаних джерел / List of references

1. Martino Anthony, Miskin Claire. *The Price Is Not Right*, 141 (6508) *New L J*, 813 (1991) quoting Peter Smith of Thames Television in a letter to *The Independent* on Jan. 16, 1991.
2. Chalaby Lean K. *At the origin of a global industry: The TV format trade as an Anglo-American invention* // *Media Culture Society*. 2012. January, 31; Esser A. *The format business: Franchising television content* // *International Journal of Digital Television*, Vol. 4. № 2. 2013.
3. Meadow Robin. *Television Formats — The Search for Protection*. 58 *Cal L Rev*.
4. Schmitt Daniel. *The Global Trade in Television Formats*, *Screen Digest*, 2005.
5. Fine F. L. *A Case for the Federal Protection of Television Formats: Testing the Limit of "Expression,"* 17 *Pac L J* 49, 51, 1985.
6. Lane Shelly. *Format Rights in Television Shows: Law and the Legislative Process*, 13 *Statute L Rev* 24, 25, 1992.
7. John Gough of *Distraction Formats*, URL: <http://www.tvformats.com/formatsexplained.htm> (visited Jan. 2010).
8. Moran Albert. *Copycat TV: Globalization, Program Formats, and Cultural Identity*, Luton, 1998.
9. Sharp Matthew. *The Reality of Reality Television: Understanding the Unique Nature of the Reality Genre in Copyright Infringement Cases*, 8 *Vand J Ent & Tech L* 177, 193 (2005).
10. Malbon Justin. *All the Eggs in One Basket: The New TV Formats Global Business Strategy* [in]: Michael Keane, Albert Moran and Mark Ryan, eds, *Audiovisual Works, TV Formats and Multiple Markets (Australian UNESCO Working Papers in Communications: no. 1, Griffith, 2003)*.
11. Collins Richard, Garnham Nicholas and Locksley Gareth. *The Economics of Television: The UK Case* 9, Sage, 1988.
12. Shapiro Carl and Varian Hal R. *Information Rules: A Strategic Guide to the Network Economy*, HBS, 1999.
13. Koch Jonathan and Kosberg Robert with Meurer Norman Tanya. *Pitching Hollywood, How to Sell Your TV and Movie Ideas* 62. Sanger, 2004.
14. *Writers' guild of American and the Alliance of Motion Picture and Television Producers*.
15. Frank H. Easterbrook, *Contract and Copyright*, 42 *Hous L Rev* 953, 970 (2005).
16. Ronald H. Coase, *The Firm, the Market and the Law* 33, Chicago, 1988.
17. Blumenthal H. J., Goodenough O. R. *This Business of Television*, *Billboard*, 2006.
18. Melville B. Nimmer and David Nimmer, 4 *Nimmer on Copyright* § 16.02 (Matthew Bender 1986).
19. Michaud Celine, Tulquois Gregory. *Idea Men Should be Able to Enforce Their Contractual Rights: Considerations Rejecting Preemption of Idea-Submission Contract Claims*, 6 *Vand J Ent L & Prac* 75, 76 (2003).
20. Steven N. S. Cheung, *Property Rights in Trade Secrets*, 20 (1) *Econ Inquiry* 40, 45–46 (Jan. 1982).
21. *Fox Television Stations, Inc.*, 129 *Fed Appx* 874 (denied) (5th Cir 2005).
22. *Copyright office bull.* §1, 1954, 37 *CF R* §202.6 91959.

Надійшла до редакції 29.11.2016 р.

Федорова Н. Основные подходы к обеспечению защиты прав на телеформат в США. Автор статьи исследует имущественные и не имущественные права на телеформат. Раскрывает формат, как самостоятельный продукт рынка, который требует обоснованной правовой защиты. Делает вывод о необходимости доработки законов по защите телевизионных форматов в Украине, на основе изучения и анализа опыта других стран.

Ключевые слова: телеформат, идея, телевизионная индустрия, производитель, вещатель, интеллектуальный продукт, репутация, агент, интеграция

Fedorova N. Basic approaches to the protection of rights teleformat in the USA. Author of this article explores the property and property rights on Teleformat. In their studies, the author reveals the format, as a separate product market, which requires a sound legal protection. To draw conclusions about the need for revision of the laws on the protection of television formats in Ukraine, based on the study and analysis of the experiences of other countries.

The need for legal protection Teleformat caused primarily by economic factors. To protect the necessary foundation, both legal and political. Without such a framework, any attempt to resolve the dispute over Teleformat will depend on the individual approach of the courts. Therefore, today it leads to inconsistent and often contradictory to the results.

Identify opportunities legislation for protection and Teleformat is important, given the importance of the television industry, which is so rapidly improved thanks to new technological processes.

In the absence of effective protection of TV formats as intellectual property rights at the legislative regulation of market participants began to rely on local regulation on the creation and use of Teleformat via contracts, such a solution maintains and Practice.

A similar problem occurs in the film industry and writers. However, the main difference is that screenplays work is recognized and protected by copyright, while a television formats do not enjoy such protection official. This problem exists not only in Ukraine but also in European countries. Very interesting experience accumulated information security format in the USA.

Recommendation: for employees of the television industry would be useful to develop guidelines, to reduce or eliminate the risk of possible loss of rights to Teleformat or control over their use in the search for potential manufacturers of Teleformat at the stage of agreeing contracts.

Keywords: teleformat, idea, television industry, producer, broadcaster, intellectual product, reputation, agent, integration

ДО ПИТАННЯ ПРО ОХОРОНУ ОФІЦІЙНИХ НАЗВ ДЕРЖАВ ВІД НЕДОБРОСОВІСНОГО ВИКОРИСТАННЯ

Володимир Сенчук,

аспірант кафедри інтелектуальної власності Київського національного університету імені Тараса Шевченка

У статті досліджуються проблемні питання охорони офіційних назв держав від недобросовісного використання. Автор обґрунтовує роль європейських правових цінностей і правових стандартів у процесі гармонізації українського законодавства. Аналізує практичні питання щодо надання дозволів на використання назви держави в знаку для товарів та послуг.

Ключові слова: торговельні марки, недобросовісне використання, Паризька конвенція, офіційна назва держави, «UA», «UKR», «УКР»

Однією з основних умов інтеграції України до міжнародного співтовариства як рівноправного суб'єкта є відповідність її національного законодавства усталеним міжнародним вимогам і стандартам. До пріоритетних сфер, щодо яких здійснюються імплементаційні процеси, віднесено й законодавство про охорону об'єктів інтелектуальної власності, зокрема, знаків для товарів і послуг (торговельних марок). З огляду на зобов'язання, взяті Україною за відповідними міжнародними договорами й угодами, гармонізація вітчизняного законодавства про охорону торговельних марок з міжнародно-правовими нормами має проводитись у трьох напрямках.

Передусім необхідно переглянути правові положення тих угод, які стали частиною законодавства України. Йдеться, насамперед, про Паризьку конвенцію про охорону промислової власності 1883 р. Незважаючи на те, що основні норми цього міжнародного документа знайшли своє відображення в законодавстві України, деякі важливі

правові питання, вирішення яких залишено Конвенцією на розсуд держав-учасниць, як і раніше, залишаються неврегульованими.

Іншим важливим напрямом удосконалення вітчизняного законодавства про торговельні марки є його гармонізація з правом ЄС, зокрема, з нормами Директиви Ради ЄС по зближенню законодавств держав-членів ЄС про торговельні марки 2008 р. Необхідність зближення законодавства України з європейським правом тривалий час обумовлювалася зобов'язаннями, що визначалися Угодою про партнерство та співробітництво між Україною і ЄС та їх державами-членами.

Система правової охорони торговельних марок в Україні потребувала вдосконалення також у зв'язку з набуттям Україною у 2008 р. членства у СОТ, що висуває певні вимоги до країн, які прагнуть стати її членами. Зокрема, для участі в СОТ Україна привела своє законодавство у відповідність до норм Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності, що

є одним з основних правових документів цієї організації.

На цьому етапі пріоритетні напрями вдосконалення вітчизняного законодавства зумовлені євроінтеграційним вектором розвитку, що знайшло кінцеве закріплення в підписанні та ратифікації Угоди про асоціацію України з ЄС. Зараз завершується її ратифікація Нідерландами, що залишилася останньою країною, яка не ратифікувала цю угоду. Проте Уряд України активно зготує законопроекти, якими імплементуються положення європейського законодавства до галузевого.

Однак законодавче регулювання є лише правовою підставою для правозастосування. Виникає безліч питань практичного характеру, зумовлених різними чинниками, що потребують розв'язання на рівні права, на рівні законодавчого регулювання, на рівні судової практики або на рівні діяльності органів, які виконують функції з реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності. Наприклад, підприємці нерідко зацікавлені в своїй діяльності використовувати державну та місцеву символіку (герби, гімни, зображення чи назви історичних пам'яток), назви населених пунктів і офіційну назву держави «Україна». З огляду на це, виникає потреба з'ясувати питання можливості включення їх загалом або певних з них до правових засобів індивідуалізації, визначення порядку отримання дозволу на вчинення таких дій і сплати збору за надане право.

Зауважимо, що зазначена проблематика не знайшла необхідного висвітлення в науковій літературі. Адже навіть фахівці, які безпосередньо досліджують питань теорії у сфері права інтелектуальної власності або розглядають практичні аспекти цієї сфери (зокрема, Г. Андрощук, І. Коваль, В. Крижна, І. Кривошеїна, Н. Мироненко, О. Орлюк, М. Потоцький, Л. Работягова, О. Тверезенко та ін.), ці питання залишають осторонь. Хоча безпосередньо торговельні марки та їх захист є об'єктами

вивчення не лише правових, але й економічних наук. З огляду на актуальність проблематики, зростає увага до неї вітчизняних і зарубіжних дослідників. Так, питання захисту торговельних марок порушувалося в роботах І. Василенко, Т. Демченко, Р. Дроб'язка, С. Зотіна, О. Кашинцевої, А. Кодинця, Д. Лонг, В. Потехіної (Валле), П. Рей та ін.

Проте наразі взагалі відсутні наукові розробки щодо проблематики охорони офіційних назв держав від недобросовісного використання для внесення позначення до знака для товарів і послуг. Поодинокі публікації з цього приводу були присвячені розгляду досить вузьких питань і стосувалися імітації державної символіки та прав авторів, які створили об'єкт, який за результатами конкурсу визнаний гербом або гімном. Утім поза увагою залишилося багато інших питань, вирішення яких на практиці викликає труднощі. При цьому відсутність теоретичних узагальнень і відповідних практичних рекомендацій негативно впливають на формування і розвиток системи правової охорони офіційних назв держав.

Усе це й зумовило обрання темою цієї статті розкриття питання охорони офіційних назв держав від недобросовісного використання.

Після прийняття Цивільного кодексу України 16.01.2003 р., що набув чинності з 01.01.2004 р., поняття «торговельна марка» в українському законодавстві є синонімом поняття «знак для товарів і послуг» [1], тоді як світова спільнота стосовно знаків, якими позначають товари, традиційно використовує термін «товарний знак» [2; 3].

Зауважимо, що в зарубіжному законодавстві та практиці теж немає єдиного терміна для позначення торговельної марки. В одних законах використовують термін «знаки» (Німеччина, Угорщина, Італія), «товарні знаки» (Росія, Білорусь, Польща), в інших — «торгові знаки» (США, Франція, Бельгія, Нідерланди); останній термін (*trademarks*) вживають також у низці

ЗАСОБИ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ

міжнародних угод і англomовній правовій літературі [4; 5].

Поняття «торговельна марка» в контексті Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» [6] — це «позначення, за яким товари і послуги одних осіб відрізняються від товарів і послуг інших осіб». При цьому торговельна марка не є позначенням, яке існує відокремлено. Позначення торговельної марки має застосовуватися щодо товарів (предметів) або послуг (процесів). У такому разі поняття «товар» можна визначити відповідно до Закону України «Про захист економічної конкуренції» як «будь-який предмет господарського обороту, в тому числі продукція, роботи, послуги...» (ст. 1) [7].

Що стосується назв держав, то вважаємо, що питання охорони офіційних назв держав від недобросовісного використання є невід'ємною частиною охорони суверенітету будь-якої держави загалом.

Відповідно до ст. 6ter (1) (a) Паризької конвенції [8] країни Союзу домовляються відхиляти чи визнавати недійсною реєстрацію та забороняти шляхом відповідних заходів використання без дозволу компетентних органів як товарних знаків чи як елементів цих знаків гербів, прапорів та інших державних емблем країн Союзу, а також будь-яке наслідування цьому з точки зору геральдики. У той же час громадяни кожної країни, які мають дозвіл використовувати державні емблеми, можуть користуватися ними навіть за наявності їх подібності з такими ж знаками іншої країни. Держави-учасниці Паризького союзу зобов'язані відмовляти в реєстрації таких знаків, які використовують або імітують державні символи (герби, прапори) та інші державні емблеми, які підпадають під її регулювання. Це положення забороняє реєстрацію та використання державної символіки як знаків або як елементів знаків без дозволу компетентного органу відповідної держави на таке використання.

Доречно звернути увагу, що сфера регулювання нормами Паризької конвенції відносин з використання державної символіки не обмежується лише об'єктами інтелектуальної власності. Так, у ст. 6ter (1) (9) Паризької конвенції закріплено обов'язок країн Союзу забороняти використання в торгівлі державних гербів інших країн Союзу за відсутності на це дозволу, якщо таке використання може вести в оману щодо походження продукту.

Метою зазначеної статті є надання відповідної правової охорони державним символам (гербам, прапорам) та іншим державним емблемам, офіційним знакам і клеймам контролю, введеним державами-учасницями Паризького союзу, а також гербам, прапорам, емблемам, скороченим і повним найменуванням міжнародних міжурядових організацій, членами яких є одна чи декілька держав-учасниць Паризького союзу [9].

Стаття 6ter Паризької конвенції застосовується до всіх держав-учасниць Паризької конвенції, а також членів СОТ, незалежно від того, чи є вони учасниками Паризької конвенції чи ні, за ст. 2.1 Угоди ТРІПС.

Причиною такої заборони є те, що недозволене використання державної символіки є посяганням на суверенні права відповідної держави. Крім цього, таке використання державного символу особою, що відповідним чином з ним не пов'язана, чи не має відповідного дозволу, може вести споживача в оману щодо походження товарів, для яких він використовується. При цьому не має значення, щодо яких товарів або послуг здійснюється таке використання.

Відповідно до статті 6ter(3)(a) Паризької конвенції для застосування положень статті 6ter Паризької конвенції країни Паризького союзу повинні сповіщати через Міжнародне бюро ВОІВ перелік емблем і знаків держав, а також емблеми, скорочені чи повні найменування міжнародних міжурядових організацій, які вони бажають в по-

дальшому охороняти в повному обсязі чи з деякими обмеженнями відповідно до цієї статті.

Зазначені відомості Міжнародне бюро ВОІВ повідомляє країнам-учасницям Паризької конвенції та членам СОТ, які не є учасниками цієї Конвенції, та розміщує в базі даних ВОІВ SIXTER за адресою: <http://www.wipo.int/ipdl/en/6ter/>.

На забезпечення виконання ст. 6ter Паризької конвенції в українське законодавство була імплементована відповідна норма до Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», а саме до ст. 6.

Відповідно до п. 1 ст. 6 згаданого Закону не можуть одержати правову охорону позначення, які зображують або імітують:

- державні герби, прапори та інші державні символи (емблеми);
- офіційні назви держав;
- емблеми, скорочені чи повні найменування міжнародних міжурядових організацій;
- офіційні контрольні, гарантійні та пробірні клейма, печатки;
- нагороди та інші відзнаки.

Отже, чинне законодавство оперує поняттям «зображує» чи «імітує». З першим визначенням навряд чи можуть виникнути проблеми при ідентифікації. Натомість, що стосується імітації, доцільно зазначити таке. Відповідно до Нового тлумачного словника української мови [10]:

«ІМІТАЦІЯ, 1. Дія за знач. імітувати. 2. Виріб, який є підробкою під що-небудь».

«ІМІТУВАТИ, 1. Точно наслідувати кого-небудь; відтворювати що-небудь. 2. Підробляти під що-небудь».

Тож, заявлене позначення повинно вважатись таким, що імітує зазначені у п. 1 ст. 6 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» позначення, якщо воно безсумнівно викликає у споживачів враження про наявність зв'язку з відповідною державою, організацією або створює у споживача враження про можливий зв'язок між

певною державою, організацією та цим позначенням.

Зазначена норма Закону не містить залежності від контексту, в якому застосовується офіційна назва держави як елемента знака, тому має бути дотримана у будь-якому разі. Це означає, що незалежно від того, де розміщується в заявленому зображенні назва держави чи має домінуюче положення, чи в адресі виробника продукції (якщо як знак заявляється етикетка), для її включення до знака як елемента, що не охороняється, потрібна згода відповідного компетентного органу.

Беручи до уваги Довідковий документ щодо охорони назв держав від реєстрації та використання як торговельних марок, підготовлений секретаріатом Міжнародного бюро ВОІВ, (SCT/25/24) та запитальник для огляду законодавства 71 держави-учасниці Паризького союзу (SCT/23/4) [11] під виразом «назва держави» потрібно розуміти назву, що містить:

- офіційну назву держави, викладену літерами державної абетки чи абетки іншої, ніж державна (наприклад, Чеська Республіка, Китайська Народна Республіка, Сполучені Штати Америки тощо);
- скорочену широковживану назву держави, викладену літерами державної абетки або абетки іншої, ніж державна (наприклад, КНР, США тощо);
- міжнародні коди держави згідно зі стандартом Міжнародної організації із стандартизації ISO 3166 та стандартом ВОІВ ST.3.

Такі позначення можуть бути включені до знака як елементи, що не охороняються, якщо на це є згода відповідного компетентного органу або їхніх власників. Компетентним органом щодо назви держави є колегіальний орган.

Таким органом в Україні згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 677 від 07.10.2003 р. [12] є Комісія щодо погодження питань про внесення

ЗАСОБИ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ

позначення, що містить офіційну назву держави «Україна», до знака для товарів і послуг (далі — Комісія).

Згідно з Положенням про Комісію вона є постійним органом Державної служби інтелектуальної власності України. Завданням Комісії є розгляд клопотань заявників про внесення до знака для товарів і послуг позначення, що містить офіційну назву держави «Україна».

У своїй діяльності Комісія керується Правилами погодження питань про внесення позначення, що містить офіційну назву держави «Україна», до знака для товарів і послуг (затвержені наказом Міністерства освіти і науки України від 04.08.2010 р. № 790) [13]. Пунктом 1.4 Правил погодження питань про внесення позначення, що містить офіційну назву держави «Україна», до знака для товарів і послуг (далі — Правила) визначено, що використанням офіційної назви держави «Україна» вважається внесення позначення до знака для товарів і послуг як елемента, що містить:

- офіційну назву держави «Україна», написану літерами української та/або будь-якої іншої абетки;
- міжнародний код України «UA», визначений згідно зі Стандартом Міжнародної організації із стандартизації ISO 3166 та Стандартом Всесвітньої організації інтелектуальної власності ST.3;
- імітацію офіційної назви держави «Україна», написану літерами української та/або будь-якої іншої абетки.

Імітацією офіційної назви держави потрібно вважати наслідування зазначеної назви з порушенням встановленого написання (наприклад, Uкгаїпа, Ukreїne) або її стилізоване виконання та стилізоване виконання міжнародного коду держави, визначеного згідно зі стандартом Міжнародної організації із стандартизації ISO 3166 та стандартом BOIB ST.3

Для отримання згоди Комісії на внесення до знака позначення, що мі-

стить офіційну назву держави чи її імітацію треба відповідати умовам (певними факторам або сукупності факторів), викладеним у п. 2.2. Правил, а саме:

- використання офіційної назви держави «Україна» як елемента знака для товарів і послуг не суперечить публічному порядку, принципам гуманності та моралі, сприятиме інтересам держави й не вводитиме в оману громадськість щодо особи, яка виробляє товар чи надає послуги;
- товари та послуги, щодо яких передбачається використання такого знака для товарів і послуг, мають промислову, освітню, наукову, культурну чи художню цінність;
- види товарів і/чи послуг, які виробляє та/або надає заявник, є унікальними, притаманними лише Україні;
- заявник займає домінуюче положення на ринку України щодо товарів і/чи послуг, для яких передбачається використання знака для товарів та послуг;
- заявник здійснює зовнішньоекономічну діяльність і у своїй групі товарів та/чи послуг зовнішньоекономічної діяльності має домінуюче положення;
- тривалість діяльності заявника на ринку України чи на світовому ринку щодо таких товарів та/або послуг становить не менше ніж 5 років.

У п. 1.4 Правил ідеться про стандарт BOIB ST. 3 та стандарт Міжнародної організації із стандартизації ISO 3166. Викликає запитання, чому в Україні за основу взято більш вузький стандарт BOIB ST.3 (рекомендований стандарт на двобуквені коди); що потягло за собою можливість зупинитися на обмеженні лише двобуквенного коду «UA». Натомість вважаємо, що доцільно спиратися на більш широкий стандарт ISO 3166, якщо зазначається, що стандарт лише рекомендується. Адже згідно зі стандартом ISO 3166-1 alpha-3

трибуквеним кодом для України є саме «UKR».

Варто відзначити, що вітчизняним законодавством прямо не заборонено використання дво- та трибуквених кодів інших держав, тому, звернемо увагу саме на міжнародні коди нашої країни. Адже в законодавстві України, на жаль, відсутня норма, котра б прямо забороняла використання трибуквеного коду «UKR» як елемента у позначеннях.

У цьому сенсі цікаво зауважити, що, наприклад, Міжнародний олімпійський комітет зобов'язав усі Національні олімпійські комітети для визначення країн-учасниць змагань за основу брати саме трибуквені коди стандарту ISO 3166-1. Крім цього, Інтернет корпорація з присвоєння імен та номерів (*Internet Corporation for Assigned Names and Numbers*), більш відома як ICANN, свого часу також прийняла рішення про схвалення заяви щодо делегування Україні національного кириличного домену верхнього рівня «.УКР» у рамках процесу IDN ccTLD Fast Track Process.

Підсумовуючи вищевказане, зазначимо, що тривалий аналіз практики надання дозволів на використання назви держави в знаку для товарів та

послуг свідчить про необхідність якісного вудосконалення національного законодавства. Адже всі передбачені обмеження щодо використання офіційної назви держави, її міжнародних кодів, стилізацію та їх імітацію вжиті лише задля охорони від посягання на суверенітет держави й охорону прав споживачів, щодо можливості введення їх в оману стосовно виробника, товару, послуги, якості або їх походження, через можливість асоціації продукції, маркованої такими знаками з Україною.

Натомість, на наш погляд, необхідним є введення норми, яка би прямо забороняла використання без погодження з уповноваженим органом, чи імітацію офіційної назви держави «Україна» та її двобуквеного і трибуквеного кодів «UA», «UKR» та домену «УКР». Оскільки цілком упевнені, що назви держав потрібно охороняти не гірше, ніж державні кордони. За сучасних умов це набуває якісно нового значення. ♦

Список використаних джерел / List of references

1. *Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар* : у 2 ч. / За заг. ред. Я. М. Шевченко. Київ: Ін Юре, 2004. 692 с.
Tsyvilnyi kodeks Ukrainy: Naukovo-praktychnyi komentar: U 2 ch. / Za zah. red. Ya. M. Shevchenko. Kyiv: In Yure, 2004. 692 s.
2. *Интеллектуальная собственность в Украине: правовые основы и практика: науч.-практ. изд.: в 4-х т. / под общ. ред. А. Д. Святоцкого. Київ: Ін Юре, 1999. Т.1: Право интеллектуальной собственности. 1999. 488 с.*
Intellektualnaia sobstvennost v Ukraine: pravovye osnovy i praktika: nauch.-prakt. izd.: v 4-kh t. / pod obshch. red. A.D. Sviatotskogo. Kyiv: In Yure, 1999. T.1: Pravo intelektualnoi sobstvennosti. 1999. 488 s.
3. *Кодинець А. О. Засоби ндивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг у цивільному праві України: дис... канд. юрид. наук: 12.00.03. К., 2006. 219 с.*
Kodynets A. O. Zasoby indyvidualizatsii uchasnykiv tsyvilnoho oborotu, tovariv i posluh u tsyvilnomu pravi Ukrainy: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.03. K., 2006. 219 s.
4. *Право інтелектуальної власності Європейського Союзу та законодавство України / За ред. Ю. М. Капіци; кол. авторів: Ю. М. Капіца., С. К. Ступак., В. П. Воробйов та ін. К.: Слово, 2006. 1104 с.*

ЗАСОБИ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ

- Pravo intelektualnoi vlasnosti Yevropeiskoho Soiuzu ta zakonodavstvo Ukrainy / Za red. Yu. M. Kapitsy; kol. autoriv: Yu. M. Kapitsa., S. K. Stupak., V. P. Vorobiov ta in. K.: Slovo, 2006. 1104 s.*
5. *Захист прав інтелектуальної власності: норми міжнародного і національного законодавства та їх правозастосування: [практ. посіб.] / Д. Лонг, П. Рей, В. Жаров та ін. Київ: К.І.С., 2007. 448 с.*
- Zakhyst prav intelektualnoi vlasnosti: normy mizhnarodnoho i natsionalnoho zakonodavstva ta yikh pravozastosuvannia: [prakt. posib.] / D. Lonh, P. Rei, V. Zharov ta in. Kyiv: K.I.S., 2007. 448 s.*
6. Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15.12.1993 р. № 36898-XII (із змінами) // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3689-12> (дата звернення: 24.11.2016).
- Zakon Ukrainy «Pro okhoronu prav na znaky dlia tovariv i posluh» vid 15.12.1993 r. № 36898-XII (iz zminamy) // Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy» / VR Ukrainy, <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3689-12> (data zvernennia: 24.11.2016).*
7. Закон України «Про захист економічної конкуренції» від 11.01.2001 р. № 2210-III (зі змінами) // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2210-14> (дата звернення: 24.11.2016).
- Zakon Ukrainy «Pro zakhyst ekonomichnoi konkurentsii» vid 11.01.2001 r. № 2210-III (iz zminamy) // Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy» / VR Ukrainy, <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2210-14> (data zvernennia: 24.11.2016).*
8. Паризька конвенція з охорони промислової власності від 20.03.1883 р. // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_123.
- Paryzka konventsiiia z okhorony promyslovoi vlasnosti vid 20.03.1883 r. // Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy» / VR Ukrainy, http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_123.*
9. Article 6ter of the Paris convention: legal and administrative aspects. October 14, 2005. WIPO: standing committee on the law of trademarks, industrial designs and geographical indications sct/15/3 URL: http://www.wipo.int/edocs/mdocs/sct/en/sct_15/sct_15_3.pdf (as on: 24.11.2016).
10. *Новий англо-український, українсько-англійський словник: 50 тисяч слів та словосполучень/уклад.: Н. М. Биховець [та ін.]; за ред. Ю. О. Жлуктечка, Н. М. Биховець. Київ: А.С.К., 2002. 465 с.*
- Novyi anhlo-ukrainskyi, ukrainsko-anhliiskyi slovnyk: 50 000 sliv ta slovospoluchen / uklad.: N. M. Bykhovets [ta in.]; za red. Yu. O. Zhluktechka, N. M. Bykhovets. Kyiv: A.S.K., 2002. 465 s.*
11. Revised Draft Reference Document on the Protection of Country Names Against Registration and use as Trademarks SCT/34/2 URL: http://www.wipo.int/meetings/en/details.jsp?meeting_id=35597 (as on: 24.11.2016).
12. *Наказ Міністерства освіти і науки України від 07.10.2003 № 677 «Про затвердження Положення про Комісію щодо погодження питань про внесення позначення, що містить офіційну назву держави «Україна», до знака для товарів і послуг» // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0931-03> (дата звернення: 24.11.2016).*
- Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 07.10.2003 № 677 «Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Komisiuu shchodo pohodzhennia pytan pro vnesennia poznachennia, shcho mistyt ofitsiinu nazvu derzhavy «Ukraina», do znaka dlia tovariv i posluh» // Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy» / VR Ukrainy, <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0931-03> (data zvernennia: 24.11.2016).*
13. *Наказ Міністерства освіти і науки України від 04.08.2010 р. № 790 «Про затвердження Правил погодження питань про внесення позначення, що мі-*

ЗАСОБИ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ

стить офіційну назву держави «Україна», до знака для товарів і послуг» // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0939-10> (дата звернення: 24.11.2016). Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 04.08.2010 № 790 «Pro zatverdzhennia Pravyl pohodzhennia pytan pro vnesennia poznachennia, shcho mistyt ofitsiinu nazvu derzhavu «Україна», до знака dlia tovariv i posluh» // Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy»/VR Ukrainy, <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0939-10> (data zvernennia: 24.11.2016).

Надійшла до редакції 29.11.2016 р.

Сенчук В. К вопросу об охране официальных названий государств от недобросовестного использования. В статье исследуются проблемные вопросы по охране официальных названий государств от недобросовестного использования. Автор обосновывает роль европейских правовых ценностей и правовых стандартов в процессе гармонизации украинского законодательства. Анализирует практические вопросы о предоставлении разрешений на использование названия государства в знаке для товаров и услуг.

Ключевые слова: торговые марки, недобросовестное использование, Парижская конвенция, официальное название государства, «UA», «UKR», «УКР»

Senchuk V. On the issue of protection of official names of states against misuse. The article explores the problematic issues for the protection of official names of states against misuse. The author substantiates the role of European legal values and legal standards in the process of harmonization of the Ukrainian legislation. Analyzes practical questions about the granting of permits for the use of the name of the state in a sign for goods and services, demonstrates the need for qualitative improvement of national legislation.

As for the names of states, we believe that the protection of official names of States against unfair use is an integral part of the protection of the sovereignty of any state as a whole.

According to Article 6 ter (1) (a) of the Paris Convention [8] The countries of the Union agree to refuse or to recognize as invalid the registration, and to prohibit by appropriate measures the use, without authorization of the competent authorities as trademarks or as elements such marks of armorial bearings, flags and other state emblems of Union and any imitation from a heraldic point of view. At the same time citizens of each country who are authorized to use the state emblem, may use them even if they are similar with the same signs of another country. State-Member of the Paris Union are required to refuse to register such marks that use or mimic state symbols (emblems, flags) and other state emblems that fall under its regulation. This provision prohibits the registration and use of state symbols as signs or as elements of marks without permission of the competent authority of the state to do so.

After all stipulated restrictions on the use of the official name of the state, its international codes, stylization and imitation taken only for protection against encroachment on state sovereignty and the protection of consumer rights, the possibility of misleading regarding the manufacturer, product, service, quality or origin because of the possible association of products such signs marked with Ukraine. In the author's view, it is necessary to enter rules that would explicitly prohibited the use, without the consent of the competent authority, or an imitation of the official name of the state «Ukraine» and its two-letter and three-letter code «UA», «UKR» and the domain «UKR».

Key words: brands, misuse, Paris Convention, the official name of the state, «UA», «UKR»

ДІЯЛЬНІСТЬ ВОІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ. ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ ПОЛІТИКИ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УНІВЕРСИТЕТАХ І НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ ТА ТИПОВЕ ПОЛОЖЕННЯ ВОІВ*

Євген Сесицький,

*керівник програм Департаменту країн з перехідною та розвиненою економікою
ВОІВ (Женева, Швейцарія)*

У статті проаналізовано особливості діяльності ВОІВ на сучасному етапі, зокрема, основні завдання та стратегічні цілі. Досліджено напрями підтримки розвитку політики з інтелектуальної власності в університетах і науково-дослідних організаціях. Запропоновано метод розробки політики з інтелектуальної власності, оскільки кожна організація має виробити свою власну політику. Розглянуто типові положення ВОІВ.

Ключові слова: ВОІВ, політика з інтелектуальної власності, університети, науково-дослідні організації

Знання все частіше й частіше перебувають у центрі створення добробуту. Система інтелектуальної власності є одним з найважливіших механізмів перетворення знань на бізнес-активи. Права інтелектуальної власності створюють безпечне середовище для інвестицій в інновації та забезпечують правові межі для торгівлі інтелектуальними активами

*Френсіс Гарі,
Генеральний директор ВОІВ*

Університети і державні науково-дослідні інститути відіграють важливу роль у розвитку науки і техніки. Саме в них зароджуються відкриття та винаходи, що дозволяють покращувати якість життя мільйонів людей. При цьому інтелектуальна власність відіграє важливу роль в академічній і науково-дослідній роботі вишів і державних

науково-дослідних інститутів (далі — ДНДІ). Адже знання й технології, що створюються в університетах і ДНДІ, можуть забезпечити значні економічні та суспільні блага. Головна причина, через яку університети та ДНДІ потребують ретельно проробленої політики у сфері інтелектуальної власності, пов'язана з необхідністю перетворення відкриттів, зроблених у лабораторіях, на ринковий товар. Ф. Гарі наголошує на тому, що «Університети — це фабрики економіки знань. Інтелектуальна власність слугує ще одним механізмом поширення університетами створюваних ними знань і їхнє застосування в економічному житті»¹.

Займаючись науково-дослідницькою роботою, чи то базові, чи прикладні дослідження, виші та ДНДІ «виробляють» винаходи. Багато з цих винаходів патентоспроможні, але водночас багато які з них є лише простим доказом певної теорії або лабораторним прототипом, що свідчить про необхідність продов-

* Неофіційний переклад доповіді Є. Сесицького на міжнародній конференції Arzinger International Intellectual Property Conference (Arzinger ІПС2016), 11.11.2016 р., м. Київ (Україна).

¹ Політика в області інтелектуальної собствності для університетів та науково-дослідницьких інститутів. URL: http://www.wipo.int/policy/ru/university_ip_policies.

ження НДДКР, перш ніж їх можна буде вивести на ринок. Надаючи вишам і ДНДІ права на інтелектуальну власність, що є результатом досліджень, які фінансуються державним коштом, і дозволяючи отримувати від неї комерційний прибуток, органи державного управління по всьому світу прагнуть прискорити перетворення винаходів на промислові технології і продукцію і зміцнити зв'язки між вишами і промисловістю.

До створення інтелектуальної власності веде також і академічна робота у вишах та ДНДІ. Її результати можуть втілюватися у формі навчальних посібників, дисертаційних робіт, програмного забезпечення чи зразків. Доцільно зазначити, що Інтернет і сучасні технології не тільки забезпечують більш широкий доступ до академічних матеріалів, а й ведуть до виникнення більшої кількості конфліктів щодо прав власності на них і їх використання. Тож виші та ДНДІ потребують обґрунтованої політики в галузі інтелектуальної власності для вирішення питань, які стосуються прав власності на академічні матеріали й розпорядження ними, доступу до навчальної інформації та використання матеріалів третіх сторін.

Значна роль у підвищенні обізнаності, укріпленні інтелектуального потенціалу та аналізу політик у сфері інтелектуальної власності та інноваційної діяльності відводиться ВОІВ, яка є спеціалізованою організацією ООН, міжнародною міжурядовою організацією, що адмініструє 26 міжнародних договорів у сфері інтелектуальної власності. Нині її державами-членами є 189 країн. До її роботи долучається також близько 250 спостерігачів від неурядових і міжурядових організацій. Діяльність ВОІВ забезпечують понад 1200 співпрацівників зі 119 країн.

Основним завданням ВОІВ є розвиток інноваційної та творчої діяльності в інтересах економічного, соціального і культурного розвитку всіх країн на основі збалансованої і ефективної міжна-

родної системи інтелектуальної власності. У своїй діяльності ВОІВ реалізує мету, згідно з якою очолює роботу з формування збалансованої та ефективної системи інтелектуальної власності, що створює умови для інновацій та творчості на благо всіх і кожного. Повноваження, процедури та принципи функціонування керівних органів викладені в Конвенції ВОІВ, якою у 1967 р. була заснована ВОІВ.

Основними стратегічними цілями ВОІВ є:

- збалансований розвиток міжнародної нормативної бази з інтелектуальної власності;
- надання високоякісних глобальних послуг з інтелектуальної власності;
- сприяння використанню інтелектуальної власності в інтересах соціального, культурного й економічного розвитку країн;
- координація та розвиток глобальної інфраструктури інтелектуальної власності;
- забезпечення всесвітнього джерела довідкової інформації та аналітичних даних з інтелектуальної власності;
- міжнародна співпраця щодо забезпечення поваги до інтелектуальної власності.

Одним з напрямів реалізації таких цілей є втілення інноваційних стратегій, програм і планів. Адже саме за допомогою них ВОІВ сприяє розвитку інновацій на національному рівні, зокрема через діяльність університетів і науково-дослідних установ.

Мета та завдання інноваційних програм/планів/стратегій:

- розвиток нормативно-правового регулювання;
- розвиток інфраструктури;
- стимулювання наукових досліджень;
- стимулювання комерціалізації результатів науково-технічної діяльності (РНТД);
- стимулювання охорони РНТД, збільшення кількості об'єктів інте-

РОЗВИТОК СФЕРИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

лектуальної власності, що охороняються, закордонне патентування та ін.

За допомогою визначення стратегічних завдань країни-члени ВОІВ реалізують у своїй національній політиці цілі, спрямовані на розбудову інноваційної екосистеми. При цьому така екосистема не може обмежуватися національними кордонами, вона має глобальний характер, і безпосередньо пов'язана з діяльністю таких складових елементів як університети та науково-дослідні установи. Адже саме ці інституції є основою інноваційних розробок.

Створення інноваційної екосистеми передбачає:

- два рівні — державний і локальний;
- реалізацію політики уряду в інституційній політиці університетів і науково-дослідних установ;
- визначення ефективного власника, можливість розпорядження результатами інтелектуальної діяльності (РІД) та передання до приватного сектора;
- оцінку потреб ринку та промисловості;
- створення умов для взаємодії університетів між собою, з промисловістю і бізнесом;
- формування системи партнерства між державою та підприємницьким сектором;
- розвиток стимулювальних механізмів і механізмів фінансування науково-технічної діяльності;
- розвиток інноваційної інфраструктури, що передбачає і організації з комерціалізації результатів інтелектуальної діяльності при університетах і наукових установах;
- економічні аспекти інтелектуальної власності.

Отже, як видно, формування та розвиток інноваційної екосистеми як на рівні окремої держави, регіону, так і світу в цілому, передбачає інституційні та функціональні елементи, розробку та реалізацію політик, а також правові та економічні аспекти. Наприклад,

якщо говорити про таку складову, як інституційна політика з інтелектуальної власності, то доцільно акцентувати увагу на положеннях, що відображаються в концепції такої політики, та пізніше знаходять втілення в політиці у цій сфері певних вишів та ДНДІ.

Варто зауважити, що визначення та створення інтелектуальної власності та передача результатів досліджень на наступну стадію розробок стало інституційною метою багатьох вишів та ДНДІ. Адже саме наявність інституційної політики в області інтелектуальної власності є необхідною умовою успішної співпраці між науковими установами та їхніми комерційними партнерами.

Інституційна політика в галузі інтелектуальної власності є офіційним документом, у якому:

- роз'яснюються права власності на інтелектуальну власність і право використання інтелектуальної власності, що є результатом власних НДДКР або НДДКР у співпраці з іншими установами;
- встановлені чіткі правила щодо ідентифікації, оцінки й охорони інтелектуальної власності та розпорядження нею з метою здійснення подальших розробок, зазвичай за допомогою деякої форми комерціалізації результатів діяльності;
- визначається прозора основа співпраці з третіми сторонами та сформульовані керівні принципи розподілу економічних благ, створюваних внаслідок комерціалізації інтелектуальної власності.

Такий офіційний документ, який регулює права власності на інтелектуальну власність і право використання інтелектуальної власності, слугує керівництвом для прийняття рішень щодо інтелектуальної власності різними зацікавленими сторонами як на рівні вишу/ДНДІ (викладачами, дослідниками, студентами, запрошеними науковими співробітниками тощо), так і на рівні їх комерційних партнерів (підприємствами-спонсорами, консуль-

РОЗВИТОК СФЕРИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

тантами, некомерційними організаціями, малим та середнім бізнесом або державними органами).

Концепція інституційної політики з інтелектуальної власності охоплює політику організації у сфері інтелектуальної власності, тобто набір керівних принципів і правил, прийнятих організацією, щоб забезпечити ефективне управління інтелектуальною власністю (див. Рис. 1).

Основні блоки питань, які мають відображатися в концепції з метою їх подальшої реалізації на практиці:

- належність / розподіл прав на інтелектуальну власність/РІД;
- правові аспекти (права і обов'язки) розробників/авторів (співробітників, студентів/аспірантів, сторонніх/запрошених дослідників);
- порядок виявлення, отримання правової охорони / закріплення прав, комерціалізації;
- розподіл доходів від комерціалізації.

Цей перелік питань визначається практичним досвідом проведення наукової діяльності університетами та науково-дослідними установами.

При цьому політика у сфері інтелектуальної власності має:

- будуватися з урахуванням загальних стратегічних цілей діяльності / розвитку організації;
- враховуватися при розробці інших документів організації, що регламентують питання створення та використання РІД і при укладенні відповідних договорів;
- актуалізуватися по мірі необхідності.

Потрібно відзначити, що з метою підвищення обізнаності ВОІВ організовує заходи для представників державних органів, університетів і науково-дослідних інститутів для роз'яснення користі і цілей інституційної політики у сфері інтелектуальної власності. ВОІВ також готує публікації та інформаційні матеріали й розробляє інші ресурси для широ-

Рисунок 1. Концепція політики організації у сфері інтелектуальної власності

кого використання, такі як нова база даних, яка містить політичні стратегії, навчальні посібники й типові угоди науково-дослідних установ різних країн.

Цілі розробки політики з інтелектуальної власності:

- стимулювання та підтримка наукових досліджень і розробок;
- регламентація діяльності зі створення і використання РІД усередині вишу і при взаємодії з третіми особами;
- регламентація процедур виявлення, належності прав, охорони та моніторингу використання РІД;
- підвищення ефективності використання інтелектуальної власності, отримання додаткових доходів від комерціалізації інтелектуальної власності;
- забезпечення справедливого та чесного розподілу економічних вигод від комерціалізації інтелектуальної власності;
- зміцнення репутації вишу як навчального і науково-дослідного комплексу.

Коли розробляється політика з інтелектуальної власності, пропонується використовувати, так званий *метод 10 запитань*. Це зумовлюється об'єктивними причинами. По-перше, немає унікальної моделі для всіх. Кожна організація має виробити свою власну політику. По-друге, 10 ключових запитань є важливими аспектами, котрі варто врегулювати в політиці інтелектуальної власності організації з метою забезпечення ефективного управління активами інтелектуальної власності.

Перелік з *10 запитань* може бути використаний як контрольний список при розробці власної політики інтелектуальної власності університетом або науково-дослідною установою. Ці 10 запитань такі:

- Кому належать права на інтелектуальну власність, отриману в результаті діяльності університету чи науково-дослідної установи?

- Якими правами володіє уряд / держава на інтелектуальну власність, створену в університетах і науково-дослідних установах?
- Чи допускається приватне фінансування певних проектів?
- Які процедури з управління інтелектуальною власністю повинні бути застосовані?
- Хто займається управлінням інтелектуальною власністю та передаванням технологій?
- Які є можливості з комерціалізації РІД?
- Як оплачувати витрати на охорону і підтримку чинності об'єктів промислової власності (ОПС)?
- Як розподіляються доходи від комерціалізації?
- Як мотивувати та заохочувати вчених/дослідників?
- Як вирішують можливі конфлікти інтересів і спори?

Відповідь на ці питання передую розробці кінцевих документів у цій площині, зокрема регламенту з інтелектуальної власності вишу чи ДНДІ.

Під час розробки регламенту з інтелектуальної власності важливо:

- сформулювати стратегічні цілі в галузі інтелектуальної власності;
- визначити права та обов'язки учасників, забезпечивши баланс їхніх інтересів, зокрема під час комерціалізації;
- враховувати загальні положення організаційно-правового регулювання інноваційної сфери та системи інтелектуальної власності; положень про розподіл прав на РІД, що створюються із залученням бюджетних коштів; законодавства в сфері інтелектуальної власності; міждержавних угод; спеціального регулювання РНТД подвійного та військового призначення;
- зважати на економічні аспекти інтелектуальної власності;
- не забувати про захист прав.

Саме в такому поєднанні визначених завдань і цілей цей документ отримує

практичне значення для подальшого проведення інноваційної діяльності університетами та науково-дослідними установами.

З метою полегшення роботи дослідницької наукової роботи та інноваційної діяльності ВОІВ розробила *Типове положення ВОІВ про політику в галузі інтелектуальної власності для університетів та науково-дослідних установ*². Зазначене Положення було прийнято в результаті ініціативи під час Міжрегіональних консультацій з управління науковою інтелектуальною власністю та інноваційним процесом на ранньому етапі в країнах з перехідною економікою, що відбулися у м. Будапешт, 27–28.10.2010 р. ВОІВ очікує, що типова модель сприятиме розробці вищими навчальними закладами власних документів.

В основу розробки Типового положення покладено норми чинних положень таких університетів: Оксфордський університет, Кембриджський університет, Каліфорнійський університет, Королівський коледж в Лондоні, університет Глазго, Борнмутський університет, Університет Дебрецена, Плімутський університет, Університет Оксфорд Брукс.

Основні положення документу:

- правові аспекти статусу розробників/авторів, студентів, аспірантів і сторонніх/запрошених дослідників;

- підтримка з боку зовнішніх спонсорів, співпраця з третіми особами в межах науково-дослідної діяльності;
- договірні відносини в межах здійснення науково-дослідної діяльності;
- порядок отримання правової охорони / забезпечення режиму комерційної таємниці;
- закріплення прав, службові об'єкти інтелектуальної власності;
- умови оприлюднення/розкриття РІД, забезпечення конфіденційності;
- розподіл доходів від комерціалізації;
- стимулювання творчої діяльності/мотивація авторів/розробників;
- процедура врегулювання конфлікту інтересів;
- особи/відділи, відповідальні за ведення патентно-ліцензійної роботи;
- наведені форми окремих документів. ♦

Надійшла до редакції 16.11.2016 р.

Сесицький Є. Деятельность ВОИС на современном этапе. Поддержка развития политики по интеллектуальной собственности в университетах и научно-исследовательских организациях и типовое положение ВОИС. В статье проанализированы особенности деятельности ВОИС на современном этапе, в частности, основные задачи и стратегические цели. Исследованы направления поддержки развития политики по интеллектуальной собственности в университетах и научно-исследовательских организациях. Предложен метод разработки политики по интеллек-

² Підготовлене Відділом деяких країн Європи та Азії: ВОІВ. URL: <http://www.wipo.int/dcea/en/tools>

туальної власності, поскільки кожна організація повинна виробити власну політику. Розглянуто типовий положення ВОИС.

Ключевые слова: ВОИС, політика по інтелектуальній власності, університети, науково-дослідницькі організації

Sesitsky Ye. WIPO activities at the current stage. Support for IP policy development at universities and research organizations, and the Model Intellectual Property Policy of WIPO. The article analyzes the features of WIPO activities at the present stage, in particular, the main objectives and strategic goals. Using the definition of strategic objectives of WIPO member states in implementing their national policy objectives is aimed at building an innovative ecosystem. In doing so the ecosystem can not be limited by national boundaries, it is global. It is connected directly to the activities of its constituent elements such as universities and research institutions. After all, these institutions are the basis for innovation. The author studied the directions to support the development of intellectual property policy at universities and research organizations. The author proposed the method of development in intellectual property policy, as far as each organization must develop its own policy. Institutional policy in the field of intellectual property is an official document. This official document regulating the ownership of intellectual property and the right to use intellectual property serves as a guide for decision-making on intellectual property for the various stakeholders. The document concerns universities or state research institutes (teachers, researchers, students, guest researchers etc.) as well as commercial partners (companies, sponsors, consultants, non-profit organizations, small and medium enterprises or public bodies). It should be noted that in order to increase awareness WIPO organized programs for government agencies, universities and research institutes to explain the benefits and goals of institutional policies on intellectual property. WIPO also prepares publications, information materials and other resources such as a new database that contains political strategies, tutorials and typical deal of research institutions around the world. The Model Intellectual Property Policy of WIPO is considered. The provisions of the Model Intellectual Property Policy are based on existing intellectual property policies of several universities such as Oxford University, Cambridge University, University of California, King's College London, University of Glasgow, Bournemouth University, Debrecen University, Plymouth University, and Oxford Brookes University.

Key words: WIPO, intellectual property policy, universities, research organizations

ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА НА РОЗВИТОК ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

Олена Кадетова,

здобувач НДІ інтелектуальної власності НАПрН України

У статті досліджується вплив європейського законодавства на розвиток законодавчого регулювання сфери інтелектуальної власності в Україні. Зокрема, процес імплементації положень європейського законодавства. Досліджуються шляхи розв'язання завдань, спрямованих на таку імплементацію, які значною мірою ґрунтуються на прийнятій Європейською Комісією Стратегії щодо прав інтелектуальної власності

Ключові слова: ЄС, імплементація, законодавство ЄС, захист прав, Суд ЄС

Вступ України до СОТ і постійна інтеграція у світові економічні процеси вимагає якісного наукового супроводу, що відповідає європейським стандартам, та обґрунтування необхідних змін до законодавства України, з позицій створення сприятливого інвестиційного клімату, зокрема й у сфері комунікаційних технологій, належного правового регулювання транснаціонального мережевого обміну інформацією тощо. Істотне місце у цьому напрямі відводиться захисту прав інтелектуальної власності.

Українська нація має розбудовуватися на засадах розуміння нашим суспільством себе як інтелектуальної, тобто нації, наділеної інтелектуальним потенціалом, нації, спроможної виконувати завдання світового рівня. Суспільство, орієнтоване на інтелектуальну власність, забезпечує себе наявністю певних взаємопов'язаних між собою структурних елементів [1, 5], таких як політичні свободи, законодавча структура, функціональна організаційно-інституційна система, культура та повага прав до інтелектуальної власності. Адже розумін-

ня парламентом і урядом цінності інтелектуальної власності та національної системи інтелектуальної власності як частини міжнародної системи в її глобальному вимірі створює підвалини (поряд із іншими чинниками) для формування політичних свобод.

Варто зазначити, що цим питанням в Україні цікавляться не так багато авторів. У більшості досліджень здійснюються хіба що порівняльні дослідження деяких об'єктів права інтелектуальної власності в контексті їх правового регулювання національним і європейським законодавством. Найбільш ґрунтовними працями безпосередньо в царині європейського законодавства у сфері інтелектуальної власності є дослідження Ю. Капіци, С. Ступака, а також монографічні дослідження НДІ інтелектуальної власності НАПрН України (серед авторів: О. Тверезенко, Л. Работягова, Г. Андрощук, В. Дроб'язко, Н. Мироненко, О. Орлюк, А. Штефан, О. Штефан та ін.). Водночас ратифікація Угоди про Асоціацію України з ЄС (навіть зважаючи на процес погодження додаткових умов, викладених Нідерландами),

вимагає глибоких теоретичних досліджень у цьому напрямі. Саме ці міркування й зумовили обрання предметом статті дослідження загальних підходів щодо європейського регулювання сфери інтелектуальної власності та визначення їх впливу на національне законодавство України у процесі імплементації положень європейського законодавства.

Невід'ємною складовою національної системи інтелектуальної власності є й наявність якісної та ефективної національної бази законодавства у цій сфері, наближеної до європейських стандартів відповідно до підписаної та ратифікованої Угоди про Асоціацію України з ЄС.

Розв'язання завдань, спрямованих на таку імплементацію, значною мірою має спиратися на прийняту Європейською Комісією Стратегію щодо прав інтелектуальної власності («Єдиний Ринок для прав інтелектуальної власності. Підтримка творчості та інновацій в цілях забезпечення економічного розвитку, високоякісних робочих місць, а також першокласної продукції та послуг в Європі»), схваленої в травні 2011 р. [2]. Стратегія містить програму модернізації основних положень європейського права інтелектуальної власності на найближчі роки. Визнаючи значний внесок творчих галузей в загальний економічний розвиток країн ЄС, Комісія наголошує переважне значення для цих галузей двох факторів — адекватне правове регулювання та створення єдиного ринку. Потрібно зауважити, що наголошується при цьому не лише на максимальному та ефективному захисті інтересів правовласників. В основу єдиної європейської політики мають бути покладені потреби всього суспільства мати широкий, розумний за вартістю і зручний доступ до результатів інтелектуальної діяльності, як у культурних та освітніх цілях, так і для їх зацікавлення у комерційній діяльності. Значною мірою це знайшло свого відображення в стратегічних європейських документах, зокрема у погодженій у бе-

резні 2010 року стратегії економічного розвитку — «Європа 2020: стратегія розумного, стійкого та всебічного зростання» [3]. В ній серед трьох факторів зростання економіки було визнано розумне зростання, тобто розвиток економіки, заснований на знаннях та інноваціях.

Зазначені підходи мають обов'язково знайти своє відбиття в Україні, бо вплив цих актів виходить за межі держав-членів ЄС. Провідну роль у цьому напрямі необхідно відвести науці, яка є рушійним джерелом ідей, основою інновацій. Адже лише інноваційна економіка надасть змогу Україні стати економічно сильною державою, із якісно забезпеченими національною безпекою та обороною. І кардинальна реформа сфери інтелектуальної власності за всіма її складовими, що розпочалася у 2016 р., має дати чіткі відповіді та запропонувати механізми реалізації цих завдань.

Наприклад, Стратегія щодо прав інтелектуальної власності має особливе значення для розвитку авторського права в інформаційну епоху. Адже останніми роками все більш виразно й наполегливо почали звучати заклики щодо запровадження збалансованих підходів до авторсько-правового регулювання, сприйняття авторського права з двох основних позицій: їхнього впливу на реалізацію основних прав і свобод людини, та здійснення впливу на економіку, особливо її електронний сегмент. Тож, державна політика має сприяти ефективному використанню інформаційних і комунікаційних технологій, із дотримання балансу між правами інтелектуальної власності та вільним доступом до інформаційних ресурсів, сприяти глобалізаційним процесам інтеграції автора, творця незалежно від його національності та місця перебування до людських здобутків.

Нові способи створення, розповсюдження контенту та генерації прибутку в онлайн-сфері стимулюють творчу активність усе більшої кількості людей, що навіть не причетні до креативної ін-

РОЗВИТОК СФЕРИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

дустрії, і збільшують внесок цієї сфери у загальний рівень ВВП. ЄС у рамках згаданої вище Стратегії у жовтні 2012 р. затвердив нову Директиву ЄС 2012/28/EU [4], покликану повернути в цивільний обіг безліч, так званих сирітських творів, автори яких із будь-яких причин невідомі або не можуть бути знайдені. Також був розроблений проект директиви про мульти-територіальне ліцензування, що дозволяє правопласникам переступити національні кордони, надаючи контент всім користувачам у ЄС. Варто підкреслити, що кількість проблем і питань не зменшується, але їх намагаються послідовно розв'язувати на рівні європейських політик та законодавства.

Саме тому доцільно погодитися з авторами науково-практичного видання «Законодавство Європейського Союзу та держав-членів Європейського Союзу у сфері інтелектуальної власності», які, даючи джерельну базу європейського законодавства зазначають, що «попри різні підходи до регулювання прав інтелектуальної власності в європейських країнах, пов'язані й історично обумовлені національними традиціями, правовими школами тощо, у будь-якому разі правове регулювання сфери інтелектуальної власності покликане забезпечити успішний економічний і культурний розвиток цих країн» [5, 4]. Наявні законодавчі акти дозволяють виокремити як національні підходи держав-членів ЄС, так і наднаціональну рамкову законодавчу структуру, утворену численними регламентами, директивами та іншими актами, присвяченими певним об'єктам інтелектуальної власності, прийнятих уповноваженими органами ЄС.

Важлива роль у цьому має відводитися й вихованню культури інтелектуальної власності — громадянське суспільство має усвідомлювати позитивний вплив прав інтелектуальної власності на економічний, культурний і соціальний розвиток, прогрес внутрішньої та зарубіжної торгівлі, іноземні інвестиції та

передачу технологій. Адже культура інтелектуальної власності є одним із визначальних факторів, який сприяє підвищенню якості та рівня життя, зокрема й через інтенсивне використання інтелектуальної власності як інструменту економічного зростання.

Оскільки питання інтелектуальної власності невід'ємно пов'язані з вільним рухом товарів і політикою щодо конкуренції, це зумовило необхідність гармонізації законодавства в цій сфері. Саме на таких обставинах наголошують європейські автори, наприклад В. Кейрнс (W. Cairns) [6, 318].

Сьогодні на порядку денному у сфері правового регулювання інтелектуальної власності в ЄС стоїть питання гармонізації та уніфікації норм законодавства держав-членів з питань і об'єктів промислової власності й авторського права і суміжних прав. Тим паче, що аме на прикладі права інтелектуальної власності особливо чітко можна побачити різницю між двома правовими механізмами зняття відмінностей у законодавстві. Оскільки «гармонізація національних норм права шляхом видання директив лише нівелює найбільш істотні різночитання у правових системах держав-членів. Водночас видання актів уніфікації — регламентів вносить зміни в ядро правового статусу різних видів результатів інтелектуальної діяльності, позаяк на зміну окремій державі як територіальній сфері дії виключних прав приходять сукупність територій усіх держав-членів, тобто ЄС загалом» [7, 700; 749]. При тому, що до середини 2000-х рр. в європейське законодавство у сфері інтелектуальної власності більше схилилося до гармонізації обсягу прав на інтелектуальну власність, ніж до гармонізації певного рівня захисту, що має надаватися.

Окремий напрям удосконалення європейського законодавства у сфері інтелектуальної власності — захист прав. При цьому мова йде як про розвиток інституту захисту прав інтелектуальної власності, так і про застосу-

вання норм європейського законодавства в судовій практиці. Оскільки норми права ЄС є нормами прямої дії, вони мають застосовуватися на території всіх країн-членів цього міжнародно-об'єднання.

Варто приєднатися до думки І. Грицяка, який підкреслює, що «принцип верховенства права передбачає, що в разі колізії між правовою нормою ЄС і національною правовою нормою переважає перша. Та ця перевага права ЄС може бути забезпечена лише за втручання національних органів влади. Суд ЄС може підтвердити верховенство права ЄС і, зокрема, констатувати незаконність національного акта з позиції права ЄС, але він не має права скасувати незаконну національну правову норму. Право на усунення з внутрішнього правового поля несумісних із зобов'язаннями держави-члена положень належить національній владі, зокрема національним судовим органам» [8, 134]. При цьому необхідно розуміти, що за твердженням Суду ЄС, право ЄС не обмежує повноважень компетентних національних судових органів у використанні відповідних процедур внутрішнього правопорядку, здатних захистити надані правом ЄС індивідуальні права.

Щодо відповідальності за порушення права ЄС, то є різні підстави такої відповідальності, пов'язані з предметним і суб'єктивним складом такого спору. Зокрема, до порушень права ЄС належить порушення положень договорів між Співтовариством і третьою країною. Таке порушення буде вважатися порушенням установчого договору, згідно з яким ЄС були передані повноваження з укладення договору [9, 166]. Зважаючи на положення ст. 228(2) Договору про заснування ЄС, такий підхід є логічним, оскільки міжнародні договори, укладені на умовах, визначених у ст. 228(1), обов'язкові для держав-членів. Відповідно, «змішані» міжнародні договори (одна сторона в яких представлена спільно Співтовариством

і державами-членами, а друга — третіми державами) укладаються тоді, коли вважається, що врегульовані ними питання частково належать до компетенції держав-членів. Ця норма має особливе значення для України. Адже відповідно до ст. 51 Угоди про партнерство та співробітництво між Україною і ЄС та їх державами-членами від 14.06.1994 р. (що втратила чинність після прийняття Угоди про асоціацію України та ЄС) Україна взяла на себе зобов'язання вживати заходів для поступового приведення національного законодавства у відповідність до законодавства ЄС у пріоритетних сферах. До таких сфер належала й інтелектуальна власність. Виконання зазначених завдань здійснювався в рамках Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства ЄС, затвердженої Законом України від 18.03.2004 р. № 1629-IV. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення зміни до Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 14.01.2009 р. № 852-VI, яким було передбачено пролонгацію першого етапу Програми до завершення дії Угоди про партнерство та співробітництво, тобто до початку дії Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [9].

Проект Угоди про асоціацію, переговори щодо якої були завершені 19.12.2011 р. під час саміту Україна-ЄС та яка була парафійована в березні 2012 р., передбачала значно ширші та більш конкретні зобов'язання для України щодо наближення національного законодавства до законодавства ЄС. Можна зазначити, що значною мірою положення національного законодавства у сфері інтелектуальної власності відповідають *acquis communautaire*. Проте низка положень законодавчих актів потребує вдосконалення й більш чіткого визначення відповідно до вимог законодавства ЄС, а також Угоди ТРІПС [10]. Останнє можна простежити на розроблених під егідою Міністерства еконо-

РОЗВИТОК СФЕРИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

мічного розвитку і торгівлі України проектах законів щодо деяких об'єктів права інтелектуальної власності, що нині очікують схвалення уряду України та подання до парламенту.

Аналіз положень глави 9 «Інтелектуальна власність» Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС [11], та порівняння їх з положеннями інших глав та розділів цієї Угоди та додатків до неї дає підстави говорити про прогресивний характер європейських норм у сфері інтелектуальної власності. Їх впровадження не лише технічно дасть можливість Україні виконати взяті на себе зобов'язання, але й має сприяти економічному розвитку України.

Якщо зупинитися на деяких питаннях регулювання низки об'єктів права інтелектуальної власності, що мають знайти закріплення у національному законодавстві, то варто звернути увагу на таке. У ЄС правова охорона комп'ютерних програм здійснюється відповідно до Директиви 91/250/ЄЕС від 14.05.1991 р. [12]. Для цього об'єкту характерний високий ступінь відповідності національного законодавства положенням європейської директиви. Відповідно, це має знайти свого відображення в національному законодавстві України. Тим паче, що допоки цей об'єкт визначається лише на рівні Закону України «Про авторське право і суміжні права». Тобто щодо цього об'єкта має бути вирішено низку питань, зокрема, йдеться про визначення виключних прав суб'єкта права на комп'ютерні програми й уточнення положень стосовно вільного використання комп'ютерних програм. Потрібно відзначити, що певні напрацювання з цього приводу є в законопроектах щодо внесення змін до згаданого вище закону, поданих народними депутатами.

Серед завдань, які потребують розв'язання, і питання гармонізації строків охорони авторського права і суміжних прав. Ці питання мають розв'язуватися із врахуванням положень Директиви № 93/98/ЄЕС від 29.10.1993 р. та Дирек-

тиви 2011/77/EU від 27.09.2011 р., якою було внесено зміни до Директиви 2006/116/ЄС «Про строки охорони авторських та суміжних прав» від 12.12.2006 р. Серед положень національного законодавства, що потребують уточнення, є питання строків гармонізації охорони фотографічних творів; строків охорони наукових праць і критичних публікацій, які стали надбанням суспільства; строків охорони творів та об'єктів суміжних прав, країною походження яких є третя країна, а творець не є громадянином України; строків охорони виконаць та строків охорони фонограм. Підходи, закладені європейськими директивами у цій сфері, має сенс враховувати й при укладанні договорів щодо європейських музичних творів у мережі Інтернет, та, відповідно, у процесі захисту порушуваних прав, і в судовому порядку також.

Увага має приділятися питанням телевізійного сповіщення, супутникового мовлення, кабельної ретрансляції, баз даних тощо. Якщо аналізувати положення Угоди про Асоціацію України та ЄС, то сфера авторського права і суміжних прав може виявитися такою, що зазнає змін найбільше.

Водночас певні зміни торкнуться й об'єктів права промислової власності. Зокрема, нині в Україні точиться дискусія щодо визначення ознак корисної моделі. Значні зусилля спрямовані й на удосконалення правової охорони промислових зразків. Це робиться з метою усунення такого поширеного в країні явища, як патентний тролінг.

Зокрема, правова охорона промислових зразків здійснюється на підставі Директиви № 98/71/ЄС від 13.10.1998 р. [13]. У цьому аспекті національне законодавство має відмовитися від критерію естетичної чи ергономічної цінності під час оцінки патентоспроможності промислового зразка, натомість введення замість цього умови патентоспроможності щодо індивідуального характеру промислового зразка. Дуже спірною є можливість надання охорони

промисловим зразкам, які виконують винятково технічну функцію, а також промисловим зразкам з'єднувальних компонентів. Натомість, мова йде про збільшення строків охорони промислових зразків.

Чи не найбільше уваги приділяється питанням правової охорони географічних зазначень. На відміну від інших об'єктів права інтелектуальної власності, цей об'єкт регулюється в Європі переважно на рівні регламентів (зокрема, Регламенту № 2081/92 від 14.07.1992 р. [14]), що істотно змінює підходи щодо імплементації їхніх положень до національних законодавств держав-членів ЄС. Значною мірою це має вплинути й на процес імплементації положень європейського законодавства до законодавства України.

Аналіз європейського законодавства дає підстави говорити про необхідність внесення суттєвих змін до Закону України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» з метою запровадження дієвих механізмів розгляду заявок і видачі охоронних документів та використання досвіду Європейської комісії із захисту географічних зазначень та найменувань походження сільськогосподарських продуктів та продовольчих товарів. Це стосується як уточнення термінології, так і питань визначення суб'єктного складу осіб, які наділяються правом подати заявку про реєстрацію географічного зазначення; визначення випадків, коли сировина постачається з території ширшої, ніж місце походження товару; визначення порядку провадження із заявками; використання незарєстрованої назви; співвідношення торговельних марок та географічних зазначень.

Підсумовуючи, зазначимо, що Україна, підписавши Угоду про Асоціацію із ЄС, взяла на себе зобов'язання імплементувати європейські стандарти та принципи. Питанням інтелектуальної власності в Угоді присвячено понад 50 сторінок. Реформуванню підлягає увесь масив національного законодавства, від авторських та суміжних прав до права промислової власності, зокрема й засобів індивідуалізації, географічних зазначень, охорони сортів рослин тощо.

З ратифікацією Угоди всіма державами-членами ЄС у запропонованій редакції, на Україну як сторону цієї Угоди, буде покладено зобов'язання щодо виконання її вимог. Відповідно, такі норми мають бути імплементовані в національне законодавство України. Такий підхід не просто забезпечить відповідність національного законодавства європейським правовим стандартам у сфері інтелектуальної власності, але й суттєво підвищить якість правового регулювання та правозастосування у цій сфері в Україні, забезпечить належний рівень правової охорони та захисту прав інтелектуальної власності, беручи до уваги правові механізми, що їх застосовують нині юрисдикції провідних європейських країн, що загалом відповідають міжнародним стандартам у сфері інтелектуальної власності. Крім цього, відповідні зміни мають бути внесені й до книги IV ЦК України, аби прибрати наявні донині колізії між Цивільним кодексом України та спеціальним законодавством у сфері інтелектуальної власності й забезпечити єдині підходи. ♦

Список використаних джерел / List of references

1. Orliuk O. *The role of legal science in the process of reforming intellectual property sphere in Ukraine: achievements, objectives, mission // Theory and Practice of Intellectual Property, 2016, № 3, p. 5–13.*

2. *A Single Market for Intellectual Property Rights. Boosting creativity and innovation to provide economic growth, high quality jobs and first class products and services in Europe* URL: <http://ec.europa.eu/growth/industry/intellectual-property/> (дата звернення: 16.11.2016).
3. *Communication from the Commission Europe 2020 A strategy for smart, sustainable and inclusive growth* Brussels, 3.3.2010 COM(2010) 2020 URL: <http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%20%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf> (as on: 16.11.2016).
4. *Directive 2012/28/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 on certain permitted uses of orphan works Text with EEA relevance* URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A32012L0028> (as on: 17.11.2016).
5. Законодавство Європейського Союзу та держав-членів Європейського Союзу у сфері інтелектуальної власності : Науково-практичне видання / О. П. Орлюк, Г. О. Андросчук, А. М. Горнісевич, Т. Ю. Федорова ; за заг. ред. О. П. Орлюк. К. : НДІ ІВ НАПрНУ, Лазурит-Поліграф, 2010. 262 с.
Zakonodavstvo Yevropeiskoho Soiuzu ta derzhav-chleniv Yevropeiskoho Soiuzu u sferi intelektualnoi vlasnosti : Naukovo-praktychne vydannia / O. P. Orliuk, H. O. Androshchuk, A. M. Hornisevych, T. Yu. Fedorova ; za zah. red. O. P. Orliuk. K. : NDI IV NAPrNU, Lazuryt-Polihraf, 2010. 262 s.
6. Кернз В. Вступ до права Європейського Союзу / пер. з англ. : Walter Cairns, *Introduction to European Union Law*, London : BBfM, 1997. К. : Знання, 2002. — 428 с.
7. Weatherill S. and Beaumont P. *EC Law, 2nd edn*, 1995, London : Penguin. 878 p.
8. Грицяк І. А. Право та інституції Європейського Союзу / І. А. Грицяк ; видання друге, доповнене. К. : «К.І.С.», 2006. 300 с.
Hrytsiak I. A. Pravo ta instytutsii Yevropeiskoho Soiuzu / I. A. Hrytsiak ; vydannia druhe, dopovnene. K. : «K.I.S.», 2006. 300 s.
9. Право Європейського Союзу : підручник / В. Ф. Опришко, А. В. Омельченко, А. С. Фастовець. К. : КНЕУ, 2002. 460 с.
Pravo Yevropeiskoho Soiuzu : pidruchnyk / V. F. Opryshko, A. V. Omelchenko, A. S. Fastovets. K. : KNEU, 2002. 460 s.
10. Закон України від 14.01.2009 р. № 852-VI «Про внесення зміни до Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/852-17> (дата звернення: 20.11.2016).
Zakon Ukrainy vid 14.01.2009 r. № 852-VI «Pro vnesennia zminy do Zahalno-oderzhavnoi prohramy adaptatsii zakonodavstva Ukrainy do zakonodavstva Yevropeiskoho Soiuzu» // Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy»/VR Ukrainy., http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/852-17 (data zvernennia: 20.11.2016).
11. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: ратифікована 16.09.2014 р, Верховною Радою України та Європейським парламентом. URL: http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=246581344&cat_id=223223535. (дата звернення: 20.11.2016).
12. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (Угода ТРІПС) від 15.04.1994 р. // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL:

- http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/981_018. (дата звернення: 18.11.2016).
Uhoda pro torhovelni aspekty prav intelektualnoi vlasnosti (Uhoda TRIPS) vid 15.04.1994 r. // Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy»/VR Ukrainy. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/981_018. (data zvernennia: 18.11.2016).*
13. Council Directive 91/250/EEC of 14.05.1991 on the legal protection of computer programs URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31991L0250:EN:HTML> (as on: 22.11.2016).
14. Directive No. 98/71/EC of the European Parliament and of the Council of 13 October 1998 on the legal protection of designs URL: <http://www.wipo.int/wipolex/en/details.jsp?id=1441> (as on: 22.11.2016).
15. Council Regulation (EEC) No. 2081/92 of 14 July 1992 on the protection of geographical indications and designations of origin for agricultural products and foodstuffs URL: <http://www.wipo.int/wipolex/en/details.jsp?id=1412> (as on: 22.11.2016).

Надійшла до редакції 29.11.2016 р.

Кадетова О. Влияние европейского законодательства на развитие законодательного регулирования сферы интеллектуальной собственности в Украине. В статье исследуется влияние европейского законодательства на развитие законодательного регулирования сферы интеллектуальной собственности в Украине. В частности, процесс имплементации положений европейского законодательства. Исследуются пути решения задач, направленных на такую имплементацию, в значительной степени основываются на принятой Европейской Комиссией Стратегию по правам интеллектуальной собственности.

Ключевые слова: ЕС, имплементация, законодательство ЕС, защита прав, Суд ЕС

Kadetova O. Impact of European legislation on the development of legislative regulation of the sphere of intellectual property in Ukraine. The paper examines the impact of European legislation on the development of legislative regulation of the sphere of intellectual property in Ukraine. In particular, the implementation process of the provisions of European legislation. An integral part of the national intellectual property system is the availability and quality and effective national framework legislation in this area closer to European standards in accordance with the signed and ratified by Ukraine Association Agreement with the EU. Investigate ways of solving tasks aimed at implementation of such a large extent based on the European Commission adopted the Strategy on Intellectual Property Rights.

Subject to reforms entire array of national legislation on copyright and related rights to industrial property rights, including means of individualization, geographical indications, protection of plant varieties and more. This approach does not just ensure compliance of national legislation with European legal standards of intellectual property, but also significantly improve the quality of regulation and enforcement in this area in Ukraine, provide the appropriate level of protection and enforcement of intellectual property rights, given the legal mechanisms used today jurisdictions and leading European countries generally correspond to the international standards in the field of intellectual property.

In addition, the modifications should be made to the book and IV of the Civil Code of Ukraine in order to remove existing to this day conflict between the Code and special laws on intellectual property and to ensure common approaches.

Key words: EU, implementation of EU legislation to protect the rights, the EU Court of Justice

ІСТОРІЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТВОРЕННЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ТЕХНОПАРКІВ В УКРАЇНІ НА БАЗІ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Тетяна Постригань,

*доцент кафедри інтелектуальної власності та цивільно-правових дисциплін
Черкаського національного університету ім. Богдана Хмельницького, кандидат
юридичних наук, доцент, адвокат*

Стаття розкриває важливі аспекти питань правового регулювання створення та діяльності технопарків в Україні. Автором проаналізовано дослідження вчених щодо проблем створення та функціонування технологічних парків, обґрунтована необхідність вдосконалення норм права, внесення змін до законів та інших нормативно-правових актів України, що регулюють питання створення й діяльності технопарків за участю наукових установ і вищих навчальних закладів, простежується історія розвитку технологічних парків України з моменту їх створення до сучасності. Охарактеризовано сучасний стан і тенденції їхньої діяльності, окреслено основні проблеми та перешкоди на шляху розвитку технопарків і запропоновано шляхи їх вирішення.

Ключові слова: технопарк, наука, високі технології, інновація

Розвиток сфери науки та високих технологій є пріоритетним шляхом для України, щоби посісти гідне місце серед розвинених країн.

Мета статті — висвітлити історію правового регулювання діяльності технопарків і надати пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання в цій сфері.

Деякі аспекти аналізу проблем у правовому регулюванні діяльності технопарків розглядали такі науковці: О. Васильєв, І. Каленюк, С. Корновенко, О. Мазур, С. Пустовойт, С. Ревуцький, О. Тараненко та ін.

У всіх розвинених країнах світу технопарки є основними елементами інноваційної інфраструктури. Основною метою технопарків є комерціалізація наукових досліджень університетських, академічних та інших дослідницьких центрів, наукова продукція яких за допомогою інноваційних процедур

доводиться до промислових і комерційних структур. Поєднання інтересів науковців, промисловості та держави зумовило бурхливе зростання кількості наукових, науково-технологічних і технологічних парків. Зараз у світі нараховується понад 700 технопарків різних видів [1].

В Україні з метою створення та широкого застосування конкурентоспроможних на світовому ринку нових технологій та наукової продукції, посилення впливу інноваційних чинників на структурну переорієнтацію економіки 23.01.1996 р. Президент України видав розпорядження «Питання створення технопарків та інноваційних структур інших типів». Відповідно до цього Розпорядження Кабінетом Міністрів України 22.05.1996 р. прийнято постанову № 549 «Положення про порядок створення та функціонування технопарків та інноваційних структур інших

типів». Розпорядженням Президента України підтримано ініціативу Державного комітету України з питань науки, техніки та промислової політики, Міністерства освіти і науки України, Національної академії наук (НАН) України, місцевих органів виконавчої влади щодо створення науково-технічних інноваційних форм. У ньому зазначається: «Обласним, Київській і Севастопольській міським державним адміністраціям всебічно сприяти створенню технопарків та інноваційних структур інших типів, що мають на меті розв'язання першочергових проблем економічного розвитку на базі освоєння нових технологій і виробництва нової продукції» [2].

Чи можна вважати цю подію початком технопаркової діяльності в Україні?

С. Ревуцький співвідносить початок становлення технопарків в Україні з 1997 р. Саме тоді з метою стимулювання інновацій і впровадження наукових результатів у виробництво, апробації механізмів підтримки реалізації результатів досліджень було ухвалено Закон України «Про спеціальну економічну зону «Яворів» і створено технологічний парк «Яворів» [3].

Інші вчені вважають, що історія створення технопарків в Україні починається з 1999 р., коли було розроблено відповідну нормативно-правову базу з метою їх організації. За цей час можна виділити два етапи розвитку технопарків: період злету в 2000–2004 рр. та період падіння, починаючи з 2005 р. [1].

У 1999 р. було ухвалено Закон України «Про спеціальну економічну зону туристсько-рекреаційного типу «Курорт-поліс Трускавець» і створено перший та поки єдиний в Україні технополіс [4]. Того ж 1999 р. в липні за ініціативи НАН України було ухвалено Закон України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», згідно з яким діяло 8 технологічних парків [5].

З 01.01.2005 р. набрав чинності Закон України «Про внесення змін до

деяких законів України щодо спеціального режиму інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків», відповідно до якого до дев'яти технопарків, створення яких почалося в 1997–1999 рр., приєдналися ще сім.

Відповідно до Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», технологічний парк (технопарк) — юридична особа чи група юридичних осіб, що діють відповідно до договору про спільну діяльність без створення юридичної особи та без об'єднання вкладів з метою створення організаційних засад виконання проектів технологічних парків з виробничого впровадження наукомістких розробок, високих технологій та забезпечення промислового випуску конкурентоспроможної на світовому ринку продукції [5].

З метою забезпечення реалізації положень Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» Кабінет Міністрів України Постановою від 17.12.1999 р. № 2311 затвердив Положення про порядок розгляду та затвердження пріоритетних напрямів діяльності технологічного парку; Порядок розгляду, експертизи та державної реєстрації проектів технологічних парків; Положення про порядок здійснення контролю за цільовим використанням сировини, матеріалів, устаткування, обладнання, комплектуючих та інших товарів, що ввозяться в Україну для виконання інвестиційних та інноваційних проектів за пріоритетними напрямками діяльності технологічного парку [6].

На виконання зазначеного Закону була прийнята Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання організації діяльності технологічних парків» від 29.11.2006 р. № 1657, якою затверджений Порядок державної реєстрації технологічних парків [7].

С. Корновенко та О. Тараненко виділяють три етапи розвитку технопарків в Україні:

1) період становлення й формування

законодавчої бази їх функціонування (1997–1999 рр.);

- 2) період піднесення (2000–2005 рр.);
- 3) період занепаду, який розпочався з 2006 р. й зараз донині [8].

Технопарк є науково-виробничий територіальний комплекс, до якого входять дослідні інститути, лабораторії, експериментальні заводи з передовою технологією, створювані на заздалегідь підготовлених територіях навколо великих університетів з розвиненою інфраструктурою, до якої належать: лабораторні корпуси, виробничі приміщення багатоцільового призначення, інформаційно-обчислювальні центри колективного користування, системи транспортних та інших комунікацій, магазини, житлово-побутові приміщення, сервісні та виставкові комплекси. Китайський лідер Ден Сяо Пін свого часу зауважив, що «технопарки — найкраща інновація, яку було створено в Китаї» [9].

Результати роботи технопарків за минулий період переконливо доводять, що українська модель технопарків — це високоефективний захід, який дозволяє значно прискорити розробку і виробництво конкурентоспроможної на світових ринках продукції вищих технологічних укладів, а Закон України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» в його первісному вигляді був одним з найбільш ефективних економічних законів незалежної України [10].

Перші три технопарки було створено при провідних наукових організаціях НАН України — Інституті електрозварювання (ІЕЗ) ім. Є. О. Патона, Інституті монокристалів (ІМК) та Інституті фізики напівпровідників (ІНП) ім. В. В. Лашкарьова. Згодом до них приєдналися ще 13 технопарків, серед них 3 академічні.

Станом на початок 2012 р., відповідно до Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», в Україні діє 16 технопарків, з яких насправді функціонують лише 8 [9].

01.07.2014 р. був прийнятий Закон України «Про вищу освіту». Відповідно до ст. 30 Закону України «Про вищу освіту» національному вищому навчальному закладу, що забезпечує проривний розвиток держави в певних галузях знань за моделлю поєднання освіти, науки та інновацій, сприяє її інтеграції у світовий освітньо-науковий простір, має визнані наукові здобутки, може надаватися статус дослідницького університету. Дослідницький університет має право формувати на своїй базі інноваційні структури різних типів (наукові та технологічні парки, бізнес-інкубатори, малі підприємства тощо) на засадах поєднання інтересів високотехнологічних компаній, науки, освіти, бізнесу та держави з метою виконання і провадження інноваційних проектів [11].

Проте в чинний Закон України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» не були внесені відповідні зміни.

Лише у 2015 р. при прийнятті нової редакції Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» вдалося передбачити в Законі спрощений порядок утворення господарських товариств з метою використання об'єктів інтелектуальної власності [9].

Згідно ст. 60 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» Державні наукові установи (крім державних наукових установ оборонно-промислового комплексу), державні університети, академії, інститути мають право бути засновниками та співзасновниками господарських товариств і беруть участь у формуванні статутного капіталу такого господарського товариства виключно шляхом внесення до нього майнових прав інтелектуальної власності, виключні майнові права на які зберігаються за державною науковою установою чи державним університетом, академією, інститутом. Визначення вартості майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності, що вноситься до статутного капіталу господарського то-

вариства, здійснюється на підставі їх незалежної оцінки [12].

Державні наукові установи, державні університети, академії, інститути направляють повідомлення про створення господарського товариства органу, до сфери управління якого вони належать, та Фонду державного майна України протягом 7 календарних днів з дня державної реєстрації господарського товариства.

Державні наукові установи, державні університети, академії, інститути розпоряджаються корпоративними правами відповідно до часток (акцій) у статутному капіталі господарських товариств (крім їх відчуження), співзасновниками яких вони є. Права учасника господарського товариства від імені державної наукової установи, державного університету, академії, інституту здійснює її керівник за рішенням вченої ради наукової установи, університету, академії, інституту.

Доходи, отримані як частини прибутку від діяльності господарського товариства (дивіденди), а також доходи, отримані від розпорядження частками (акціями) у статутних капіталах господарських товариств, отримані державною науковою установою, державним університетом, академією, інститутом, що повністю фінансується з коштів державного бюджету, є власними надходженнями такої наукової установи, вищого навчального закладу та використовуються ними на виконання своїх статутних завдань та виплату винагороди творцям об'єктів права інтелектуальної власності.

У разі ліквідації господарського товариства за рішенням засновників (акціонерів) або на підставі рішення суду, зокрема і про визнання господарського товариства банкрутом, майнові права інтелектуальної власності, виключні майнові права на які зберігаються за державною науковою установою чи державним університетом, академією, інститутом, не включаються до складу ліквідаційної маси та повертаються

державній науковій установі або вищому навчальному закладу, що вносив його до статутного капіталу господарського товариства.

Відповідно до ст. 47 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» держава застосовує фінансово-кредитні та податкові інструменти для створення економічно сприятливих умов для ефективного провадження наукової і науково-технічної діяльності відповідно до законодавства України, забезпечення до 2025 р. збільшення обсягу фінансування науки за рахунок усіх джерел до 3 % ВВП — показника, визначеного Лісабонською стратегією ЄС.

Частиною 2 ст. 47 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» передбачено звільнення від оподаткування податком на додану вартість операцій із ввезення на митну територію України державними науковими установами та вищими навчальними закладами для забезпечення власної наукової та науково-технічної діяльності наукових приладів, обладнання, запасних частин і витратних матеріалів до них, реактивів, зразків, наукової літератури в паперовому та електронному вигляді. Частина 2 ст. 47 цього ж Закону набирає чинності з дня введення в дію змін до Податкового кодексу України.

Варто зазначити, що з прийняттям в 2010 р. Податкового кодексу України механізми державної підтримки проектів технопарків в основному були вилучені. Залишилася лише цільова субсидія у вигляді зарахування на спеціальні рахунки технопарків сум ввізного мита, що нараховується при ввезенні обладнання, яке не виробляється в Україні та необхідне для реалізації проекту [13].

Згідно з ч. 4 ст. 60 Закону, яка набирає чинності з дня введення в дію змін до Бюджетного кодексу України, щодо віднесення до власних надходжень та визначення напрямів використання доходів, отриманих державною науковою установою, вищими навчальними закладами, що повністю фінансуються

коштом державного бюджету, у вигляді частини прибутку від діяльності господарського товариства (дивідендів), а також доходів, отриманих ними від розпорядження частками (акціями) у статутних капіталах господарських товариств.

Одночасно були внесені зміни до Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні».

Відповідно до ч. 3 ст. 7 Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» проведення незалежної оцінки майна є обов'язковим у випадках застави державного та комунального майна, внесення державними науковими (науково-дослідними, науково-технологічними, науково-технічними, науково-практичними) установами та державними університетами, академіями, інститутами майнових прав інтелектуальної власності як внеску до статутного капіталу господарських товариств [14].

При створенні господарських товариств виникає значне коло питань. При виникненні запитань щодо використання об'єктів інтелектуальної власності, укладення договору про внесення до статутного капіталу майнового права інтелектуальної власності, оцінки прав інтелектуальної власності наукові установи можуть звертатися

до Центру інтелектуальної власності та передачі технологій НАН України.

З метою забезпечення належного застосування законодавства України Президією НАН України прийнято розпорядження «Про участь наукових установ НАН України у створенні господарських товариств з метою використання об'єктів права інтелектуальної власності» від 17.05.2016 р. № 293. Розпорядженням затверджено детальні рекомендації щодо створення господарських товариств. Особливістю створення товариств — внесення до статутного капіталу лише майнового права інтелектуальної власності на використання об'єктів інтелектуальної власності зі збереженням виключних майнових прав інтелектуальної власності за науковими установами [11].

Отже, необхідно внести зміни до Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», беручи до уваги Закон України «Про вищу освіту». Одночасно узгодити Закон України «Про вищу освіту» з Податковим, Цивільним, Господарським і Бюджетним кодексами України, законами у сфері права інтелектуальної власності та з іншими нормативно-правовими актами шляхом внесення відповідних змін. ♦

Список використаних джерел / List of references

1. Каленюк С., Сакун О. С. Розвиток технопарків в Україні: Історія та проблеми становлення *Науковий вісник ЧДІЕУ. № 2 (10). 2011.*
Kaleniuk S., Sakun O. S. Rozvytok tekhnoparkiv v Ukraini: Istoriia ta problemy stanovlennia, Naukovyi visnyk ChDIEU, № 2 (10), 2011.
2. Васильев О. Проблеми розвитку високотехнологічних галузей економіки України в умовах глобальної конкуренції. Дослідження міжнародної економіки: зб. наукових праць. Випуск 1 (66). 2011. URL: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/soc_gum/znpdme/2011_1/vasilev.pdf.
Vasyliiev O. Problemy rozvytku vysokotekhnolohichnykh haluzei ekonomiky Ukrainy v umovakh hlobalnoi konkurentsii. Doslidzhennia mizhnarodnoi ekonomiky: Zbirnyk naukovykh prats. Vypusk 1 (66), 2011, http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/soc_gum/znpdme/2011_1/vasilev.pdf.

3. Ревуцький С. Технологічні парки в Україні як важлива форма інноваційної інфраструктури // Інноваційна інфраструктура в контексті національної інноваційної системи (економіко-правові проблеми): монографія / за наук. ред. О. Бутнік-Сіверського. К.: НДІ ІВ НАПрНУ, Лазурит-Поліграф, 2011. С. 234–240.
Revutskiy S. Tekhnologichni parky v Ukraini yak vazhlyva forma innovatsiinoi infrastruktury [in]: Innovatsiina infrastruktura v konteksti natsionalnoi innovatsiinoi systemy (ekonomiko-pravovi problemy): monohrafiia / za nauk. red. O Butnik-Siverskoho, K.: NDI IV NAPrNU, «Lazuryt-Polihraf», 2011, S. 234–240.
4. Закон України «Про спеціальну економічну зону туристсько-рекреаційного типу “Курортполіс Трускавець”».
Zakon Ukrainy «Pro spetsialnu ekonomichnu zonu turystsko-rekreatsiinoho typu “Kurortopolis Truskavets”».
5. Закон України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» .
Zakon Ukrainy «Pro spetsialnyi rezhym innovatsiinoi diialnosti tekhnologichnykh parkiv».
6. Постанова КМУ «Про нормативно-правові акти щодо забезпечення реалізації Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» від 17.12.1999 р. № 2311.
Postanova KМУ «Pro normatyvno-pravovi akty shchodo zabezpechennia realizatsii Zakonu Ukrainy «Pro spetsialnyi rezhym innovatsiinoi diialnosti tekhnologichnykh parkiv» vid 17.12.1999 № 2311.
7. Постанова КМУ «Деякі питання організації діяльності технологічних парків» від 29.11.2006 р. № 1657.
Postanova KМУ «Deiaki pytannia orhanizatsii diialnosti tekhnologichnykh parkiv» vid 29.11.2006 № 1657.
8. Тараненко О. М., Корновенко С. В. Технопарки в Україні як елемент інноваційної інфраструктури // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. 2014. Випуск 1(10). Том 2. с. 44–48.
Taranenko O. M., Kornovenko S. V. Tekhnoparky v Ukraini yak element innovatsiinoi infrastruktury [in]: Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektualnoi vlasnosti, 2014, Vypusk 1(10), Tom 2, S. 44–48.
9. Шляхи розвитку української науки: Інформаційно-аналітичний бюлетень // Україна: події, факти, коментарі (Додаток). № 5 (126). Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Київ. 2016.
Shliakhy rozvytku ukrainskoi nauky: Informatsiino-analitychnyi biuleten [in]: Ukraina: podii, fakty, komentari (Dodatok), № 5 (126), Natsionalna biblioteka Ukrainy im. V. I. Vernadskoho. Kyiv. 2016.
10. Мазур О., Пустовойт С. Соціальна та економічна ефективність діяльності академічних технопарків України // Наука innov. 2016. № 12(3). С. 63–73.
Mazur O., Pustovoit S. Sotsialna ta ekonomichna efektyvnist diialnosti akademichnykh tekhnoparkiv Ukrainy [in]: Nauka innov, 2016, № 12(3), S. 63-73 .
11. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII.
Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu» vid 01.07.2014 № 1556-VII.
12. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність».
Zakon Ukrainy «Pro naukovu i naukovo-tekhnichnu diialnist».
13. Урядом схвалено проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності технологічних парків» URL:

ПРАВО ТА ІННОВАЦІЇ

<http://mon.gov.ua/usi-novivni/povidomlennya/2015/06/07/uryadom-sxvaleno-proekt-zakon/>.

Uriadom skhvaleno projekt Zakonu Ukrainy «Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo diialnosti tekhnolohichnykh parkiv», http://mon.gov.ua/usi-novivni/povidomlennya/2015/06/07/uryadom-sxvaleno-proekt-zakon.

14. Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні».

Zakon Ukrainy «Pro otsinku maina, mainovykh prav ta profesiinu otsinochnu diialnist v Ukraini».

Надійшла до редакції 29.11.2016 р.

Постригань Т. История правового регулирования создания и деятельности технопарков в Украине на базе высших учебных заведений. Статья раскрывает важные аспекты вопросов правового регулирования создания и деятельности технопарков на Украине. Автором проанализированы исследования ученых относительно проблем создания и функционирования технологических парков, обоснована необходимость усовершенствования норм права, внесения изменений в законы и другие нормативно-правовые акты Украины, которые регулируют вопросы создания и деятельности технопарков при участии научных учреждений и высших учебных заведений, прослеживается история развития технологических парков Украины с момента их создания до современности. Охарактеризовано современное состояние и тенденции их деятельности, очерчено основные проблемы и препятствия на пути развития технопарков и предложены пути их решения.

Ключевые слова: технопарк, наука, высокие технологии, инновация

Postrigyan T. The history of legal regulation of creation and activity of technological parks in Ukraine on the basis of higher education institutions. The article reveals important aspects of regulation and creation of technological parks in Ukraine.

The author has analyzed scientific researches upon the problems of regulation of technological parks, proved the necessity of improving the law, amendments to laws and other legal acts of Ukraine, which govern the creation and activity of technological parks, with the participation of research institutions and high educational institution and traced the history of technological parks in Ukraine from their creation till the present days.

It was held the analysis of recent researches by national scientists upon the problems of creation and operation of technological parks in Ukraine.

It has been characterize the current state and trends of their activities, outlined the main problems and obstacles on the way of the development of technological parks and proposed solutions.

Keywords: technological park, science, technology, innovation

УДК:330.341.1

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ: ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

Дмитро Андреев,
директор Інституту інтелектуальної власності
«Національного університету «Одеська юридична
академія» в м. Києві, доктор юридичних наук, доцент

У статті розглядаються актуальні питання вдосконалення державної політики у сфері підтримки інноваційного розвитку малого та середнього бізнесу в Україні. Досліджується вітчизняна й міжнародна законодавча практика покращення умов впровадження інноваційної складової в діяльність малого та середнього підприємництва. Особлива увага приділяється перспективним напрямам державної політики з посилення інтелектуального та інноваційного потенціалу суб'єктів малого й середнього бізнесу.

Ключові слова: державна політика, інтелектуальний потенціал, інноваційний розвиток, законодавча практика, мале та середнє підприємництво, розвинена ринкова економіка

Практика успішних країн, які ми зазвичай називаємо країнами з розвинутою ринковою економікою, свідчить, що малі та середні інноваційні підприємства є важливим чинником стабільної державної економіки, а їх кількість і ступінь спроможності визначає, наскільки економіка країни досягла рівня соціально орієнтованого ринку.

Як свідчить більш детальний аналіз структури економік успішних країн світу, лівову частку їхнього економічного потенціалу складають саме малі та середні підприємства (далі — МСП). За даними статистики, наприклад, у ЄС частка МСП становить до 99 % від загальної кількості всіх підприємств, вони створюють 65 млн робочих місць. В економіці США малі підприємства наразі створюють понад 80 % нових робочих місць.

Щоб більш детально проілюструвати цю загальну тенденцію, сутність якої полягає в тому, що МСП дають інноваційний поштовх ринковій економі-

ці наведемо декілька цифр. У країнах з розвинутою ринковою економікою кількість задіяних у сфері малого підприємництва осіб, зазвичай, перевищує 50 % населення працездатного віку (країни ЄС), а подекуди, може наблизитись й до 80 % (Японія).

У складі ВВП країн континентальної, так званої, старої Європи (Німеччина, Франція) продукція малих підприємств сягає понад 50 %, країни «нової» Європи (Чехія, Словаччина, Угорщина) понад 30–40 % ВВП [1].

Підвищення інноваційного й інтелектуального потенціалу МСП, зазвичай, має стати одним із провідних напрямків державної політики. Акцентовано, що мова йде саме про розвиток інноваційної складової МСП.

Інновація, як відомо, визначається підсумковим результатом інноваційної діяльності, що застосовується у новому чи удосконаленому продукті, запровадженому на ринку, новому чи удосконаленому технологічному процесі, що ви-

користується в практичній діяльності, або новому підході до соціальних послуг.

Оптимістично зазначимо, що у вітчизняному законодавстві діяльність МСП достатньо регламентована, зокрема законами України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» [2], «Про національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні» [3]. Що стосується інноваційної політики, ми, звісно, згадаємо, Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», прийнятий у 2011 р. зі змінами від 2013 р., спрямований на визначення стратегічних пріоритетних напрямів інноваційної політики на період 2011–2021 рр. [4].

Наразі принципи інноваційної політики закріплені в понад 70 юридичних і політичних документах, зокрема, Законі України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» зі змінами, внесеними у 2015 р. [5] та Законі України «Про наукові парки» від 2009 р. [6]. Інноваційна складова державної політики у сфері підтримки МСП також згадується у Стратегії сталого розвитку «Україна—2020» та Концепції Загальнодержавної програми розвитку малого і середнього підприємництва на 2014–2024 рр. Однак, зазначимо, це зовнішній бік медалі. Щодо змісту, навіть останні законодавчі ініціативи щодо покращення діяльності МСП майже не були реалізовані та вимагають подальшої доробки й чіткої дорожньої карти реформ.

Зауважимо, що, зазвичай, у вітчизняній практиці до МСП відносять підприємства, на яких кількість працівників менше від певної встановленої норми, диференційованої для різних країн. Потрібно зазначити, частково класифікація МСП представлена в оновленому Господарському кодексі України, проте вітчизняне законодавство, на жаль, не дає чіткого визначення ознак МСП. Здається, найбільш прийнятними можна визначити чинники, характеризуючі МСП, запропоновані Європейською Комісією з питань підприємства та промисловості, які здійснюють диференціацію залежно від кількості працівників, річних балансу й обігу (див. Табл. 1).

Згідно з наявною статистикою, в Україні є майже 200 тис. малих підприємств, реальну підприємницьку діяльність здійснюють близько 1 млн підприємців без створення юридичної особи та майже 40 тис. фермерських господарств. Усього у малому підприємстві задіяно понад 2,7 млн осіб, або 9 % працездатного населення України. Водночас мале підприємство виробляє 11 % загального обсягу виробництва продукції (робіт і послуг) загалом по Україні, що свідчить про більш ефективне функціонування малого бізнесу порівняно з, так званим, великим бізнесом [7]. За часів української незалежності до 01.07.2013 р. статус приватного підприємця набуло 5 млн 142 тис. осіб — це, здається, найвищий показник зростання динаміки розвит-

Таблиця 1. Класифікація МСП за визначенням Європейської Комісії з питань підприємництва та промисловості

Тип підприємства	Кількість працівників		Річний обіг (млн євро)		Річний баланс (млн євро)
Дуже мале (мікро) підприємство	< 10	та	≤ 2	або	≤ 2
Мале підприємство	< 50		≤ 10		≤ 10
Середнє підприємство	< 250		≤ 50		≤ 43

ку МСП. На жаль, 2 млн 99 тис. осіб уже припинили власну справу.

Додана вартість, створена МСП, почала вимірюватися Державною службою статистики України лише з 2012 р., відповідно, маємо можливість зазначити, що у 2013 р. розмір доданої вартості підвищився на 11,8 % порівняно із 2012 р. і становив 676,4 млрд грн (63,7 млрд євро), що дорівнювало 61,4 % доданої вартості. Що стосується розподілу МСП за секторами, вони переважно працюють у секторах із низькою продуктивністю, зокрема у 2013 р. більшість МСП (51,7 %) працювали в секторах оптової та роздрібною торгівлі, промислового виробництва (7 %) і сільського господарства (4,1 %) [8]. Нині Держстат дані за поточний рік не надав, але ми констатуємо загальний спад виробництва.

Цю сумну статистику пояснити доволі просто: *категорія власників малого бізнесу завжди найбільш вразлива до зовнішніх подразників, серед яких: податкове та митне законодавство, коливання цін на виробничі ресурси та товари збуту, а також валюту, відсутність дієвої кредитної політики підтримки малого бізнесу тощо. При цьому критеріями розвитку МСП є рівень доходів і кількість охочих займатися малим бізнесом.*

За оцінками міжнародних експертів, доступ до фінансування лишається ключовою перешкодою, що стримує розвиток МСП в Україні, спостерігається також системне скорочення обсягу банківського кредитування МСП [9]. Згідно з результатами Дослідження ділового середовища та ефективності підприємств (BEEPSV) (ЄБРР, 2014), проблема доступу до кредитування особливо характерна для середніх підприємств (згадується як перешкода майже 35 % таких підприємств-респондентів). Крім поточної кризи, на український приватний сектор також впливають численні проблеми та глибинні перешкоди, поміж них: корупція, слабкий інвестиційний клімат, а також низький

рівень інновацій. Попри наявність кваліфікованої робочої сили, Україна характеризується найнижчим рівнем продуктивності праці в регіоні Європи та Центральної Азії (ЄЦА). Країна посідає 77-е місце зі 144 країн, оцінених у процесі складання Індексу глобальної конкурентоспроможності у 2014 — зазначає дослідження, проведене експертами Всесвітнього економічного форуму [10].

Та ключова проблема України пов'язана з реалізацією реформ, насамперед економічних, зокрема законодавчих ініціатив щодо підтримки МСП. З сумом зазначимо, як результат: розмір видатків із державного бюджету на розвиток МСП у 2014–2015 рр. наблизився майже до нуля.

Що ж стосується проблематики інноваційної діяльності МСП в рамках добросовісної конкуренції, то необхідно підкреслити: оскільки підтримка інноваційної діяльності малого і середнього бізнесу є надзвичайно важливою як на рівні держави загалом, так і на рівні регіону, загальну ситуацію в цій сфері могло б значно покращити створення *регіональної інноваційної інфраструктури для МСП.*

Фінансову підтримку впровадження інноваційної складової в діяльність МСП мав надавати Фонд підтримки малого інноваційного бізнесу, проте від 2013 р. згадана установа не отримувала бюджетного фінансування. Як повідомили 41 % керівників МСП, опитаних експертами під час поточної оцінки Індексу політики щодо МПС: країни східного партнерства, аналіз за 2016 р., основною перешкодою для запровадження інновацій МСП є обсяги витрат.

Розвитку інноваційної діяльності може сприяти фінансова підтримка у формі грантів і податкових пільг. Незважаючи на наявність в Україні певної інноваційної інфраструктури, її ефективність обмежується фінансовими проблемами та відсутністю цільової підтримки. Хоча у 2009–2013 рр. була розроблена спеціальна державна програма розвитку інфраструктури, її ді-

яльність важко визнати ефективною. Зауважимо, що у 2014 р. нараховувалося 82 інкубатори для запуску інноваційних стартапів, однак згідно з даними Державної служби з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва фактично працювали лише 27 із них. З 50 технологічних парків фактично працювали тільки 13 [11].

Слабкими залишаються зв'язки між підприємцями та науково-дослідними установами. Законом України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» передбачене створення Національної мережі трансферу технологій. З огляду на низьку ефективність роботи технологічних парків, слід впровадити інші механізми трансферу технологій. У березні 2015 р. Україна приєдналася до програми ЄС з досліджень та інновацій «Горизонт-2020». Підписання відповідної угоди відкриває широкі можливості для українських науково-дослідних установ, інститутів та університетів на всіх етапах ланцюга створення вартості продукту у сфері досліджень та інновацій — від фундаментальних досліджень до остаточного виходу на ринок. Щоб скористатися перевагами участі України у вказаній програмі, а також розширити інноваційну екосистему України, уряд має створити сучасні механізми для координації діяльності зацікавлених сторін, а також для трансферу технологій і співпраці між МСП і науково-дослідними центрами на якісно новому рівні.

Вирішенню зазначеного питання має допомогти організація новітніх форм фінансової підтримки інноваційних МСП, наприклад, фондів венчурного фінансування. Зазначимо, що в озвучених країнах виникнення венчурних фондів і венчурних фірм було зумовлено необхідністю фінансування дрібного наукомісткого бізнесу: вони створювались як інвестиційні компанії малого інноваційного бізнесу. Українським МСП був би доволі корисний цей досвід. Венчурні фірми утворюються,

як правило, невеликою групою однодумців — інженерів, дослідників, науковців, менеджерів, що мають відповідний досвід роботи в лабораторіях великих фірм, з метою залучення коштів великих компаній для вирішення конкретної наукової проблеми. Їхніми перевагами є вузька спеціалізація, концентрація матеріально-технічних і фінансових ресурсів за обраним напрямком досліджень і можливість швидкої переорієнтації на нові напрямки.

Критично зазначимо, в Україні венчурне фінансування не набуло необхідних поширення та розвитку. На нашу думку, держава має заохочувати існування венчурного малого та середнього підприємництва через надання переваг засновникам фондів венчурного фінансування в оподаткуванні тієї частини коштів, яка спрямовується на розвиток інноваційної діяльності регіону (в розвинених країнах вкладені в науково-інноваційну сферу гроші взагалі вилучаються з оподаткування). В цьому процесі важливу роль відіграє налагоджена співпраця між владними структурами та працівниками науково-інноваційної сфери. Така співпраця сприяє розвитку регіону та держави, а також дає можливість представникам влади залучати до роботи з інноваційними проектами молодих фахівців і науковців [12].

Тож для інноваційного підприємництва, особливо малого та середнього, на думку науковців, надзвичайно важливими є системні компенсаційні заходи з боку держави — податкові пільги, можливості отримання безвідсоткових позичок або кредитів на пільгових умовах, отримання державних замовлень, а також фінансування програм наукових закладів, спрямованих на розробку інноваційного продукту чи технології. Завдяки консультативним та заохочувальним науковим програмам розвитку підприємництва, інноваційні продукти та технології мають стати економічно вигідними для МСП і конкурентоздатними на ринку, як це

робиться у країнах з розвинутою ринковою економікою.

Відповідно до п. 2 ст. 16 вже згаданого Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» основними видами фінансової державної підтримки можуть бути:

- часткова компенсація відсоткових ставок за кредитами, що надаються на реалізацію проектів суб'єктів МСП;
- часткова компенсація лізингових, факторингових платежів та платежів за користування гарантіями;
- надання гарантії та поруки за кредитами суб'єктів МСП;
- надання кредитів, зокрема й мікрокредитів, для започаткування і ведення власної справи;
- надання позик на придбання і впровадження нових технологій;
- компенсація видатків на розвиток кооперації між суб'єктами МСП та великими підприємствами;
- фінансова підтримка впровадження енергозберігаючих та екологічно чистих технологій;
- інші види не забороненої законодавством фінансової державної підтримки.

Зазначені преференції з боку органів державної влади, за оцінками експертів, лишаяються в більшою мірою лише невиконаними пунктами статей Закону. Водночас, у цьому аспекті досить цікавий іноземний досвід сприяння формуванню інноваційного потенціалу малого бізнесу в Україні, що зумовлено певними чинниками. Опрацювавши наявний матеріал [13] та екстраполювавши його на українські реалії, можна дійти певних висновків, викладених нижче:

По-перше, інтелектуальний потенціал (у наукових працях ототожнюється з науковим, інтелектуальним, творчим та науково-технічним потенціалом) повинен стати найголовнішою складовою малого інноваційного бізнесу. Оскільки останніми роками в Украї-

ні спостерігається відтік наукових кадрів з країни, необхідно створити відповідну мотивацію для представників інтелектуального сектору: матеріальну — гідну зарплату та моральну — статус, державну підтримку.

По-друге, вкрай актуальною постає реалізація стратегії інноваційного розвитку держави та її реальне фінансове супроводження.

По-третє, у країні необхідно розвивати сприятливий кредитно-фінансовий механізм. Фінансування інноваційних проектів має запроваджуватись і на державному рівні: це й інвестиційна підтримка впровадження передових технологій, й субсидування науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, й стимулювання розробки енергозаощаджуючих заходів.

По-четверте, для підвищення привабливості інноваційних проектів з боку інвесторів — комерційних банків, фінансових установ та промислово-фінансових груп — необхідне страхування на рівні держави інноваційних ризиків.

По-п'яте, необхідно зосередити увагу на науково-обґрунтованому маркетинговому прогнозуванні для визначення в майбутньому попиту на нову продукцію, технологію.

І останнє, але важливе, налагодження тісної співпраці між бізнес-структурами і науковими інституціями як у розрізі розробки та впровадження інновацій, так задля підготовки висококваліфікованих фахівців інноваційної сфери. ♦

ПРАВО ТА ІННОВАЦІЇ

Список використаних джерел / List of references

1. Коваленко Г. М. Формування інноваційного потенціалу підприємств малого та середнього бізнесу // *Енергосбереження. Енергетика. Енергоаудит*. 2012. № 9. С. 48–51.
- Kovalenko H. M. *Formuvannia innovatsiinoho potentsialu pidpriemstv maloho ta serednoho biznesu* [in]: *Energoberezhenie. Energetika. Energoaudit*. 2012. № 9. S. 48–51.
2. Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» // *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2013. № 3, Ст. 23.
- Zakon Ukrainy «Pro rozvytok ta derzhavnu pidtrymku maloho i serednoho pidpriemnytstva v Ukraini» [in]: *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*, 2013, № 3, St. 23.
3. Закон України «Про національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні» // *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2001. № 7. Ст. 35.
- Zakon Ukrainy «Pro natsionalnu prohramu spriyannia rozvytku maloho pidpriemnytstva v Ukraini» [in]: *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*, 2001, № 7, St. 35.
4. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» // *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2012. № 19–20. Ст. 166.
- Zakon Ukrainy «Pro priorytetni napriamy innovatsiinoi diialnosti v Ukraini» [in]: *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*, 2012, № 19–20, St. 166.
5. Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» // *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2006. № 45. Ст. 434.
- Zakon Ukrainy «Pro derzhavne rehulivannia diialnosti u sferi transferu tekhnologii» [in]: *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*, 2006, № 45, St. 434.
6. Закон України «Про наукові парки» // *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2009, № 51, ст. 757.
- Zakon Ukrainy «Pro naukovi parky» [in]: *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*, 2009, № 51, St. 757.
7. Статистичний щорічник України. Інновації у промисловості. К.: Держкомстат України, 2013. URL: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/Arhiv_u/01/Arch_Ukr_.htm.
- Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy. *Innovatsii u promyslovosti*, K.: Derzhkomstat Ukrainy, 2013, https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/Arhiv_u/01/Arch_Ukr_.htm.
8. Динаміка малого підприємництва у 2005–2013 рр. URL: <http://infolight.org.ua/content/dinamika-malogo-pidpriemnictva-u-2005-2013-rokah>.
- Dynamika maloho pidpriemnytstva u 2005–2013 rokakh, <http://infolight.org.ua/content/dinamika-malogo-pidpriemnictva-u-2005-2013-rokah>.
9. Чи не занадто багато у нас середнього і малого бізнесу в Україні? (Аналітичний випуск 112.ua від 25.06.2015 р.). URL: <http://ua.112.ua/mnenie/chy-ne-zanadto-bahato-u-nas-serednoho-i-maloho-biznesu-v-ukraini-240000.html>
- Chy ne zanadto bahato u nas serednoho i maloho biznesu v Ukraini? (Analitichnyi випуск 112.ua від 25.06.2015), dostup: <http://ua.112.ua/mnenie/chy-ne-zanadto-bahato-u-nas-serednoho-i-maloho-biznesu-v-ukraini-240000.html>
10. Розвиток малого і середнього підприємництва в Україні: проблеми, потреби, перспективи : аналітичне дослідження, USAID, К., 2015 URL: http://donetskcci.com/images/files/SME_Needs.pdf.

- Rozvytok maloho i serednoho pidpriemnytstva v Ukraini: problemy, potreby, perspektyvy: Analitychne doslidzhennia, USAID, K., 2015, http://donetskcci.com/images/files/SME_Needs.pdf.*
11. *Характеристика країн на основі принципів акта з питань малого бізнесу: Україна. Індекс політики щодо МПС: країни східного партнерства, 2016 р. Оцінка реалізації Акта з питань малого бізнесу (АМБ) для Європи: Аналітичне дослідження, OECD, Київ, 2016 URL: <https://www.oecd.org/globalrelations/Ukraine-chapter.pdf>.*
- Kharakterystyka krain na osnovi pryntsyviv akta z pytan maloho biznesu: Ukraina. Indeks polityky shchodo MPS: krainy skhidnoho partnerstva, 2016. Otsinka realizatsii Akta z pytan maloho biznesu (AMB) dlia Yevropy: Analitychne doslidzhennia, OESD, Kyiv, 2016, <https://www.oecd.org/globalrelations/Ukraine-chapter.pdf>.*
12. *Зілгалова О. А. Роль малого і середнього інноваційного бізнесу в розвитку перехідної економіки / Закарпатський державний університет. URL: http://www.rusnauka.com/CCN/Economics/14_zilganova.doc.htm*
- Zilhalova O.A. Rol maloho i serednoho innovatsiinoho biznesu v rozvytku perekhidnoi ekonomiky / Zakarpatskyi derzhavnyi universytet, http://www.rusnauka.com/CCN/Economics/14_zilganova.doc.htm*
13. *Міжнародний досвід державної підтримки інноваційних малих та середніх підприємств. URL: <http://kfpp.ru/analytics/material/innovation.php>*
- Mizhnarodnyi dosvid derzhavnoi pidtrymky innovatsiinykh malykh ta serednikh pidpriemstv, <http://kfpp.ru/analytics/material/innovation.php>*

Надійшла до редакції 15.11.2016 р.

Андреев Д. Инновационное развитие малого и среднего бизнеса: пути усовершенствования государственной политики. В статье рассматриваются актуальные вопросы усовершенствования государственной политики в сфере поддержки инновационного развития малого и среднего бизнеса в Украине. Исследуется отечественная и международная законодательная практика улучшения условий внедрения инновационной составляющей в деятельность малого и среднего предпринимательства. Особое внимание уделяется перспективным направлениям государственной политики по усилению интеллектуального и инновационного потенциала субъектов малого и среднего бизнеса.

Ключевые слова: государственная политика, интеллектуальный потенциал, инновационное развитие, законодательная практика, малое и среднее предпринимательство, развитая рыночная экономика

Andreyev D. Innovative development of small and medium business: ways of improvement of state policy. The experience of successful countries, as we usually call countries with developed market economy, indicates that small and medium-sized innovative enterprises are an important factor of the steady economy, and their number and the degree of consistency determines what the level of a socially oriented market the country's economy has reached.

As more detailed analysis of the structure of economies of successful countries shows, a significant number of their economic potential are small and medium-sized enterprises (SMEs). According to statistics, for example, the share of SMEs accounted for 99 % of the

ПРАВО ТА ІННОВАЦІЇ

total number of all enterprises in the EU, they create 65 million jobs. In the US economy small businesses create more than 80 % of new jobs.

Just a few figures to illustrate this general trend, the essence of which is that the SMEs give innovative impetus to a market economy. In countries with developed market economies the number of entities employed in small entrepreneurship, as a rule, exceed 50 % of the population of working age (EU countries), sometimes it could be closer to 80 % (Japan).

Improving the innovative and intellectual capacity of small and medium enterprises, generally, should be one of the main directions of state policy. We emphasize that we are talking about the development of the innovation component of SMEs. Innovation, as it is known, is determined by the final result of innovation activity, which is used in the form of new or improved product introduced on the market, new or improved technological process used in practical activities or a new approach to social services.

Note optimistic that in the domestic law, the activities of SMEs regulated enough. Now the principles of innovation policy are enshrined in more than 70 legal and policy documents. However, we note that this is an external side of the coin. Regarding the content, even the latest legislative initiatives regarding the improvement of SMEs, have almost not been implemented, and require further development and a clear road map of reforms.

In addition to the current crisis the Ukrainian private sector also faces with many challenges and deep obstacles, including corruption, weak investment climate and low level of innovation. But the key problem of Ukraine is connected with implementation of reforms, primarily economic, in particular, legislative initiatives to support SMEs. With sadness we note, as a result, the amount of expenses from the state budget for the development of SMEs in 2014–2015 reduced to near zero.

Financial support in the form of grants and tax incentives may contribute to the development of innovative activity. Communication between entrepreneurs and research institutions remain weak. Introduction of the newest forms of financial support for innovative SMEs, for example, venture funds funding should help to resolve this issue. Therefore, according to scientists the systematic measures tax benefits, the possibility of obtaining interest-free loans or loans on preferential terms, receive state orders and funding programs of the scientific institutions to develop an innovative product or technology are extremely important for innovative entrepreneurship, especially small and medium.

Keywords: a state policy, an intellectual potential, an innovative development, a legislative practice, small and medium-sized enterprises, a developed market economy

ЗНАЧЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У ФОРМУВАННІ МАЙНА УКРЗАЛІЗНИЦІ: ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Віталій Семчик,

аспірант НДІ інтелектуальної власності НАПрН України

У статті аналізуються питання формування майна Укрзалізниці у процесі реорганізації в публічне акціонерне товариство. Підкреслюється, що процес реорганізації сфери залізничного транспорту в Україні був зумовлений необхідністю підвищення ефективності діяльності підприємств, установ і організацій залізничного транспорту загального користування, розвитком конкурентного середовища на ринку залізничних перевезень, удосконаленням системи управління залізничним транспортом шляхом розмежування господарських функцій і функцій державного управління, здійсненням ефективного державного регулювання діяльності природних монополій тощо. При цьому базовим питанням стало визначення місця прав інтелектуальної власності у формуванні статутного фонду ПАТ «Укрзаліниця».

Ключові слова: нематеріальні активи, права інтелектуальної власності, Укрзаліниця

Після прийняття у 2012 р. Закону України «Про особливості утворення публічного акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування» було визначено необхідність утворення публічного акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування. Відповідно до п. 3 ст. 2 Закону товариство мало бути утворене як публічне акціонерне товариство, 100 % акцій якого закріплюються в державній власності, на базі Державної адміністрації залізничного транспорту України, а також підприємств, установ та організацій залізничного транспорту загального користування, що реорганізуються шляхом злиття.

Реорганізація в системі Укрзалізниці була спрямована на розв'язання таких завдань, як підвищення ефективності діяльності підприємств, установ та організацій залізничного транспорту загального користування, задоволення потреб споживачів у перевезеннях, розвиток конкурентного середовища на ринку залізничних перевезень, удосконалення системи управління залізнич-

ним транспортом шляхом розмежування господарських функцій і функцій державного управління, здійснення ефективного державного регулювання діяльності природних монополій. Адаптація умов для розвитку конкуренції на суміжних з природною монополією ринках можливо за умови проведення структурної реформи галузі, утворення державного акціонерного товариства на базі підприємств Укрзалізниці, які реорганізуються шляхом злиття.

При цьому одним із важливих питань стало визначення правового статусу та наслідків операцій з правами інтелектуальної власності на об'єкти інтелектуальної власності, що належать або мають належати Укрзалізниці. Це потребує проведення наукового дослідження щодо виявлення та класифікації активів з метою формування статутного капіталу, розробки критеріїв віднесення основних засобів, щодо яких існують передбачені законодавством обмеження володіння, користування та розпоряджання тощо.

Водночас розв'язання потребують питання визначення суті та значення інтелектуального капіталу як складової характеристики активів Укрзалізниці та її підприємств. Зазначений капітал має бути досліджений, ідентифікований та врахований, а також ефективно використовуватися в сукупності організаційного, споживчого та людського аспектів у процесі проведення поточної господарської діяльності. Лише за таких підходів Укрзалізниці зможе належним чином капіталізувати надзвичайно великі за обсягом нематеріальні активи, що їй мають належати, та комерціалізувати отримані результати.

Якщо говорити про ступінь наукової розробки даної проблематики, то на відміну від численних праць, присвячених проблематиці сфери інтелектуальної власності, як питанням набуття прав інтелектуальної власності, розпорядження ними чи захисту, проблематика інтелектуальної власності у забезпеченні розвитку галузі залізничного транспорту в юридичній науці не розроблялася. Підтвердженням цього висновку слугують дослідження.

Саме ці міркування й було покладено в основу цієї наукової статті, метою якої стало визначення місця та значення прав інтелектуальної власності у формуванні майна Укрзалізниці.

Ступінь наукової розробки. Як засвідчує аналіз юридичної літератури, питання розвитку залізничного транспорту дуже рідко є предметом наукових досліджень. Ця сфера цікавить переважно представників сфери господарського права. Деякі питання досліджуються у земельному праві. Однак що стосується сфери інтелектуальної власності, то тут питання розпорядження правами інтелектуальної власності, рівно як й інші аспекти, пов'язані з набуттям і захистом прав інтелектуальної власності, залишилися фактично поза увагою науковців. Зазначений висновок можна зробити з аналізу праць науковців та практиків у сфері інтелектуальної власності. Водночас у процесі господарської дія-

льності нематеріальні активи можуть як придбаватися, так і безпосередньо створюватися суб'єктом господарювання, зокрема й суб'єктами залізничного транспорту. Оскільки загалом визнається дві основні групи об'єктів, які можуть вважатися нематеріальними активами, а саме об'єкти інтелектуальної власності і права користування майном, доцільно розібратись, яким чином права інтелектуальної власності можуть використовуватись у сфері залізничного транспорту.

Законом України «Про особливості утворення публічного акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування» від 23.02.2012 р. № 4442-VI [1] визначено правові, економічні й організаційні особливості утворення публічного акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування, 100 % акцій якого належать державі, управління і розпорядження його майном і спрямований на забезпечення економічної безпеки й захисту інтересів держави.

Статтею 4 зазначеного Закону було визначено джерела формування статутного капіталу товариства. Зокрема, до статутного капіталу товариства вносяться: майно залізничного транспорту загального користування; 100 % акцій акціонерних товариств, які здійснюють ремонт тягового рухомого складу та виготовляють залізобетонні конструкції і шпали, повноваження з управління корпоративними правами яких здійснює центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері транспорту; акції (частки, паї), що належать державі у статутному (складеному) капіталі господарських товариств, утворених за участю підприємств залізничного транспорту тощо.

Згідно із Законом до поняття «майно залізничного транспорту загального користування» належить майно, зокрема й об'єкти інфраструктури, що належать Державній адміністрації залізничного транспорту України, підприємствам, установам і організаціям залізничного

транспорту загального користування, зокрема, будівлі, споруди, об'єкти незавершеного будівництва, об'єкти соціальної сфери, транспортні засоби, обладнання, устаткування, інвентар, інші матеріальні цінності та нематеріальні активи, цінні папери, корпоративні права держави, право постійного користування земельними ділянками, а також інші майнові права, зокрема й права на об'єкти інтелектуальної власності, кошти, і в іноземній валюті також. До об'єктів соціальної сфери належать структурні підрозділи підприємств, установ і організацій залізничного транспорту загального користування з питань охорони здоров'я, відпочинку, торгівлі, громадського харчування, фізичної культури та спорту, професійної підготовки.

При цьому підприємствами залізничного транспорту загального користування вважаються залізниці та державні підприємства, що належать до сфери управління центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері транспорту. Своєю чергою, установи й організації залізничного транспорту загального користування — це заклади охорони здоров'я, навчальні заклади, що належать до сфери управління центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері транспорту, а також вищі навчальні заклади I рівня акредитації, що здійснюють підготовку фахівців для залізничного транспорту.

Отже, як видно з наведених вище понять, законодавство передбачає можливість включення до майна залізничного транспорту прав інтелектуальної власності. Адже передбачено, що до майна належать не просто нематеріальні активи, а безпосередньо «інші майнові права, включаючи права на об'єкти інтелектуальної власності».

Відповідно до ст. 2 цього Закону, утворення товариства здійснюється за рішенням Кабінету Міністрів України.

Постановою від 25.06.2014 р. № 200 Кабінет Міністрів України утворив ПАТ «Українська залізниця» [2]. Крім того, Додатком до цієї Постанови було визначено Перелік підприємств та установ залізничного транспорту загального користування, на базі яких утворюється ПАТ «Українська залізниця». Додатком 5 до цієї Постанови було визначено необхідність складання Зведеного акту оцінки майна, що вноситься до статутного капіталу ПАТ «Українська залізниця». Комісія, утворена згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 25.06.2014 р. № 200, повинна була розглянути результати проведення інвентаризації та оцінки майна, в тому числі майнових прав та державних пакетів акцій (часток), що вносяться до статутного капіталу ПАТ «Українська залізниця» та підтвердити загальну вартість майна, яке підлягає акціонуванню (розмір статутного капіталу ПАТ «Українська залізниця»). Серед такого майна мала бути визначена вартість нематеріальних активів, серед яких виділялися право на знаки для товарів і послуг, право на об'єкти промислової власності, авторські та суміжні з ними права, гудвіл, інші нематеріальні активи. Зазначені положення засвідчують факт, що Укрзалізниця може мати у своїй власності інтелектуальну власність, зокрема у вигляді оформлених і оцінених нематеріальних активів.

Пізніше було прийнято постанову Кабінету Міністрів України «Питання публічного акціонерного товариства «Українська залізниця»» від 02.10.2015 р. № 735 [3], якою було затверджено статут товариства та визнано, що товариство має у власності майно, що внесене до його статутного капіталу, та/чи інше майно, набуте ним на підставах, що не заборонені законодавством. Товариство здійснює володіння, користування та розпорядження таким майном відповідно до мети своєї діяльності, вимог законодавства та статуту.

Статутом ПАТ «Українська залізниця» [4], затвердженим Постановою Кабі-

нету Міністрів України від 02.09.2015 р. № 735 визнано, що товариство утворено як публічне акціонерне товариство, 100 % акцій якого закріплюються в державній власності, на базі Укрзалізниці, а також підприємств, установ і організацій залізничного транспорту загального користування, які реорганізовано шляхом злиття, згідно з додатком 1 до Постанови Кабінету Міністрів України від 25.06.2014 р. № 200 «Про утворення публічного акціонерного товариства «Українська залізниця»». Товариство є правонаступником усіх прав і обов'язків Укрзалізниці та підприємств залізничного транспорту.

Пунктом 30 статуту визначено, що майно товариства становлять основні фонди, оборотні засоби, кошти, майнові права, зокрема право господарського відання майном, переданим товариству на праві господарського відання, та право постійного користування земельними ділянками, наданими для розміщення підприємств залізничного транспорту, акції (частки, паї) у статутному капіталі господарських товариств, інші матеріальні та нематеріальні активи, цінні папери, а також інші активи, відображені в бухгалтерському обліку товариства.

Зазначене положення засвідчує факт можливості включення до майна Укрзалізниці майнових прав інтелектуальної власності. Зазначене знаходить уточнення у наступному положенні статуту. Адже згідно п. 31 Статуту майно товариства формується із:

- майна, внесеного засновником до статутного капіталу товариства;
- доходів, отриманих у результаті провадження господарської діяльності;
- коштів, які надходять від розміщення цінних паперів, майнових і немайнових прав, зокрема й від інтелектуальної власності, іншого майна;
- надходжень від провадження господарської діяльності юридичних осіб, засновником, співзасновником або учасником яких є товари-

ство, а також господарських товариств, пакети акцій (частки у статутному капіталі) яких внесені до статутного капіталу товариства;

- майнових прав, зокрема й права постійного користування земельними ділянками, наданими для розміщення підприємств залізничного транспорту та майна, закріпленого за товариством на праві господарського відання;
- іншого майна та майнових прав, набутих товариством на законних підставах тощо.

При цьому, здійснюючи право власності, товариство володіє, користується та розпоряджається належним йому майном і вчиняє щодо нього будь-які дії, що не суперечать законодавству, статуту та меті діяльності товариства. Це стосується будь-яких видів майна, і прав інтелектуальної власності також.

Необхідно брати до уваги, що відповідно до ч. 2 ст. 115 ЦК України [5] вкладом до статутного (складеного) капіталу господарського товариства можуть бути гроші, цінні папери, інші речі або майнові чи інші відчужувані права, що мають грошову оцінку, якщо інше не встановлено законом. При цьому грошова оцінка внеску учасника господарського товариства здійснюється за згодою учасників товариства, а у випадках, встановлених законом, вона підлягає незалежній експертній перевірці. Варто зауважити, що внесок учасника господарського товариства, внесений в іншій, крім грошової, формі, має бути оцінений у національній валюті України [6, 181]. Крім цього, джерела формування майна суб'єктів господарювання визначаються ч. 1 ст. 140 ГК України [7]. Це можуть бути: грошові та матеріальні внески засновків; доходи, держані від реалізації продукції (робіт, послуг); доходи від цінних паперів; капітальні вкладення та дотації з бюджетів; надходження від продажу (здачі в оренду), майнових об'єктів (комплексів), що належать їм, придбання майна інших суб'єктів; кредити банків та інших кредиторів; безоплатні та

благодійні внески, пожертвування організацій і громадян; інші джерела, не заборонені законом. У цьому разі потрібно зазначити, що підхід, закладений цивільним законодавством, значно у більшому обсязі відображає дійсні можливості товариства щодо формування статутного (складеного) капіталу.

Все це загалом ще раз підтверджує той факт, що до майна ПАТ «Українська залізниця» можуть належати майнові права на об'єкти інтелектуальної власності. Такими об'єктами, згідно з Цивільним кодексом України, можуть бути об'єкти авторського права (серед яких доцільно виокремити бази даних та комп'ютерні програми), об'єкти суміжних прав, винаходи, корисні моделі, промислові зразки, торговельні марки, комерційні зазначення, компіляції інтегральних мікросхем, раціоналізаторські пропозиції, комерційні таємниці. Законодавство відносить до об'єктів права інтелектуальної власності також наукові відкриття, зазначення походження товарів, комерційні зазначення, сорти рослин, породи тварин. Однак навряд чи згадані об'єкти можуть створюватись у межах діяльності ПАТ «Українська залізниця» чи підприємств залізничного транспорту, що функціонували в Україні.

Для здійснення будь-яких операцій з нематеріальними активами, якими є майнові права інтелектуальної власності, вони мають набути відповідної правової охорони й отримати оціночну вартість, аби бути поставленими на баланс Укрзалізниці. При цьому законодавство не встановлює особливостей набуття таких прав. Права на відповідні об'єкти інтелектуальної власності набуваються в порядку та способом, визначені Цивільним кодексом України та спеціальними законами, що діють у сфері інтелектуальної власності. У науковій літературі підкреслюють, що об'єкт права інтелектуальної власності повинен володіти як мінімум двома ознаками: бути результатом інтелектуальної діяльності; мати об'єктивну форму вираження [8, 13; 9, 12].

Говорячи про нематеріальні активи, слід виходити з того, що їх розуміння має будуватися на положеннях цивільного та господарського законодавства, податкового та бухгалтерського законодавства тощо, не говорячи вже про економічну складову. Наприклад, методичні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про нематеріальні активи та розкриття інформації про них у фінансовій звітності визначають Положення (стандарти) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи» [10]. Для бухгалтерського обліку визначення поняття «нематеріальний актив» міститься в П(С)БО 8 «Нематеріальні активи», норми якого застосовуються підприємствами, організаціями та іншими юридичними особами всіх форм власності (крім бюджетних установ та підприємств, що складають фінансову звітність за міжнародними стандартами фінансової звітності). Згідно з п. 4 П(С)БО 8 «Нематеріальні активи», нематеріальний актив — це немонетарний актив, який не має матеріальної форми, може бути ідентифікований (відокремлений від підприємства) та утримується підприємствами з метою використання протягом періоду більше одного року (або одного операційного циклу, якщо він перевищує один рік) для виробництва, торгівлі, в адміністративних цілях чи надання в оренду іншим особам.

При цьому можливість розглядати права інтелектуальної власності які нематеріального активу виникає лише після проходження процедури державної реєстрації таких прав. З огляду на те, що стосовно кожного об'єкта права інтелектуальної власності є спеціальне законодавство у сфері інтелектуальної власності, а також передбачені певні процедури правової охорони (що істотно різняться для об'єктів авторського права та промислової власності), доцільно враховувати проте, наявність охоронних документів як обов'язкової умови оформлення прав інтелектуальної власності як нематеріального активу.

Зокрема, право на знаки для товарів та послуг визначено Законом України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» (зі змінами) від 15.12.1993 р. № 3689-ХІІ [11]. Абзацом 3 ст. 5 цього Закону встановлено, що право власності на знак засвідчується свідоцтвом. Право на об'єкти промислової власності регулюється Законами України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» (зі змінами) від 15.12.1993 р. № 3687-ХІІ [12] та «Про охорону прав на промислові зразки» від 15.12.1993 р. № 3688-ХІІ [13]. Право власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок засвідчується патентом.

Своєю чергою, авторське право та суміжні права є найбільш поширеним видом нематеріальних активів, використовуваним у діяльності майже кожного підприємства. Адже саме до цього активу допоки належить право на програми для ЕОМ (комп'ютерні програми), бази даних тощо. Передача прав на ці об'єкти регулюється Законом України від 23.12.1993 р. № 3792-ХІІ «Про авторське право і суміжні права» в редакції 2001 р. [14]. Відповідно до ст. 31 цього закону авторське право передається авторським договором. Предметом такого договору не можуть бути права, яких не існує на момент передачі. Тож авторське право (рівно як пізніше й авторський договір на придбання такого права) має бути зареєстровано. Реєстрація здійснюється Державною службою інтелектуальної власності України (до моменту створення національного органу інтелектуальної власності в результаті проведення реформи цієї сфери).

На жаль, обмежений обсяг статті не дає можливості розкрити у ній особливості процедур набуття, розпорядження правами інтелектуальної власності на певні об'єкти, чи проведення операцій, пов'язаних з комерціалізацією нематеріальних активів. Водночас, як свідчить аналіз економіко-правових досліджень [15], використання інтелектуальної власності в якості нематеріальних активів у господарській діяльності

Україні та її підприємств, а також відображення в бухгалтерському обліку операцій з використання таких об'єктів, має сприяти:

- документальному підтвердженню довгострокових майнових прав на підставі їх обліку на балансі підприємства;
- здійсненню амортизації нематеріальних активів у встановленому порядку залежно від терміну їх корисного використання, що дозволяє отримати амортизаційні фонди для подальшого оновлення нематеріальних активів;
- отриманню додаткових прибутків від передачі прав використання об'єктів інтелектуальної власності, а також забезпеченню обґрунтованого регулювання цін на інноваційну продукцію підприємства;
- налагодженій сплаті фізичним та юридичним особам авторської винагороди у формі роялті (паушальних платежів, одноразової авторської винагороди тощо);
- здійсненню комерційних операцій застави, обміну на надійні активи, реалізації тощо з метою отримання доходів і залучення відповідних кредитних ресурсів;
- оновленню технічного стану виробництва і технологій шляхом впровадження інтелектуального капіталу в господарський оборот підприємств;
- здійсненню корпоративних (трансакційних) операцій шляхом внесення до статутних капіталів інших підприємств (господарських товариств) власного інтелектуального продукту, що дозволяє залучити додатково фінансові ресурси й отримати відповідні корпоративні права з метою впливу на діяльність господарських товариств.

Саме зазначені міркування й мають братися до уваги, коли мова йде про визначення місця нематеріальних активів, якими виступають права інтелектуальної власності, у формуванні статутного

капіталу Укрзалізниці. Оскільки саме завдяки цьому виду нематеріальних активів Укрзалізниця може бути істотно капіталізована. Такий підхід відображає практику, притаманну провідним країнам світу щодо можливості викори-

стання об'єктів права інтелектуальної власності у формуванні капіталу національного залізничного транспорту. ♦

Список використаних джерел / List of references

1. Закон України «Про особливості утворення публічного акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування» від 23.02.2012 р. № 4442-VI // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4442-17> (дата звернення: 13.09.2016 р.).
Закон України «Pro osoblyvosti utvorennia publichnoho aktsionernoho tovarystva zaliznychnoho transportu zahalnoho korystuvannia» vid 23.02.2012 r. № 4442-VI // Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy»/VR Ukrainy, <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4442-17> (data zvernennia: 13.09.2016 р.).
2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про утворення публічного акціонерного товариства «Українська залізниця»» від 25.06.2014 р. № 200 // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/200-2014-%D0%BF> (дата звернення: 13.09.2016 р.).
Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro utvorennia publichnoho aktsionernoho tovarystva «Ukrainska zaliznytsia»» vid 25.06.2014 r. № 200 // Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy»/VR Ukrainy, <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/200-2014-%D0%BF> (data zvernennia: 13.09.2016 р.).
3. Постанова Кабінету Міністрів України «Питання публічного акціонерного товариства «Українська залізниця»» від 02.09.2015 р. № 735 // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248512552> (дата звернення: 14.09.2016 р.).
Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pytannia publichnoho aktsionernoho tovarystva «Ukrainska zaliznytsia»» vid 02.09.2015 r. № 735 // Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy»/VR Ukrainy. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248512552> (data zvernennia: 14.09.2016 р.).
4. Статут публічного акціонерного товариства «Українська залізниця»: затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 02.09.2015 р. № 735 // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248512552> (дата звернення: 14.09.2016).
Statut publichnoho aktsionernoho tovarystva «Ukrainska zaliznytsia»: zatverdzhenyi postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 02.09.2015 r. № 735 // Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy»/VR Ukrainy. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248512552> (data zvernennia: 14.09.2016).
5. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40–44. Ст. 356. (зі змінами) URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 21.05.2016).
Tsyvilnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 16.01.2003 r. // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2003. № 40–44. St. 356. (zi zminamy), <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (data zvernennia: 21.05.2016).
6. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України : У 2 т. 5-те вид., перероб. і доп. / за ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В. В. Луця. К. : Юрінком Інтер, 2013. Т. I. 832 с.

- Naukovo-praktychnyi komentar Tsyvilnoho kodeksu Ukrainy : U 2 t. 5-te vyd., pererob. i dop. / za red. O. V. Dzery (ker. avt. kol.), N. S. Kuznietsovoi, V. V. Lutsia. K. : Yurinkom Inter, 2013. T. I. 832 s.*
7. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. (зі змінами). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
- Hospodarskyi kodeks Ukrainy vid 16.01.2003 r. (zi zminamy), http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15.*
8. Основи інтелектуальної власності: навчальний посібник / О. П. Орлюк (кер. авт. кол.), А. О. Кодинець, Ю. В. Носік та ін. ; за ред. О. П. Орлюк. К. : Інтерсервіс, 2016. 382 с.
- Osnovy intelektualnoi vlasnosti: navchalnyi posibnyk / O. P. Orliuk (ker. avt. kol.), A. O. Kodynets, Yu. V. Nosik ta in. ; za red. O. P. Orliuk. K. : Interservis, 2016. 382 s.*
9. Теоретико-прикладні проблеми кодифікації законодавства України у сфері інтелектуальної власності : монографія / за заг. ред. О. П. Орлюк ; кол. авторів. К. : НДІ ІВ НАПрНУ; Лазурит-Поліграф, 2010. 80 с.
- Teoretyko-pryklyadni problemy kodyfikatsii zakonodavstva Ukrainy u sferi intelektualnoi vlasnosti : monohrafiia / za zah. red. O. P. Orliuk ; kol. avtoriv. K. : NDI IV NAPrNU; Lazuryt-Polihraf, 2010. 80 s.*
10. Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи» : затверджено Наказом Міністерства № 242 від 18.10.1999 р. (зі змінами) URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99>
- Polozhennia (standarty) bukhhalterskoho obliku 8 «Nematerialni aktyvy» : zatverdzheno Nakazom Minfinu № 242 vid 18.10.1999 r. (zi zminamy), http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99*
11. Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» (зі змінами) від 15.12.1993 р. № 3689-XII. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3689-12>
- Zakon Ukrainy «Pro okhoronu prav na znaky dlia tovariv i posluh» (zi zminamy)vid 15.12.1993 r. № 3689-XII. URL : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3689-12*
12. Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» в редакції Закону від 01.06.2000 р. (зі змінами) від 15.12.1993 р. № 3687-XII. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3687-12>
- Zakon Ukrainy «Pro okhoronu prav na vynakhody i korysni modeli» vid 15.12.1993 r. № 3687-XII v redaktsii Zakonu vid 01.06.2000 r. (zi zminamy), http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3687-12*
13. Закон України «Про охорону прав на промислові зразки» від 15.12.1993 р. № 3688-XII. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3688-12>
- Zakon Ukrainy vid 15.12.1993 r. № 3688-XII «Pro okhoronu prav na promyslovi zrazky», http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3688-12*
14. Закон України від 23.12.1993 р. № 3792-XII «Про авторське право і суміжні права» в редакції Закону від 11.07.2001 р. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3792-12> Закон України від 23.12.1993 р. № 3792-XII «Pro avtorske pravo i sumizhni prava» v redaktsii Zakonu vid 11.07.2001, <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>
15. Методологічні рекомендації з корпоративного управління майном публічного акціонерного товариства «Українська залізниця» (в частині прав інтелектуальної власності) (ДК — 97:1.2.18): розроблені НДІ ІВ НАПрНУ. К., 2012. 34 с.
- Metodolohichni rekomendatsii z korporatyvnoho upravlinnia mainom publichnoho aktsionernoho tovarystva «Ukrainska zaliznytsia» (v chastyni prav intelektualnoi vlasnosti») (DK — 97:1.2.18): rozrobleni NDI IV NAPrNU. K., 2012. 34 s.*

Надійшла до редакції 29.11.2016 р.

Семчик В. Значение интеллектуальной собственности в формировании имущества Укрзалізництва (Украинских железных дорог). В статье анализируются вопросы формирования имущества Укрзалізництва в процессе реорганизации в ПАО. Подчеркивается, что процесс реорганизации сферы железнодорожного транспорта в Украине был вызван необходимостью повышения эффективности деятельности предприятий, учреждений и организаций железнодорожного транспорта общего пользования, развитием конкурентной среды на рынке железнодорожных перевозок, совершенствованием системы управления железнодорожным транспортом путем разграничения хозяйственных функций и функций государственного управления, осуществлением эффективного государственного регулирования деятельности естественных монополий и т. При этом базовым вопросом стало определение места прав интеллектуальной собственности в формировании уставного фонда ОАО «Укрзалізниця».

Ключевые слова: нематериальные активы, права интеллектуальной собственности, Укрзалізниця

Semchyk V. The meaning of intellectual property in formation of property of Ukrzaliznytsia (Ukrainian railway): civil law aspects. The article analyzes issues of Ukrzaliznytsia (Ukrainian railway) property in the process of reorganization into PJSC. It is emphasized that the process of reorganization of the railway sector in Ukraine was caused by the need to improve the efficiency of enterprises, institutions and organizations of railway public transport, the development of competitive market of rail transportation, the improvement of railway management system through the separation of commercial functions and state governance, execution of effective state regulation of natural monopolies etc. At the same time the basic issue was the definition of a place of intellectual property rights in the formation of the statutory fund of PJSC «Ukrzaliznytsia».

Along with that it is necessary to resolve issues of determining the nature and sense of intellectual capital as a component feature of Ukrzaliznytsia assets and its businesses. The pointed capital must be researched, identified and taken into account, and used effectively in the combination of institutional, consumer and human aspects of the process of the ongoing business. Only under such approaches Ukrzaliznytsia can properly capitalize extremely large volumes of intangibles assets that it must possess and commercialize the received results.

The analysis of the current legislation and the Statute of PJSC «Ukrzaliznytsia» proves that in the list of property, which Ukrzaliznytsia is endowed in the process of reorganization, the cost of intangible assets is needed to be determined. Among these assets there are rights to trademarks, industrial property, copyright and related rights, goodwill and other intangible assets. These provisions confirm the fact that Ukrzaliznytsia may have intellectual property in its ownership, particularly in the form of formalized and evaluated intangible assets. The author analyzes the provisions of the Civil and the Commercial Codes of Ukraine to identify approaches to forming of property of business entity and emphasized the need for monetary evaluation of intangible assets. The author identifies the ways of improvement of rail transport, to which should facilitate the use of intellectual property as intangible assets in public circulation of Ukrzaliznytsia and its businesses.

Keywords: intangibles, intellectual property rights, Ukrzaliznytsia

ВПЛИВ ПРИНЦИПІВ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА НА ПРАВОВУ ОХОРОНУ ТА ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Оксана Гумега,

здобувач НДІ інтелектуальної власності НАПрН України

У статті визначається вплив принципів цивільного права на правову охорону та захист прав інтелектуальної власності. Автор підкреслює, що Україна поставила перед собою завдання реформувати національну систему правової охорони інтелектуальної власності, впровадити європейські стандарти до спеціального законодавства у сфері інтелектуальної власності, а також суттєво підвищити якість і рівень захисту прав інтелектуальної власності.

Ключові слова: цивільне право, принципи права, охорона та захист прав, інтелектуальна власність

Україна стоїть перед завданням як реформування національної системи правової охорони інтелектуальної власності, так і суттєвого підвищення рівня захисту прав інтелектуальної власності, щоби виконати всі взяті на себе міжнародні зобов'язання, вийти зі Списку 301, забезпечити належний рівень захисту прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет, виконати вектор стратегії національного розвитку «Україна—2020», а також забезпечити підвищення своїх позицій у міжнародних рейтингах інноваційного середовища та інвестиційної привабливості.

Крім цього, необхідно брати до уваги й той факт, що сучасний період розвитку суспільства характеризується якісно новим станом, який визначається як процес глобалізації — всесвітній процес, який об'єднує національні утворення в єдину світову систему. Глобалізація передбачає зближення національних правових систем, створення єдиних правових стандартів, насамперед у сфері прав особи. При цьому варто підтримати науковців, які підкреслюють,

що «в умовах глобального світу права, свободи, обов'язки особи за важливістю посідають основне місце порівняно з іншими правовими явищами» [1, 230].

У правовій науці питання захисту прав інтелектуальної власності розглядають як у контексті суто цивільно-правових або господарсько-правових досліджень, так і безпосередньо в роботах з права інтелектуальної власності. На підтвердження цієї тези слугують роботи таких провідних науковців як О. Кохановська, І. Коваль, Н. Кузнецова, Л. Майданик, В. Москаленко, Н. Мироненко, О. Орлюк, М. Потоцький, Р. Стефанчук, О. Харитонova, О. Штефан та багатьох інших. Водночас, що стосується іноземного досвіду захисту прав, то в Україні йому присвячено не так багато уваги, як це необхідно, особливо у процесі імплементації норм європейського законодавства до національного, зокрема й у сфері інтелектуальної власності. Суттєвий внесок у цьому напрямі належить творчим колективам під керівництвом Ю. Капіци, а також науковим дослід-

женням, що виконуються в рамках діяльності НДІ інтелектуальної власності НАПрН України. Значна увага приділяється й безпосередньо питанням принципів права — як представниками загальної теорії права, так і фахівцями з цивільного права.

У багатьох з цих робіт значна чи основна увага приділяється саме питанням захисту прав інтелектуальної власності, зокрема й у цивільно-правовому аспекті. Так, можна підтримати думку В. Коссака, який вважає, що «можливість примусового захисту цивільних прав та інтересів суттєво відрізняє юридичні норми від інших соціальних норм, оскільки забезпечує виконання їх регулятивної та охоронної функцій. Тому важливим елементом правової держави є не тільки якнайширше закріплення суб'єктивних прав людини (особи), а й забезпечення їх реальної охорони та захисту» [2, 12]. Захист охоронюваного законом права інтелектуальної власності здійснюється у передбаченому законом порядку, тобто за допомогою застосування належної форми, засобів і способів захисту прав [3, 81].

Одним з питань, які мають не лише теоретичне, але й практичне значення, особливо у процесі судового захисту прав інтелектуальної власності в порядку цивільного судочинства, є питання визначення принципів, на яких здійснюється цивільно-правове регулювання, і сфери інтелектуальної власності загалом.

Принципи права, що переважно є узагальненням правоположень практики, що склалася, та не досягають, зберігаючись у своїй якості, позитивізації на рівні правовстановлення, постають як «з'єднальна ланка» між об'єктивним і суб'єктивним правом та дозволяють йому (праву) гнучко розвиватись, адекватно виконуючи свої соціальні функції та призначення.

Якщо подивитися на питання принципів права в ретроспективі, то доцільно згадати сера В. Блекстона, відомого

як першого вченого, що здійснив спробу систематично викласти закони Англії. Говорячи про те, що творець наділив людський розум здатністю (роз)пізнавати закони добра та зла, з якими їй (людині) належить співвідносити свою діяльність, учений пише далі: «Такими серед інших є принципи: чесно жити, нікого не ображати, віддавати кожному своє, що відображає три загальних приписи, до яких Юстиніан звів усю доктрину права» [4, 126]. Дійсно, Інституції Юстиніана, адресуючись насамперед тим, хто вивчає юриспруденцію, у перших своїх рядках проголошують: «Справедливість полягає у постійній і твердій волі віддавати кожному своє» і далі «Приписи права суть такі: чесно жити, ближнього не ображати, віддавати кожному своє» [5, 36]. Зазначене вище демонструє факт наступності у підходах юристів різних історичних періодів та шкіл до трактування вихідних засад (у цьому разі — принципів) права.

Не викликає сумнівів те, що саме принципи права відіграють роль фундаменту та конструкції не лише права як сукупності чинних норм, але й основою правотворчої діяльності, тобто діяльності зі створення (санкціонування) юридичних норм уповноваженими державою органами (посадовими особами).

Принципи права є і невід'ємною складовою правозастосування, реалізації юридичних норм суб'єктами права в реальних суспільних відносинах. Адже саме реалізація норм права є останньою та найголовнішою частиною правового регулювання. У теорії права під реалізацією норм права розуміють процес перетворення положень норми права на конкретні права й обов'язки суб'єктів у межах відповідних правовідносин [6, 8]. Реалізація норм права пов'язана з правомірною поведінкою: у правомірних діях суб'єктів право реалізується, а в неправомірних — порушується. Як відомо, реалізація норм права залежно від особливостей власне норм може вимагати

різних типів правомірної поведінки. Зокрема, реалізація уповноважуваних норм є прикладом використання норм права. Реалізація заборонних норм права є дотриманням норм права. Своєю чергою, реалізація зобов'язальних норм права є виконанням норм права. Ці засади є загальними для всіх правових галузей та правових інститутів.

Отже, якість правових принципів є визначальною не лише для правотворення, але й безпосередньо для правозастосування усіма суб'єктами суспільних правовідносин. У цьому сенсі цікавою є думка А. Машкова, який зауважує, що «від привальної побудови системи принципів права, від створення та наявності адекватних механізмів їх реалізації безпосередньо залежить адекватність правової системи потребам відповідного суспільства, ефективність правового регулювання» [7, 269]. Це твердження знаходить реального підтвердження у практиці на сучасному етапі реформування правової системи України, що стосується всіх гілок державної влади та галузей національного законодавства.

Наведені вище підходи є застосовними, як зазначалося, до всіх галузей права. Відповідно, застосовуються вони й щодо цивільного права загалом та права інтелектуальної власності зокрема. Водночас цивільно-правова теорія приділяє багато уваги питанням принципів права. Загалом під принципами цивільного права розуміють основні засади, на яких здійснюється регулювання цивільно-правових відносин. Принципи цивільного права відображають найбільш характерні його властивості [8; 10; 12–14]. Застосування конкретних норм права можливе лише з урахуванням положень, які містять загальні принципи права. Так, Ю. Заїка зазначає, що становлення та розвиток цивільного права базується як на загально-правових принципах, так і на галузевих [8, 24]. Загальновідомо, що загально-правові принципи містяться в Конституції України та поширюються на всі га-

лузі права. Водночас цивільне право як галузь права має і свої галузеві принципи.

При цьому варто зауважити, що в теорії цивільного права використовується поділ на загальні та особливі принципи. Під загальними принципами цивільного права розуміють основні засади цивільно-правового регулювання суспільних відносин, притаманні змісту цивільного права загалом. Своєю чергою, спеціальні принципи притаманні певним групам (підгалузям чи інститутам) цивільних правовідносин. Називають чимало особливих принципів, які діють у тій або тій сфері цивільно-правового регулювання. Наприклад, до таких принципів належать принципи виконання зобов'язань, відповідальності за порушення суб'єктивних обов'язків [10, 27; 16, 32]. У цьому контексті варто говорити про доцільність виділення й принципів цивільно-правового регулювання сфери інтелектуальної власності.

Науковці стверджують, що загальні принципи цивільного права пронизують усе цивільне законодавство, відображаючи його найбільш суттєві ознаки. Саме тому правильне розуміння та застосування норм цивільного законодавства можливе лише з урахуванням загальних принципів цивільного права.

Галузеві принципи цивільно-правового регулювання закріплені у ст. 3 ЦК України [9]:

- неприпустимість свавільного втручання у сферу особистого життя людини. Тобто органи державної влади та самоуправління не повинні втручатись у приватне життя особи, визначати її місце в суспільстві, диктувати характер поведінки;
- неприпустимість позбавлення права власності, крім випадків, встановлених законом. Держава надає однакову правову охорону власності незалежно від її форм та видів. Підстави та порядок позбавлення права власності регламентовані законом (конфіскація, реквізиція);

- свобода договору. Цей принцип реалізується шляхом: а) вільного вибору контрагентів; б) вільного обрання виду договору; в) вільного формування умов, на яких договір укладається;
- свобода підприємницької діяльності, незабороненої законом. Не допускається адміністративне втручання в підприємницьку діяльність;
- судовий захист цивільного права та інтересу. Суд зобов'язаний розглянути будь-який спір, який стосується захисту законних прав і свобод особи;
- справедливість, добросовісність та розумність. Суд не повинен стояти на формальних позиціях при захисті порушених прав.

Цей перелік принципів не варто розуміти обмежено; їхнє коло може бути доповнене. Зокрема, у цивільно-правовій доктрині [11; 13; 14] йдеться про доцільність визнання принципами цивільного права принципу дозвільної спрямованості цивільно-правового регулювання і принципу рівності правового режиму для всіх суб'єктів цивільного права. Відзначимо, що у цьому разі такі принципи є застосовними й щодо правовідносин у сфері інтелектуальної власності, тому що останні вибудовуються як приватноправові відносини, побудовані на основі особистих немайнових і майнових прав інтелектуальної власності.

Крім цього, деякі з перерахованих принципів можуть бути розширені (так, принцип свободи договору може бути поширений на усі цивільно-правові правочини загалом), зокрема й на правочини у сфері інтелектуальної власності. Принципами цивільного права є також: принцип поєднання інтересів особи та суспільства; принцип недопущення здійснення цивільних прав, яке б суперечило їхньому призначенню тощо.

Щодо останнього, то показовим у сфері інтелектуальної власності є закріплення законодавчих вимог щодо підстав набуття правової охорони об'єк-

тами промислової власності. Так, для винаходів, корисних моделей і промислових зразків законодавством закріплюється вимога щодо можливості надання правової охорони тоді, коли вони не суперечать публічному порядку, принципам гуманності та моралі (п. 1 ст. 6 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» [15], п. 1 ст. 5 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки» [16]). Й далі вже встановлюються особливі критерії, притаманні саме таким об'єктам (наприклад, відповідність умовам патентоздатності для винаходів і корисних моделей, умовам патентоспроможності — для промислових зразків).

Для торговельних марок додатковим фактором, поряд із відсутністю суперечностей публічному порядку, принципам гуманності та моралі, було введено й відповідність вимогам Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» (п. 1 ст. 5 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» [17]). І далі вже законодавство виступає вимоги надання правової охорони такому засобу індивідуалізації як об'єктові права інтелектуальної власності.

Водночас у чинному законодавстві у сфері інтелектуальної власності відсутні положення, котрі б чітко закріплювали принцип добросовісної поведінки автора, винахідника, заявника тощо. Добросовісність поведінки загалом впливає з норм як Цивільного кодексу України, так і спеціального законодавства. Та, з огляду на поширену, практику правопорушень у сфері інтелектуальної власності (наприклад, щодо поширення явища патентного тролінгу, як і багатьох інших явищ), є сенс закріпити цей принцип чітко. Наприклад, актом, у якому доцільно відобразити зазначений принцип, може бути проект Закону України «Про Національну систему охорони інтелектуальної власності», який нині запропо-

нований Міністерством економічного розвитку і торгівлі України до публічного обговорення. Зокрема, доцільно закріпити положення, згідно з яким автори, винахідники, виконавці тощо зобов'язані добросовісно набувати та реалізовувати права інтелектуальної власності. Аналогічний припис має бути прописаний і щодо заявника, який звертається до національного органу інтелектуальної власності. За значимо, що реалізація цього принципу на практиці має істотне значення в контексті виникнення підстав для захисту прав інтелектуальної власності. Досить часто саме добросовісність автора, заявника, а пізніше — власника охоронного документа впливає на можливість якісного захисту його порушених прав.

У контексті розгляду цього питання варто зауважити й те, що закріплення загальних принципів цивільного законодавства в Цивільному кодексі України свідчить про підтвердження законодавцем природного права як «першоджерела» цивільного законодавства, що впливає із раціональності та розумності [12, 21]. Воно складається з норм і принципів, що визначають поведінку людей у суспільстві незалежно від позитивного права, до якого, своєю чергою, належать норми цивільного законодавства (ст. 4 ЦК України) і міжнародні договори України (ст. 10 ЦК України). Саме природним походженням зумовлюються й права інтелектуальної власності, в яких втілюється право людини на інтелектуальну, творчу діяльність.

Що стосується принципів судового захисту цивільного права й охоронюваного законом інтересу, вони можуть розглядатись, як певною мірою втілення домінанти судового захисту. Вважають, що, хоча судовий захист і не вичерпує всіх можливих засобів примусового впливу на порушника суб'єктивного цивільного права, проте серед інших способів захисту, передбачених у главі 3 ЦК України, він домінує [9, 15]. Багаторічний аналіз використання в країні форм і способів захисту прав інтелекту-

альної власності засвідчує, що наведене вище твердження є цілком застосовним до сфери інтелектуальної власності. Адже захист прав інтелектуальної власності здійснюється в Україні переважно в судовому порядку. Складнощі, що існували понад десять років й стосувалися наявності трьох юрисдикцій, в яких мають розв'язуватися спори щодо порушень прав інтелектуальної власності, мають бути значною мірою усунуті після початку діяльності Вищого спеціалізованого суду України з питань інтелектуальної власності. Втім щодо останнього є допоки багато не вирішених, зокрема й на рівні законодавчого закріплення, питань. Це стосується як формування судового корпусу, так і визначення процедур та процесу, за яким має працювати новостворюваний суд. Незрозуміло допоки, як інституційно він буде здійснювати свою діяльність. Також лишається під питанням регіональне представництво суду. І це далеко не повний перелік питань, що мають бути розв'язані до початку діяльності спеціалізованого суду. Та власне факт його створення в Україні свідчить про можливість істотного покращення рівня судового захисту прав інтелектуальної власності в майбутньому, що так або так впливають із приватноправової природи особистих немайнових та майнових прав інтелектуальної власності.

Отже, визначення особливих принципів, притаманних безпосередньо цивільно-правовому регулюванню сфери інтелектуальної власності, а особливо — цивільно-правовому захисту прав інтелектуальної власності, надзвичайно важливе у процесі сучасного реформування цієї сфери суспільних відносин та впровадження європейських стандартів у цю сферу. Крім цього, такі принципи мають враховувати європейські стандарти захисту прав. Забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності передбачено Директивою № 2004/48/ЄС від 29.04.2004 р. [18].

Варто зауважити, що законодавство України загалом передбачає дієві засо-

би забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності. Водночас, відповідно до Директиви 2004/48/ЄС доцільним є внесення низки уточнень до Цивільного та Цивільного процесуального кодексів України щодо отримання та розгляду доказів, встановлення меж виплат разового стягнення (відшкодування) для об'єктів права інтелектуальної власності, уточнення положень законодавства щодо можливості прийняття термінових судових рішень задля запобігання порушенням права інтелектуальної власності тощо. Значної уваги у процесі реформування потребують і механізми реального запровадження електронного судочинства. Зазначені питання мають бути розв'язані у процесі реформування не лише спеціального законодавств загалом у сфері інтелектуальної власності, але й у процесі реформування процесуального законодавств загалом. Останнє здійснюється в межах продовження проведення судової реформи в Україні.

Підсумовуючи зазначене вище, слід зазначити, що набуття фізичною чи юридичною особою прав інтелектуальної власності (відповідно до чинного законодавства), а тим паче їх реалізація та, особливо захист порушених прав інтелектуальної власності, має здійснюватися на підставі цивільно-правих принципів. До сфери інтелектуальної власності можуть застосовуватись як загальні принципи права, закріплені

Конституцією України, так і загальні принципи цивільного права. Крім цього, на цивільні правовідносини у сфері інтелектуальної власності доцільно поширювати й галузеві принципи цивільного права. Це стосується, наприклад, поширення принципу свободи договору на правочини у сфері інтелектуальної власності; принцип поєднання інтересів особи та суспільства, що реалізується у процесі пошуку балансу між приватними та публічними інтересами у сфері інтелектуальної власності. Також на такі відносини може поширюватися принцип недопущення здійснення цивільних прав інтелектуальної власності, котре б суперечило їхньому призначенню. Вимагає закріплення у законодавстві принцип добросовісної поведінки автора, винахідника, виконавця тощо, а також заявників. Істотне значення цивільно-правові принципи мають й безпосередньо для сфери захисту прав інтелектуальної власності. При цьому поточні реформи сфери інтелектуальної власності та судова реформа мають розв'язати численні питання, пов'язані з реалізацією принципів цивільно-правового регулювання у процесі захисту прав інтелектуальної власності. ♦

Список використаних джерел / List of references

1. *Верховенство права як принцип правової системи: проблеми теорії. Книга перша* / за ред. Н. М. Оніщенко. К.: Юридична думка, 2008. 344 с.
Verkhovenstvo prava yak pryncyp pravovoi systemy: problemy teorii. Knyha persha / za red. N. M. Onishchenko. K.: Iurydychna dumka, 2008. 344 s.
2. *Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України* / за ред. В. М. Коссака. К.: Істина, 2004. 976 с.
Naukovo-praktychnyi komentar Tsyvilnoho kodeksu Ukrainy / Za red. V. M. Kossaka. K.: Istyna, 2004. 976 s.
3. *Право інтелектуальної власності: науково-практичний коментар до Цивільного кодексу України* / За заг. ред. М. В. Паладія, Н. М. Мироненко, В. О. Жарова. К.: Парламентське видавництво, 2006. 432 с.
Pravo intelektualnoi vlasnosti: naukovo-praktychnyi komentar do Tsyvilnoho kodeksu Ukrainy / Za zah. red. M. V. Paladiia, N. M. Myronenko, V. O. Zharova. K.: Parlamentske vydavnytstvo, 2006. 432 s.

4. Скурко Е. В. Принципы права : монография. М.: Ось-89, 2008. 192 с.
Skurko E. V. Printsipy prava : monografiya, M.: Os-89, 2008. 192 s.
5. Институции Юстиниана. Перевод с лат. Расснер Д. ; под ред.: Кофанов Л. Л., Томсинов В. А. М.: Зерцало, 1998. 400 с.
Instytutsiu Yustyniana. Perevod s latinskogo Rassner D.; pod red.: Kofanov L. L., Tomsinov V. A., M.: Zertsalo, 1998. 400 s.
6. Малишев Б. В., Москалюк О. В. Застосування норм права (теорія і практика): навч. посіб. / За заг. ред. Б. В. Малишева. К. : Реферат, 2010. 260 с.
Malyshev B. V., Moskaliuk O. V. Zastosuvannia norm prava (teoriia i praktyka): navch. posib. / Za zah. red. B. V. Malysheva. K. : Referat, 2010. 260 s.
7. Машков А. Д. Теорія держави і права: підручник. К. : Дакор, 2014. — 492 с.
Mashkov A. D. Teoriia derzhavy i prava: pidruchnyk. K. : Dakor, 2014. 492 s.
8. Бірюков І. А., Заїка Ю. О., Співак В. М. Цивільне право України. Загальна частина : навч. посіб. К. : Наук. думка ; Правова єдність, 2008. 864 с.
Biriukov I. A., Zaika Yu. O., Spivak V. M. Tsyvilne pravo Ukrainy. Zahalna chastyna : navch. posib. K. : Nauk. dumka ; Pravova yednist, 2008. 864 s.
9. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т., — 4-те вид., перероб. і доп. / За відповід. ред. О.В. Дзери (кер.авт.кол.), Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. К.: Юрінком Інтер, 2013. 1952 с.
Naukovo-praktychnyi komentar Tsyvilnoho kodeksu Ukrainy: u 2 t., — 4-tie vyd., pererob. i dop. / Za vidpovid. red. O. V. Dzery (ker.avt.kol.), N.S. Kuznetsovoi, V.V. Lutsia. K.: Yurinkom Inter, 2013. 1952 s.
10. Стефанчук Р. О. Цивільне право України: навч. посіб. К.: Правова єдність, 2009. 536 с.
Stefanchuk R. O. Tsyvilne pravo Ukrainy: navch. posib. K.: Pravova yednist, 2009. 536 s.
11. Харитонов Є. О., Старцев О. В. Цивільне право України. Підручник. Вид. 2-ге, перобл. і доп. К.: Істина, 2009. — 816 с.
Kharytonov Ye. O., Startsev O. V. Tsyvilne pravo Ukrainy. Pidruchnyk. Vyd. 2-he, perobl. i dop. K.: Istyna, 2009. — 816 s.
12. Харитонов Є.О., Харитонova О.І., Стефанчук Р.О. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України. 2-ге вид. К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2010. 752 с.
Kharytonov Ye. O., Kharytonova O. I., Stefanchuk R. O. Naukovo-praktychnyi komentar Tsyvilnoho kodeksu Ukrainy. 2-he vyd. K.: Vseukrainska asotsiatsiia vydavtsiv «Pravova yednist», 2010. 752 s.
13. Цивільне право: Підручник: У 2 т. / В. І. Борисова (кер. авт. кол.), Л. М. Баранова, Т. І. Бегова та ін.; За заг. ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатеевої, В. Л. Яроцького. Х.: Право, 2012. Т. 1. 656 с.
Tsyvilne pravo: Pidruchnyk: U 2 t. / V. I. Borysova (ker. avt. kol.), L. M. Baranova, T. I. Biehova ta in.; Za zah. red. V.I. Borysovoi, I.V. Spasybo-Fatieievoi, V. L. Yarotshoho. Kh.: Pravo, 2012. T. 1. 656 s.
14. Цивільне право України: Загальна частина: в 2 т.: 3-тє вид., перероб. і доп. / За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової. К.: Юрінком Інтер, 2010. 976 с.
Tsyvilne pravo Ukrainy: Zahalna chastyna: v 2 t.: 3-tie vyd., pererob. i dop. / Za red. O. V. Dzery, N. S. Kuznetsovoi. K.: Yurinkom Inter, 2010. 976 s.
15. Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» в редакції Закону № 1771-III від 01.06.2000 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12> (дата звернення: 14.11.2016 р.)
Zakon Ukrainy «Pro okhoronu prav na vynakhody i korisni modeli» v redaktsii Zakonu № 1771-III vid 01.06.2000, http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12 (data zvernennia: 14.11.2016 r.)
16. Закон України «Про охорону прав на промислові зразки» від 15.12.1993 р. № 3688-XII URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3688-12> (дата звернення: 14.11.2016 р.)
Zakon Ukrainy «Pro okhoronu prav na promyslovi zrazky» vid 15.12.1993 r. № 3688-XII, http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3688-12 (data zvernennia: 14.11.2016 r.)
17. Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15.12.1993 р.

№ 3689-XII (зі змінами) URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12> (дата звернення: 14.11.2016 р.).

Zakon Ukrainy «Pro okhoronu prav na znaky dlia tovariv i posluh» vid 15.12.1993 r. № 3689- XII (zi zminamy), <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12> (data zvernennia: 14.11.2016 r.)

18. Directive 2004/48/EC of the European Parliament and of the Council of 29.04.2004 on the Enforcement of Intellectual Property Rights (Text with EEA relevance). URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:195:0016:00-25:en:PDF> (as on: 17.11.2016).

Надійшла до редакції 29.11.2016 р.

Гумега О. Влияние принципов гражданского права на правовую охрану и защиту прав интеллектуальной собственности. В статье определяется влияние принципов гражданского права на правовую охрану и защиту прав интеллектуальной собственности. Автор подчеркивает, что Украина поставила перед собой задачу реформировать национальную систему правовой охраны интеллектуальной собственности, внедрить европейские стандарты в специальный законодательства в сфере интеллектуальной собственности, а также существенно повысить качество и уровень защиты прав интеллектуальной собственности.

Ключевые слова: гражданское право, принципы права, охрана и защита прав, интеллектуальная собственность

Humeга O. Impact of the principles of civil law on legal protection of intellectual property rights. The article investigates the influence of the principles of civil law and the legal protection of intellectual property rights. The author emphasizes that Ukraine has set itself the task of reforming the national system of intellectual property protection, to implement European standards to special legislation in the field of intellectual property, as well as significantly increase the quality and level of protection of intellectual property rights.

At the same time the execution of these reforms is influenced by the jurisprudence and practice, inter alia in terms of embodiment of the principles of law into norms of sectoral legislation, draft law that are being developed, as well as directly in the process of implementation of the law principles. The principles of law are revealed through provisions both the theory of law in general and civil law in particular. The author proves that acquiring of intellectual property rights by a person or an entity (under current legislation), and especially their realization and, in particular, protection of rights of intellectual property, should be based on civil law principles. The article emphasizes that both general principles of law enshrined in the Constitution of Ukraine and the general principles of civil law can be used to the sphere of intellectual property. Besides, it is advisable to spread the principles of civil law on the civil relationship of intellectual property. This is relevant, for example, to the extend of freedom of contract for transactions in the field of intellectual property; principle of combining of the interests of the individual and society, which is realized in the process of finding the balance between private and public interests in intellectual property. Also, to such relationships may be extended the principle of prevention of exercising of civil rights of intellectual property, which would be contrary to their purpose. The principle of fair conduct of an author, an inventor, an artist etc. as well as applicants is needed to be enshrined in law. The civil principles have also the essential value directly for the sphere of protection of intellectual property. Herewith the ongoing reform of intellectual property and judicial reform undertaken in Ukraine should solve many issues related to the realization of the principles of civil law regulation in the protection of intellectual property.

Keywords: civil law, principles of law, security and protection of rights, intellectual property

НАЛЕЖНІСТЬ МИРОВОЇ УГОДИ ДО ПРОЦЕДУР БАНКРУТСТВА

Валерія Радзивілюк,

професор кафедри господарського права юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор юридичних наук

Ця стаття присвячена дослідженню проблем правової регламентації мирової угоди, що слугують підґрунтям дискусій, пов'язаних з визначенням її місця серед судових процедур банкрутства. У межах цього дослідження виявлені суттєві недоліки та прогалини у правовому регулюванні мирової угоди як судової процедури банкрутства. Висловлені пропозиції щодо вдосконалення її правової регламентації.

Ключові слова: мирова угода, судові процедури банкрутства, неспроможність, банкрутство

Кваліфікація мирової угоди у провадженні у справі про банкрутство саме як судової процедури банкрутства має важливе значення, не тільки з позицій теорії права банкрутства (усвідомлення мирової угоди як цілісного правового явища; визначення місця мирової угоди серед процедур банкрутства тощо), але й зумовлена суто практичними цілями (удосконаленням правотворчої та правозастосовної діяльності).

Судовій процедурі мирової угоди виділено важливе місце в національній системі процедур, які запобігають ліквідацію майна неплатоспроможного боржника та його банкрутству (неспроможності).

Як різновид судових процедур банкрутства мирову угоду розглядають В. Джуль [1, 149], А. Бобкова, З. Татькова [2, 117], В. Петренко [3, 210], Н. Барбашова [4, 92], Е. Сгара [5, 69], О. Матушак [6, 52], О. Васьковський, Й. Кадар [7, 70] та ін.

Більшість зарубіжних теоретиків теж відносять мирову угоду до процедур запобігання банкрутству боржника. Зокрема, такої думки дотримується Е. Енькова [8, 342, 360]. За висновком В. Чернікової, Б. Юна, В. Григор'єва

«мирова угода, поряд з фінансовим оздоровленням та зовнішнім керуванням є реабілітаційною процедурою, що покликана забезпечити продовження функціонування боржника» [9, 530].

Аналогічну позицію обстоює В. Ткачов. Він зазначає, що судова мирова угода, як судова процедура зовнішнього управління, спрямована на запобігання ліквідації боржника [10, 110].

Дотримуючись зазначеної позиції автори-прихильники розуміння мирової угоди саме як судової процедури банкрутства, водночас жодним чином не обґрунтовують своєї наукової позиції.

Значення мирової угоди як судової процедури банкрутства, що застосовувалась у провадженні у справі про банкрутство (неспроможність), конкурсному процесі, усвідомлювали ще в історичному минулому: мирова угода «надає вигоди не тільки неспроможному боржнику, відновлюючи його в усіх правах, повертаючи йому свободу управління та розпоряджання майном, але й кредиторам, коли ліквідація об'єкта затягнута на тривалий час і поглинути значну частину майна» [11, 438].

У незалежній Україні можливість застосування такої судової процедури банкрутства, як мирова угода, з'явилась

лише у 2000 р. [12]. Першій редакції Закону України 1992 р. «Про банкрутство» зазначена судова процедура не була відома [13].

Утім при зверненні до дослідження законодавства про банкрутство (неспроможність), конкурсного законодавства, яке діяло в історичному минулому як на території нашої країни, так і поза її межами, а також нині чинного законодавства зарубіжних країн стає зрозумілим, що судова мирова угода та її аналоги протягом багатьох століть були та є унормовані зазначеним законодавством та застосовуються у випадках неплатоспроможності боржника з метою врегулювання його боргів.

Вітчизняному законодавству про банкрутство не відоме єдине, інтегроване визначення мирової угоди, та його приписи дозволяють розглядати мирову угоду у трьох значеннях: як судову процедуру банкрутства, що може застосовуватися до неплатоспроможного боржника (банкрута) (ст. 212 ГК України [14], ч. 1 ст. 7, розділ V Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» 1992 р. (далі за текстом — Закон України 1992 р.) [15]); як договір, укладений між боржником та його кредиторами (ч. 1 ст. 77 Закону України 1992 р.), та як підставу припинення провадження у справі про банкрутство (ч. 6 ст. 81, 5, ч. 1 ст. 83 Закону України 1992 р.). Усі наведені значення мирової угоди належать до іманентних їй особливостей.

Якщо національним законодавством мирова угода визнається самостійною судовою процедурою банкрутства, поряд з такими судовими процедурами, як розпорядження майном боржника, санація та ліквідаційна процедура, то в теорії відсутня єдність поглядів стосовно мирової угоди саме як судової процедури банкрутства.

Не всі представники правової теорії погоджуються з тим, що мирова угода є самостійною судовою процедурою банкрутства.

Б. Поляков вважає, що, на відміну від інших судових процедур банкрутства, мирова угода є універсальною, вона не має самостійного значення і проявляється в інших судових процедурах [16, 23]. Аналогічної думки дотримується й Л. Нецька [17, 3]. О. Бірюков теж не вбачає мировій угоді як самостійної судової процедури банкрутства [18, 3]. Проте зазначені погляди на судову процедуру мирової угоди не отримали достатньої аргументації.

Більш обґрунтований підхід до такого бачення мирової угоди ми можемо знайти у працях зарубіжних авторів. Так, зокрема, Ю. Світ висловлює думку, що: «миртова угода не є процедурою банкрутства. Таким виник інший аспект цього інституту: миртова угода вже й не процедура банкрутства, а такою процедурою можна назвати лише порядок укладення мирової угоди та її виконання...» [19, 97]. На підтримку своєї позиції Ю. Світ наводить низку особливостей, що відрізняють мирову угоду від інших судових процедур банкрутства:

- судова мирова угода не передбачає проведення яких-небудь заходів у межах провадження в справі про банкрутство, бо воно припиняється в результаті затвердження мирової угоди;
- виконання судової мирової угоди законодавством про банкрутство не регулюється;
- судова мирова угода може бути укладена на будь-якій стадії провадження у справі про банкрутство, при здійсненні будь-якої з судових процедур банкрутства, незалежно від їхньої результативності, введення інших судових процедур не відбувається так довільно;
- немає необхідності призначати спеціально уповноважену особу на виконання судової мирової угоди;
- немає законодавчо встановлених строків її виконання;
- немає контролю з боку комітету кредиторів [19, 96–97].

Аргументація Ю. Світ переважно базується на тому, що здійснення цієї процедури відбувається за межами провадження у справі про банкрутство.

Аналогічної позиції щодо трактування судової мирової угоди, що застосовується в межах провадження у справі про банкрутство, дотримується й М. Рожкова, яка доходить висновку стосовно того, що, на відміну від усіх інших судових процедур банкрутства, ця процедура позбавлена характеристик, притаманних іншим існуючим процедурам банкрутства, зокрема:

- кожна судова процедура банкрутства — це законодавчо приписані дії, що впорядковано здійснюються та спрямовані на вихід боржника з економічної кризи й задоволення вимог кредиторів;
- рішення про введення судових процедур банкрутства приймається судом з дотриманням спеціально передбаченого порядку;
- кожна судова процедура банкрутства застосовується до боржника (банкрута) на підставі судового акта, тобто виникає у силу волевиявлення органу публічної влади;
- проведення будь-якої судової процедури банкрутства передбачає розгляд судом результатів проведення цієї процедури, тобто обов'язків судовий контроль [20, 400].

Вважаємо, що не з усіма наведеними висновками М. Рожкової можна погодитися, зокрема стосовно того, що на відміну від інших судових процедур банкрутства, щодо судової процедури мирової угоди не передбачений особливий законодавчо регламентований порядок прийняття рішення про її введення. Такий порядок унормований як законодавством Російської Федерації, так і національним законодавством України, так само як приписи законодавства зазначених країн передбачають затвердження мирової угоди, що укладається в межах провадження у справі про банкрутство, відповідним судовим актом.

А. Сьоміна також дотримується думки, що мирова угода не є судовою процедурою банкрутства. Коментуючи ст. 2 Закону Російської Федерації «Про неспроможність (банкрутство)» [21], яка містить серед переліку судових процедур банкрутства, що застосовуються у справі про банкрутство, і мирову угоду, автор зазначає: «Цей вираз (тобто *судові процедури* (прим. авт.)), досить логічно може застосовуватися до перерахованих тут процедур банкрутства, які дійсно застосовуються арбітражним судом, однак зовсім не підходить для мирової угоди. Мирова угода не застосовується арбітражним судом; мирова угода може бути укладена під час застосування арбітражним судом спостереження, фінансового оздоровлення, зовнішнього управління чи конкурсного провадження. Таким чином, мирова угода є одним зі способів припинення будь-якої процедури банкрутства, але сама по собі не є окремою процедурою банкрутства» [22, 97].

Не визнає судову мирову угоду процедурою банкрутства, і Н. Ємелькіна: «мирова угода є одним з способів припинення будь-якої процедури банкрутства, але не є самостійною його процедурою» [23, 159].

Висловлюючи свою позицію, А. Сьоміна та Н. Ємелькіна, на нашу думку, не обтяжують її достатньою аргументацією.

Деякі із зазначених аргументів теоретиків, які не визнають мирову угоду судовою процедурою банкрутства, згадуються і прихильниками теорії мирової угоди як процедури банкрутства. Зокрема, Г. Вудвуд зазначає, що законодавчо визначені ознаки мирової угоди свідчать лише про те, що мирова угода є специфічною процедурою, яка відрізняється від інших процедур банкрутства, і не заперечує визнання її процедурою банкрутства взагалі [24, 54]. Як і будь-яка судова процедура у справі про банкрутство, мирова угода починається з прийняття певного процесуального документа та закінчується

також шляхом прийняття певного процесуального судового документа. У процедурі мирової угоди може бути прийнято додатково багато інших процесуальних і допоміжних документів, здійснено певний набір заходів (організаційних, економічних, фінансових тощо) [24, 51, 52].

Розкриваючи ці ознаки, Г. Вудвуд звертає увагу на те, що судова процедура мирової угоди розпочинається з документа-пропозиції про укладення однойменного процесуального документа — мирової угоди. Далі приймається рішення про укладення мирової угоди, про що оформляється відповідний протокол засідання комітету кредиторів. Після цього відбувається укладення мирової угоди та подання її на затвердження суду з додатками, передбаченими законом. Затверджує мирову угоду суд, про що зазначається в ухвалі суду про припинення провадження у справі про банкрутство. У разі порушення вищевказаного порядку укладення мирової угоди суд має право відмовити в її затвердженні [24, 52].

Отже, єдиної точки зору щодо належності мирової угоди, що застосовується у провадженні у справі про банкрутство, до судових процедур банкрутства немає як у вітчизняній, так і в зарубіжній доктрині, як немає і достатньо обґрунтованої позиції з цього приводу.

Отож спробуємо висловити власний погляд щодо основної аргументації авторів — супротивників трактування мирової угоди саме як судової процедури банкрутства, а потім запропонувати міркування стосовно того, що мирова угода все ж належить до судових процедур банкрутства.

По-перше, національне законодавство, зокрема, норми ст. 212 ГК України [14] та ч. 1 ст. 7 Закону України 1992 р. [15] називають мирову угоду саме судовою процедурою банкрутства. Аналіз положень розділу V Закону України 1992 р., присвячених судовій мировій угоді, дозволяє знайти у них приписи, які стосуються процедури укладення мирової угоди, набрання нею

чинності, порядку затвердження її судом та ін. Закріплення зазначених та інших положень, які законодавчо оформлюють мирову угоду та відносять її саме до судових процедур банкрутства, можна вважати першим аргументом, який вже покладений в основу подальшого обґрунтування нашої позиції щодо розуміння мирової угоди, яка укладається у провадженні у справі про банкрутство, саме як судової процедури.

Судова практика теж визнає мирову угоду судовою процедурою банкрутства: «мирова угода — це окрема процедура в провадженні у справі про банкрутство...» [25, 626–627].

По-друге, компаративне дослідження історичного розвитку правового регулювання мирової угоди та її аналогів теж свідчить на користь класифікації мирової угоди саме як судової процедури банкрутства.

Варто зазначити, що і в переважній більшості зарубіжних країн мирова угода та аналогічні їй процедури визнаються на законодавчому рівні судовими процедурами банкрутства (неспроможності), конкурсного процесу, наприклад, у таких країнах, як Англія, Австралія, Австрія, Азербайджан, Білорусь, Грузія, Киргизія, КНР, Таджикистан та інших країнах.

По-третє, одним з аргументів авторів, які є противниками віднесення мирової угоди, яка запроваджується у межах провадження у справі про банкрутство, до судових процедур, є те, що перехід до мирової угоди може бути здійснений на будь-якій стадії провадження у справі про банкрутство, у межах таких судових процедур, як розпорядження майном боржника, санація, ліквідація та їхніх аналогів. Проте прихильники зазначеної позиції не беруть до уваги ту обставину, що і в межах зазначених судових процедур, теж на різних стадіях провадження у справі про банкрутство, відбувається перехід до інших, передбачених законодавством процедур, зокрема, у межах судової процедури розпорядження майном боржника може

відбутися перехід до інших процедур банкрутства, проте, що стосується укладення мирової угоди у зазначеній процедурі, то такий перехід можливий лише після виявлення всіх кредиторів боржника та затвердження господарським судом реєстру вимог кредиторів* (ч. 2 ст. 77 Закону України 1992 р.). У межах судової процедури санації може бути здійснений перехід як до ліквідаційної процедури, так і до судової мирової угоди, виходом з ліквідаційної процедури може бути як мирова угода, так і перехід до судової процедури санації. Введення судової процедури санації за клопотанням комітету кредиторів, інвесторів, власника майна боржника, органу, уповноваженого управляти майном боржника або з ініціативи господарського суду після прийняття постанови про визнання боржника банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури в разі наявності плану санації можливе до початку продажу майна боржника (ч. 2 ст. 37 Закону України 1992 р.). Зазначене положення є новелою вітчизняного законодавства про банкрутство. У низці зарубіжних країн названа можливість передбачена відповідним законодавством, яке відкривало та відкриває додаткові можливості для відновлення платоспроможності боржника-банкрута, для врегулювання його боргів та, головне, для збереження певного суб'єкта господарювання.

По-четверте, стосовно особливостей введення судової процедури мирової угоди вищезазначені автори як один із аргументів наводили те, що: 1) для кожної іншої судової процедури банкрутства, крім мирової угоди, є спеціально передбачений порядок їх введен-

ня та 2) процедура мирової угоди позбавлена такої характеристики, що притаманна іншим судовим процедурам банкрутства, як застосування їх до боржника в силу волевиявлення судового органу.

З цього приводу потрібно зазначити, що суттєві особливості загального порядку введення притаманні й судовій процедурі розпорядження майном боржника, і судовій процедурі санації порівняно з іншими процедурами банкрутства. Для зазначених судових процедур можуть бути характерні також *специфічні особливості* їх введення. Вони, зокрема, стосуються тих судових процедур, які вводяться стосовно деяких категорій боржників у випадках, передбачених розділом VI Закону України 1992 р. Для введення таких судових процедур, як санація, ліквідація колегіальний орган кредиторів, зазвичай, на підставі прийнятого їм рішення звертається з клопотанням про їх відкриття до господарського суду (ч. 8 ст. 26, ч. 2 ст. 27 та ін. Закону України 1992 р.). Проте введення ліквідаційної процедури можливе, наприклад, у випадках, передбачених абз. 2 ч. 8 ст. 29, абз. 2 ч. 8 ст. 33, абз. 2 ч. 8 ст. 34, ч. 11 ст. 36, ч. 4 ст. 91, ст. 95 та ін. Закону України 1992 р., лише за рішенням суду; у випадках, передбачених ч. 7 ст. 93 Закону України 1992 р. ліквідаційна процедура вводиться господарським судом за заявою розпорядника майна боржника чи будь-кого з кредиторів боржника тощо. Лише за судовим рішенням судова процедура санації може бути введена відповідно до норми ч. 2 ст. 37 Закону України 1992 р. Специфіка введення судової процедури санації передбачена положеннями

* За часів дії другої редакції Закону України 1992 р. відповідь на запитання, в яких межах може бути укладена мирова угода у таких судових процедурах, як розпорядження майном боржника та ліквідаційній процедурі, містилась у п. 12.2 Рекомендацій президії Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики застосування Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 04.06.2004 р. №04-5/1193, в яких було зазначено, що мирова угода не може бути укладена до публікації в офіційних друкованих органах оголошення про порушення провадження у справі про банкрутство та після проведення розрахунків з кредиторами за процедурного ліквідації [26].

ПОГЛЯД НАУКОВЦЯ

ч. 6 ст. 86, ст. 94 Закону України 1992 р. тощо.

Що стосується власне процедури судової мирової угоди, то їй теж притаманний спеціально передбачений законодавством як загальний, так і особливий порядок введення, завершальним етапом якого є прийняття відповідного судового акта. Застосування процедури мирової угоди, зокрема, обов'язково потребує прийняття рішення колегіальним органом кредиторів про її укладення та передбачає визначений Законом України 1992 р. порядок введення такої процедури. Господарський суд розглядає мирову угоду у відповідному судовому засіданні та може як затвердити її, так і відмовити в законодавчо визначених випадках у її затвердженні (ст. 81 Закону України 1992 р.). Особливий порядок введення судової мирової угоди передбачений, наприклад, ч. 10 ст. 87 Закону України 1992 р. стосовно страховиків, згідно з яким мирова угода може бути затверджена господарським судом тільки після погашення заборгованості за вимогами кредиторів першої та другої черг, заборгованості за вимогами застрахованих осіб, вигодонабувачів, страхувальників за договорами обов'язкового страхування, а також вимогами, пов'язаними з відшкодуванням сум компенсаційних виплат і витрат у зв'язку зі здійсненням компенсаційних виплат за договорами обов'язкового страхування, а до заяви про затвердження мирової угоди господарським судом, разом із документами, передбаченими ч. 1 ст. 81 Закону України 1992 р., мають бути додані документи, що підтверджують погашення страховиком вище переліченої заборгованості; або, наприклад, ч. 7 ст. 77, ч. 12 ст. 96 Закону України 1992 р., відповідно до яких мирові угоди у справах про банкрутство державних підприємств або підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує 50 %, підлягають погодженню з органом, уповноваженим управляти державним майном. У разі відсутності

такого погодження мирова угода затвердженню господарським судом не підлягає.

Тож абсолютно впевнено можна констатувати, що особливості, і суттєві, що містяться в законодавчих приписах, притаманні введенню будь-якої із судових процедур банкрутства.

По-п'яте, твердження зазначених вище авторів стосовно того, що виконання мирової угоди відбувається поза межами провадження у справі про банкрутство та для проведення цієї процедури не призначається арбітражний керуючий, є безперечно слушним, але згідно з чинним законодавством зазначені риси належать до іманентних характеристик такої судової процедури банкрутства. На нашу думку, головне питання тут полягає у тому, чи доцільно позбавляти здійснення цієї судової процедури контролю з боку відповідних державних органів і/чи колегіальних органів кредиторів?

Отже, саме наявність такого правового наслідку введення процедури мирової угоди покладена науковцями-противниками розуміння мирової угоди як судової процедури банкрутства в основу їхньої аргументації.

Відповідно до світових тенденцій розвитку законодавства про банкрутство (неспроможність), конкурсного законодавства, що полягають не тільки у створенні нових економіко-правових форм, які опосередковують процедури банкрутства, але й спрямовані на подальшу оптимізацію вже наявних процедур, вважаємо за доцільне з метою посилення контролю за виконанням мирової угоди, покращення ефективності її правової регламентації та застосування її на практиці передбачити у законодавчому порядку положення стосовно того, що до дня проведення судового засідання, на якому має бути розглянута заява про затвердження мирової угоди, колегіальні органи кредиторів мають обрати особу, котра контролюватиме виконання умов мирової угоди. Крім цього, суду водночас може

бути надано право призначення в порядку, визначеному Законом України 1992 р., особи (можливо арбітражного керуючого), яка теж буде здійснювати відповідний контроль, під час якого у визначеній періодичності господарському суду мають надаватися відповідні звіти щодо здійснення умов мирової угоди. Не зайвим буде ввести до Закону України 1992 р. пряму норму, що передбачала б серед документів, які мають бути надані до суду, надання з боку розпорядника майна боржника або керуючого санацією або ліквідатора господарському суду до дня проведення судового засідання, на якому має бути розглянута заява про затвердження мирової угоди, відповідного звіту, що теж має бути розглянутий у межах саме цього судового засідання.

По-шосте, висновок вищезазначених авторів щодо того, що решта судових процедур банкрутства, крім мирової угоди, є впорядковано здійснювані дії, та що немає законодавчо визначених строків виконання мирової угоди, теж не зовсім відповідає дійсності. Варто зазначити, що заходи щодо врегулювання боргів неплатоспроможного боржника, щодо розрахунків з кредиторами, тобто заходи, спрямовані на запобігання банкрутству боржника, які обов'язково повинні міститись у мировій угоді, передбачені ч. 4 ст. 79 Закону України 1992 р. Зазначеними законодавчими положеннями як обов'язкові умови розглядаються і строки виконання зобов'язань боржника. Проблема

тут є, і вона зводиться до того, а чи варто законодавчо встановлювати максимальний строк, на який може вводиться ця судова процедура? На нашу думку, бажано встановити граничний строк, на який може вводиться мирова угода. Природно, мова тут не йде про строки виконання зобов'язань боржником, встановлені мировою угодою.

І нарешті, стосовно думки вищезазначених авторів про те, що мирова угода не є окремою процедурою банкрутства, а має розглядатися лише як одна з підстав припинення провадження у справі про банкрутство та виходу з будь-якої процедури банкрутства, видається, що вищезазначені автори зводять розуміння мирової угоди лише до певних її значень, тобто, значення мирової угоди як процесуальної дії, як підстави припинення справи про банкрутство. Крім цього, судовою практикою звертається увага на те, що припинення провадження у справі про банкрутство у зв'язку з затвердженням мирової угоди — це лише умовне закінчення справи, тому що відносини банкрутства наявні й після припинення провадження у справі про банкрутство у зв'язку із затвердженням мирової угоди, зокрема, розгляд заяв кредиторів про визнання її недійсною чи розірвання тощо (постанова Вищого господарського суду України від 06.08.2003 р. у справі № Б26/8/02 [27, 551]). ♦

Список використаних джерел / List of references

1. Джунь В. *Інститут неспроможності: світовий досвід розвитку і особливості становлення в Україні*. К.: Юридическая практика, 2006. 384 с.
Dzhun V. Instytut nespromozhnosti: svitovyi dosvid rozvitku i osoblyvosti stanovlennia v Ukraini. K.: Yurydycheskaia praktyka, 2006. 384 s.
2. Бобкова А. Г., Таткова З. Ф. *Правове регулювання відносин у процедурі банкрутства [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.]*. К.: ЦУЛ, 2006. 152 с.
Bobkova A. H., Tatkova Z. F. Pravove rehuliuivannia vidnosyn u protseduri bankrutstva [navch. posib. dlia stud. vyshch. navch. zakl.]. K.: TsUL, 2006. 152 s.

3. Петренко В. С. Мирова угода // Науково-практичний коментар до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» / [Харитоновна О. І., Підцерковний О. П., Квасницька О. О., Петренко В. С та ін.]; за ред. О. І. Харитонової. Х.: Одісей, 2008. 336 с.
Petrenko V. S. Myrova uhoda [in]: Naukovo-praktychnyi komentar do Zakonu Ukrainy «Pro vidnovlennia platospromozhnosti borzhnyka abo vyznannia yoho bankrutom» / [Kharytonova O. I., Pidserkovnyi O. P., Kvasnytska O. O., Petrenko V. S ta in.]; za red. O. I. Kharytonovoi. Kh.: Odisei, 2008. — 336 s.
4. Барбашова Н. Проблеми мирової угоди у процедурі банкрутства // Підприємництво, господарство і право. 2006. № 7. С. 92–94.
Barbashova N. Problemy myrovoi uhody u protseduri bankrutstva [in]: Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo. 2006. № 7. S. 92–94.
5. Сгара Э. В. Использование института мирового соглашения в процедуре банкротства: дис. ... канд. юр.наук: 12.00.04. Донецк, 2004. 206 с.
Sgara E. V. Ispol'zovaniye instituta mirovogo soglasheniya v protsedure bankrotstva: dis. ... kand. yur.nauk: 12.00.04. Donetsk, 2004. 206 s.
6. Матушчак О. І. Мирова угода у процедурі банкрутства та можливі її наслідки // Санація та банкрутство. 2009. № 1. С. 52–54.
Matushchak O. I. Myrova uhoda u protseduri bankrutstva ta mozhlivi ii naslidky [in]: Sanatsiia ta bankrutstvo. 2009. № 1. S. 52–54.
7. Васьковський О. В., Кадар Й. Й. Сутність мирової угоди у банкрутстві // Санація та банкрутство. 2006. № 4. С. 70–74.
Vaskovskiy O. V., Kadar Y. Y. Sutnist myrovoi uhody u bankrutstvi [in]: Sanatsiia ta bankrutstvo. 2006. № 4. S. 70–74.
8. Енькова Е. Е. Правовые основы несостоятельности (банкротства) // Российское предпринимательское право: [учеб. для студ. высш. учеб. завед.] / Д. Г. Алексеева, Л. В. Андреева, В. К. Андреев и др.; под. ред. И. В. Ершовой, Г. Д. Отнюкова. М.: Проспект, 2009. С. 325–373.
Yen'kova Ye. Ye. Pravovyye osnovy nesostoyatel'nosti (bankrotstva) [in]: Rossiyskoye predprinimatel'skoye pravo: [ucheb. dlya stud. vyssh. ucheb. zaved.] / D. G. Alekseyeva, L. V. Andreyeva, V. K. Andreyev i dr.; pod. red. I. V. Yershovoy, G. D. Otnyukova. .: Prospekt, 2009. S. 325–373.
9. Черникова Ю. В., Юн Б. Г., Григорьев В. В. Финансовое оздоровление предприятий: [научн.-практ. пособ. для студ. высш. учеб. завед.]. М.: Дело, 2005. 616 с.
Chernikova Yu. V., Yun B. G., Grigor'yev V. V. Finansovoye ozdorovleniye predpriyatiy: [nauchn.-prakt. posob. dlya stud. vyssh. ucheb. zaved.]. M.: Delo, 2005. 616 s.
10. Ткачев В. Н. Правовое регулирование несостоятельности (банкротства) в Российской Федерации / В. Н. Ткачев. М.: Книжный мир, 2002. 164 с.
Tkachev V. N. Pravovoye regulirovaniye nesostoyatel'nosti (bankrotstva) v Rossiyskoy Federatsii / V. N. Tkachev. M.: Knizhnyy mir, 2002. 164 s.
11. Шершеневич Г. Ф. Конкурсный процесс. М.: Статут, 2000. 477 с. (Классика российской цивилистики).
Shershenevich G. F. Konkursnyy protsess. M.: Statut, 2000. 477 s. (Klassika rossiyskoy tsivilistiki).
12. Про внесення змін до Закону України «Про банкрутство» від 30.06.1999 р., №784-XIV // Відомості Верховної Ради України. 1999. № 42–43. Ст. 378.
Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy «Pro bankrutstvo» vid 30.06.1999 r., №784-XIV [in]: Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1999. № 42–43. St. 378.
13. Закон України «Про банкрутство» від 14.05.1992 р., №2343-XII // Відомості Верховної Ради України. 1992. № 31. Ст. 440.

- Zakon Ukrainy «Pro bankrutstvo» vid 14.05.1992 r., №2343-XII [in]: Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1992. № 31. St. 440.*
14. *Господарський кодекс України від 16.01.2003 р., № 436 -IV // Офіційний Вісник України. 2003. № 11. Ст. 462.*
- Hospodarskyi kodeks Ukrainy vid 16.01.2003 r., № 436-IV [in]: Ofitsiyni Visnyk Ukrainy. 2003. № 11. St. 462.*
15. *Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14.05.1992 р., № 2343-XII // Відомості Верховної Ради України. 1992. № 31. Ст. 440.*
- Zakon Ukrainy «Pro vidnovlennia platospromozhnosti borzhnyka abo vyznannia yoho bankrutom» vid 14.05.1992 r., № 2343-KhII // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1992. № 31. St. 440.*
16. *Поляков Б. Судебные процедуры банкротства в Украине // Підприємництво, господарство і право. 2002. № 9. С. 22–25.*
- Polyakov B. Sudebnyye protsedury bankrotstva v Ukraine [in]: Pidpriemnitstvo, gospodarstvo i pravo. 2002. № 9. S. 22–25.*
17. *Нецька Л. С. Порядок та наслідки визнання банкрутом суб'єкта підприємницької діяльності. Конспект лекцій: [для студ. вищ. навч. закл.]. К.: НАУ, 2005. 48 с.*
- Netska L. S. Poriadok ta naslidky vyznannia bankrutom subiekta pidpriemnytskoi diialnosti. Konspekt leksii: [dlia stud. vyshch. navch. zakl.]. K.: NAU, 2005. 48 s.*
18. *Бірюков О. Мировая угода як неліквідаційна процедура у справах про банкрутство // Юридичний журнал. 2002. № 2. С.67–70.*
- Biriukov O. Myrova uhoda yak nelikvidatsiina protsedura u spravakh pro bankrutstvo [in]: Yurydychnyi zhurnal. 2002. № 2. S.67–70.*
19. *Свит Ю. П. Мировое соглашение при банкротстве // Закон. 2003. № 8. С. 96–107.*
- Svit YU. P. Mirovoye soglasheniye pri bankrotstve [in]: Zakon. 2003. № 8. S. 96–107.*
20. *Рожкова М. А. Мировая сделка: использование в коммерческом обороте. М.: Статут, 2005. 572 с.*
- Rozhkova M. A. Mirovaya sdelka: ispol'zovaniye v kommercheskom oborote. M.: Statut, 2005. 572 s.*
21. *Закон Российской Федерации «О несостоятельности (банкротстве)» от 26.10.2002 г. , № 127-1 // Собрание Законодательства Российской Федерации. 2002. № 43. Ст. 4190.*
- Zakon Rossiyskoy Federatsii «O nesostoyatel'nosti (bankrotstve)» ot 26.10.2002 g. , № 127-1 [in]: Sobraniye Zakonodatel'stva Rossiyskoy Federatsii. 2002. № 43. St. 4190.*
22. *Семина А. Н. Банкротство: вопросы правоспособности должника – юридического лица: Научно-практическое издание. М.: Экзамен, 2003. 128 с.*
- Semina A. N. Bankrotstvo: voprosy pravospособnosti dolzhnika – yuridicheskogo litsa: Nauchno-prakticheskoye izdaniye. M.: Ekzamen, 2003. 128 s.*
23. *Емелькина Н. А. Защита прав учредителей (участников) должника в деле о несостоятельности (банкротстве). Спб.: Юридический центр Пресс, 2006. 189 с. 23.*
- Yemel'kina N. A. Zashchita prav uchrediteley (uchastnikov) dolzhnika v dele o nesostoyatel'nosti (bankrotstve). Spb.: Yuridicheskii tsentr Press, 2006. 189 s.*
24. *Вудвуд Г. Мировая угода у справах про банкрутство // Банкрутство: практичні аспекти. К.: Центр комерційного права, 2003. С. 51–60.*
- Vudvud H. Myrova uhoda u spravakh pro bankrutstvo [in]: Bankrutstvo: praktychni aspekty. K.: Tsentr komertsiihnoho prava, 2003. S. 51–60.*

25. *Постанова Вищого господарського суду України від 22.04–05.06.2002 р. у справі № 05-01/189/6-16«а»/10/7 // Законодавство України про банкрутство та судова практика / упоряд. Б. М. Поляков. К.: Ін Юре, 2003. С. 623–627.*
- Postanova Vyshchoho hospodarskoho sudu Ukrainy vid 22.04–05.06.2002 r. u spravi № 05-01/189/6-16«а»/10/7 [in]: Zakonodavstvo Ukrainy pro bankrutstvo ta sudova praktyka / uporiad. B. M. Poliakov. K.: In Yure, 2003. S. 623–627.*
26. *Рекомендації Президії Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики застосування закону України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом”» від 04.06.2004, №04-5/1193 // Бухгалтер. 2010. № 23.*
- Rekomendatsii Prezydii Vyshchoho hospodarskoho sudu Ukrainy «Pro deiaki pytannia praktyky zastosuvannia zakonu Ukrainy “Pro vidnoblennia platospromozhnosti borzhnyka abo vyznannia yoho bankrutom”» vid 04.06.2004, №04-5/1193 [in]: Bukhhalter. 2010. № 23.*
27. *Постанова Вищого господарського суду України від 06.08.2003 р. у справі № Б26/8/02 // Господарське судочинство в Україні: Судова практика. Застосування законодавства про банкрутство [упоряд. Б. М. Поляков]; під. ред. Д. М. Притуки. К.: Ін Юре, 2004. С. 549–552.*
- Postanova Vyshchoho hospodarskoho sudu Ukrainy vid 06.08.2003 r. u spravi № B26/8/02 [in]: Hospodarske sudochynstvo v Ukraini: Sudova praktyka. Zastosuvannia zakonodavstva pro bankrutstvo [uporiad. B. M. Poliakov]; pid. red. D. M. Prytyky. K.: In Yure, 2004. S. 549–552.*

Надійшла до редакції 14.11.2016 р.

Радзивілюк В. Принадлежность мирового соглашения к процедурам банкротства. Данная статья посвящена исследованию проблем правовой регламентации мирового соглашения, которые служат основанием возникновения дискуссий, связанных с определением его места среди судебных процедур банкротства. В рамках данного исследования выявлены существенные недостатки и пробелы в правовом регулировании мирового соглашения как судебной процедуры банкротства. Высказаны предложения по совершенствованию его правовой регламентации.

Ключевые слова: мировое соглашение, судебные процедуры банкротства, несостоятельность, банкротство

Radzyviluk V. Peaceful Settlement Association Link with Judicial Bankruptcy Proceedings. The article deals with the substantiation of a peaceful settlement association link with judicial bankruptcy procedures in a bankruptcy case that can be concluded in judicial bankruptcy proceedings. A possibility of application of such a procedure as peaceful settlement appeared in the national legislation only in 2000.

The first wording of the 1992 Law of Ukraine «On Bankruptcy» did not provide for the designated judicial procedure. Whereas the national legislation recognizes a peaceful settlement as an independent judicial procedure of bankruptcy (insolvency) alongside with such judicial procedures as disposal of debtors' property, reorganization and liquidation procedure, the theories of bankruptcy law, both national and foreign, lack unity of opinions concerning a peaceful settlement exactly as a judicial bankruptcy procedure. Representatives of the legal theory of bankruptcy law consider in particular that a peaceful set-

ПОГЛЯД НАУКОВЦЯ

tlement is universal, that it does not have any independent significance being displayed in other judicial procedures; a peaceful settlement is not a bankruptcy procedure. Such a procedure is solely the process of peaceful settlement conclusion and performance, this procedure being devoid of the features inherent in other available bankruptcy procedures. A peaceful settlement is only one of the ways of terminating any bankruptcy procedure but not a bankruptcy procedure per se. However, the aforesaid views on the peaceful settlement judicial procedures have not been sufficiently substantiated.

Shortcomings of the 1992 Law of Ukraine that is in force "On Restoring Debtor's Solvency or Recognizing him a Bankrupt" still raise ongoing discussions on peaceful settlement association link with bankruptcy judicial procedures. The major argument of scholars who oppose a peaceful settlement association link with bankruptcy judicial procedures is the one that the terms and conditions of a peaceful settlement are performed beyond the proceedings in a bankruptcy case. Research into the legal features of a peaceful settlement concluded in the proceedings in a case of bankruptcy and the discovery and analysis of the shortcomings as legal regulation both of the aforesaid legal phenomenon and theoretical conceptions with regard to this have become the basis for evidential bases that allow us to associate the peaceful settlement with the bankruptcy judicial proceedings. A peaceful settlement has been proved to be a bankruptcy judicial proceeding. National legislation acknowledges a peaceful settlement as an independent judicial procedure; comparative research of historic development of the legal regulation of the peaceful settlement and its analogues also bears testimony in favour of peaceful settlement classification as a bankruptcy judicial procedure within the limits of other judicial procedures, at various stages of proceedings in bankruptcy cases transition is occurring to the procedures envisaged by legislation, a peaceful settlement is characterized by its inherent specially envisaged by the legislation both general and specific order of its introduction the concluding stage of which is the adoption of a relevant judicial act, it is possible to state that substantial peculiarities that are contained in legislative provisions are inherent and available when any of the bankruptcy judicial proceedings are introduced. Legislation shall envisage remedies aimed at debts regulation, prevention of debtor's bankruptcy. It is mandatory required that a peaceful settlement shall also comprise terms for debtor's obligations fulfilment. It is incorrect to minimize a peaceful settlement significance solely to a procedural act, as a ground for a bankruptcy case termination, etc.

Proceeding from the existing world tendencies of developing bankruptcy (insolvency) legislation, competition legislation which aim not only at creating new economic legal forms mediating bankruptcy procedures but also at further optimization of the already existing procedures, it has been proposed to envisage a legislative provision in accordance with which before the day of the court hearing expected to examine the application requesting that the peaceful settlement be approved, creditors' collegial bodies shall elect a person who will be supervising the execution of the peaceful settlement terms. Moreover, the court may be at the same time granted the right to appoint, pursuant to the procedure determined by the 1992 Law of Ukraine "On Restoring Debtor's Solvency or Recognizing him a Bankrupt", persons or a person (possibly an arbitration official) who will be also exercising respective supervision in the process of which relevant reports on the execution of the peaceful settlement terms will be provided to the economic court with clearly specified frequency.

Keywords: peaceful settlement, judicial bankruptcy procedures, insolvency, bankruptcy

ЩОДО ДЕЯКИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ОПОДАТКУВАННЯ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ ЗАБУДОВНИКІВ В УКРАЇНІ*

І. Кушнір,

голова правління — президент ПАТ «ХК «Київміськбуд», к.ю.н.

У цій статті автор розкриває особливості оподаткування операцій з нематеріальними активами, якими виступають об'єкти права інтелектуальної власності, на прикладі роботи забудовників в Україні. Зокрема, на прикладі роботи ПАТ «ХК «Київміськбуд», що є лідером будівельної галузі України.

Ключові слова: оподаткування операцій з об'єктами права інтелектуальної власності (ОПВ), програмне забезпечення, ПАТ «ХК «Київміськбуд»

Політичні та економічні події, які відбулися в Україні протягом 2014—2016 років, суттєво вплинули на економіку України та українські підприємства. Стосується це й будівельної галузі, яка виступає складовою національної економіки, та діяльність суб'єктів якої пов'язана з численними ризиками. Так, суттєве зростання курсів іноземних валют останніх років призводить до значного зростання вартості будівельних матеріалів, що впливає, у свою чергу, на рентабельність та фінансове положення забудовників, а також може призвести до зменшення попиту на нерухомість. Тому однозначно можна говорити, що фінансова криза української економіки має вплив на результати діяльності забудовників.

Разом із тим такий вплив не слід оцінювати виключно з негативного боку. Криза завжди дає й нові можливості. І якщо компанія розуміє як і устигає вчасно підлаштуватися під хід речей, що міняється, успіх неминучий. Саме на цих позиціях стоїть ПАТ «ХК

«Київміськбуд». Криза останніх років принесла на ринок декілька нових тенденцій, і «Київміськбуд» відразу ж їх підхопив. З одного боку це стосується зменшення площі квартир, які будуються. Такий підхід обумовлюється не лише високими тарифами на комунальні послуги і загальним падінням рівня доходів населення, але і перерозподілом джерела зберігання вкладень. Оскільки з приходом кризових часів українці все частіше звертаються до нерухомості як до інструменту збереження грошей. Житло є ліквідним активом у всі часи, і люди це розуміють — саме у цьому проявляється друга тенденція.

Третя тенденція пов'язана зі збільшенням випадків незаконного будівництва. «Людина віддає за квартиру гроші, а на виході не отримує ні житла, ні вкладень. Такі ситуації небезпечні, тому що автоматично кидають тінь на усіх забудовників, навіть найбільших. У той же час вони повинні навчити українців ретельно перевіряти, куди і

* Стаття друкується в авторській редакції

кому віддавати гроші. Надійних забудовників не так багато, а купівля власного житла не настільки часта подія в житті людини, щоб відноситися до неї легковажно» [1]. Саме ці міркування й беруться до уваги при розбудові діяльності ПАТ «Київміськбуд» (далі — Компанія).

Однак при цьому здійснення діяльності Компанії так чи інакше пов'язана з питанням оподаткування.

Для української системи оподаткування характерною є наявність численних податків, а також законодавство, яке підлягає частим змінам, яке може застосовуватися ретроспективно, яке може тлумачитися по-різному та яке в деяких випадках є суперечливим. Нерідко виникають протиріччя у тлумаченні податкового законодавства між місцевими, регіональними та державними фіскальними органами, з однієї сторони, та фінансовими органами (зокрема, Міністерством фінансів, Національним банком України). Стосується це багатьох питань, наприклад, валютних різниць чи кредитної політики, цінних паперів тощо. Податковий рік залишається відкритим для перевірок, що проводяться податковими органами, протягом наступних трьох календарних років; однак за певних обставин податковий рік може залишатися відкритим довше (зокрема, при питаннях декларування). Наявність таких підходів, визначених законодавчо, а також особливостей правозастосування створює значно більш серйозні податкові ризики в Україні, порівняно із типовими ризиками, притаманними країнам із більш розвиненими системами оподаткування та стабільними економіками.

Разом із тим наявність таких ризиків не впливає на припинення діяльності забудовників. Натомість їх успішна діяльність значною мірою пов'язується з кваліфікованим супроводженням своїх операцій у частині оподаткування. Стосується це будь-яких видів діяльності та операцій, рівно як і будь-яких податків.

Однак, як засвідчує аналіз діяльності забудовників у цілому, надзвичайно мало уваги при цьому приділяється питанням визначення місця нематеріальних активів (у частині об'єктів права інтелектуальної власності), у тому числі й щодо їх оподаткування. Хоча нині роль інтелектуального капіталу у функціонуванні господарюючих суб'єктів у всьому розвиненому світі істотно зростає.

Саме ці міркування й спонукали до розкриття у цій статті особливостей оподаткування операцій з нематеріальними активами, якими виступають об'єкти права інтелектуальної власності.

Слід зауважити, що питання оподаткування операцій з об'єктами права інтелектуальної власності (далі — ОПІВ), на відміну від інших операцій, не набули значного розкриття в юридичній літературі. Цей висновок впливає з аналізу основних розробок вітчизняних юристів, що спеціалізуються у сфері фінансового та податкового права, зокрема Бакун О.В., Гаврилюк Р.О., Гетманцева Д.О., Головашевича О.О., Касьяненко Л.М., Криницького І.Є., Кучерявенка М.П., Орлюк О.П., Перепелиці М.О., Пришви Н.Ю. та багатьох інших. Деяка аналітика з цього напрямку приводиться на інтерактивній платформі Taxlink.ua. Все про податки [2]. Більше уваги з цього напрямку приділяється представниками економічних наук, що спеціалізуються у сфері інтелектуальної власності, зокрема Борко Ю.Л., Бутнік-Сіверським О.Б. та деякими іншими. Разом із тим практика породжує постійні питання, що потребують розв'язання, у тому числі й за допомогою теоретичних конструкцій.

У вітчизняній будівельній галузі використання ОПІВ не є розповсюдженою практикою, про що свідчить діяльність багатьох підприємств. При тому, що нематеріальні активи ними використовуються. Зокрема, це можна простежити на прикладі ПАТ «Київміськбуд». Основним власником акцій, фактичним материнським підприємством та фактичною контролюючою стороною є

Київська міська рада, якій належить 80 % у статутному капіталі групи, головним підприємством якої виступає ПАТ «ХК «Київміськбуд», засноване у 1955 році [3].

Основними видами діяльності Компанії є: координація діяльності підприємств будівельного комплексу; виконання функцій замовника з будівництва, реконструкції та проектування об'єктів; виконання функцій генпідрядника за об'єктами міських заказів, заручбних та інших інвесторів; інвестиційна діяльність — розробка та впровадження схем залучення коштів в будівництво. Крім того, Компанія здійснює діяльність в готельному бізнесі. Тобто, Компанія займається господарським управлінням будівництвом та експлуатацією житла і об'єктів соціально-побутового призначення, виконанням функцій замовника в будівництві, здійсненні технічного нагляду за будівництвом тощо. Компанія бере участь у будівництві великих об'єктів інфраструктури м. Києва та численних житлових об'єктів міста та Київської області.

Також до групи включені дочірні підприємства, які знаходяться під контролем Компанії. Підприємства групи здійснюють свою діяльність на внутрішньому ринку України. Головне підприємство групи ПАТ «ХК «Київміськбуд» є лідером будівельної галузі України. Найбільший та найвизначніший оператор ринку нерухомості користується довірою суспільства та орієнтований на потреби громади з середнім рівнем доходів. ПАТ «ХК «Київміськбуд» — активний учасник державної програми «Доступне житло». Доцільно зазначити, що діяльність Компанії, пов'язана з розвитком житлового будівництва, отримала статус «Народного проекту».

Фінансування діяльності Компанії здійснюється за рахунок власних та залучених коштів, робочого капіталу вистачає для поточних потреб. Компанія активно спрямовує свою діяльність на

скорочення накладних витрат на проектування, будівництво та закупівлю будівельних матеріалів, впровадження нових схем залучення коштів. Це дає позитивний ефект усі останні роки.

Що стосується операцій безпосередньо з ОПІВ, то ними у даному разі виступає переважно програмне забезпечення. Адже в останні роки Компанія не веде досліджень та розробок, а використовує готові розробки для впровадження їх в будівництві.

Аналіз фінансової звітності Компанії, складеної відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності, засвідчує, що протягом 2014–2015 років істотних змін щодо стану нематеріальних активів не відбувалося [4]. Дані наводяться за загальним показником: «Програмне забезпечення та інші нематеріальні активи Розробки та дослідження».

2014 рік. Первісна вартість на початок звітної періоду (01.01.2014 р.) — 5 347 тис. грн. Закупівля — 640 тис. грн. Первісна вартість на кінець звітної періоду (31.12.2014 р.) — 5 688 тис. грн. Амортизація на початок звітної періоду (01.01.2014 р.) — 1 824 тис. грн. Поточна амортизація — 646 тис. грн. Амортизація на кінець звітної періоду (31.12.2014 р.) — 2 194 тис. грн. Залишкова вартість на кінець звітної періоду (31.12.2014 р.) — 3 494 тис. грн.

2015 рік. Первісна вартість на початок звітної періоду (01.01.2015 р.) — 5 688 тис. грн. Закупівля — 408 тис. грн. Первісна вартість на кінець звітної періоду (31.12.2015 р.) — 5 655 тис. грн. Амортизація на початок звітної періоду (01.01.2015 р.) — 2 194 тис. грн. Поточна амортизація — 501 тис. грн. Амортизація на кінець звітної періоду (31.12.2015 р.) — 2 255 тис. грн. Залишкова вартість на кінець звітної періоду (31.12.2015 р.) — 3 400 тис. грн.

Тобто, залишкова вартість нематеріальних активів становила відповідно:

Програмне забезпечення та інші нематеріальні активи:

3 400 тис. грн. (31.12.2015) та 3 494 тис. грн. (21.12.2014).

При цьому розробки та дослідження у ці періоди не проводилися. Переоцінка нематеріальних активів не здійснювалась. Нематеріальні активи в заставі не перебували.

Оподаткування операцій з ОПІВ здійснюється з урахуванням положень національного законодавства як у сфері оподаткування, так і бухгалтерського, а також безпосередньо законодавства, яким визначається статус об'єктів права інтелектуальної власності. У даному разі ним виступає, у першу чергу, Цивільний кодекс України [5], Господарський кодекс України, а також спеціальне законодавство у сфері інтелектуальної власності. Зокрема, закони України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на промислові зразки», «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» тощо. Що стосується програмного забезпечення, то воно є об'єктом авторсько-правового регулювання, відповідно, базовим законом для нього є Закон України «Про авторські права і суміжні права» [6].

Відповідно до чинного законодавства об'єкт оподаткування може виникати тоді, коли у платника податків створюється такий об'єкт або він виникає внаслідок придбання чи отримання. Придбання/отримання прав на ОПІВ згідно Цивільного кодексу України може здійснюватися як на підставі договорів щодо прав інтелектуальної власності (наприклад, договору про передавання майнових прав інтелектуальної власності, ліцензійного договору, ліцензії тощо), так і на підставі інших цивільно-правових договорів. Наприклад, шляхом внесення ОПІВ до статутного капіталу юридичної особи. При заставах ОПІВ не переходить у власність нового суб'єкта, внаслідок чого відчуження прав не відбувається (а відтак, і не виникає податковий обов'язок за даним видом операції).

Це пов'язано не лише зі статусом об'єкту оподаткування, але й безпосередньо з характеристиками самого

суб'єкта оподаткування. В юридичній літературі підкреслюють, що «платник податків повинен володіти податковою правосуб'єктністю. Його основним обов'язком є публічний обов'язок зі сплати податку, пов'язаний із безпосереднім здійсненням податкових вилучень, що відбувається в межах майнових податкових відносин. При цьому платник не може добровільно, за власним бажанням, передати зазначений обов'язок іншій особі, як це може відбуватися у рамках цивільно-правових відносин» [7, с. 359].

Що стосується безпосередньо положень Податкового кодексу України, то у ньому є ряд положень, присвячених об'єктам права інтелектуальної власності. Не зупиняючись на проблемах термінології або особливостях оподаткування операцій податком на додану вартість чи оподаткування доходів фізичних осіб (кожне з цих питань вимагає ретельного розкриття), зупинимось на загальних положеннях щодо оподаткування податком на прибутки підприємств. У даному разі доцільно згадати статтю 138 ПК України [8], якою встановлено правила стосовно різниць, які виникають при нарахуванні амортизації необоротних активів. Адже саме у цій статті з метою визначення порядку розрахунку амортизації основних засобів або нематеріальних активів для визначення об'єкта оподаткування та встановлення строків нарахування амортизації нематеріальних активів міститься розподіл нематеріальних активів на групи.

А саме (див. Табл. 1).

Отже, як видно з наведеного, ОПІВ містяться у групах 3–5. Законодавець обрав достатньо традиційний підхід поділу: група 3 — засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, група 4 — об'єкти патентного права та нетрадиційні об'єкти, група 5 — об'єкти авторського права та суміжних прав.

Щодо строку дії нематеріального активу, то він залежить від правовстановлюючого документа. Підпунктом 138.3.4.

ПОГЛЯД НАУКОВЦЯ

Таблиця 1. 138.3.4. Строки нарахування амортизації нематеріальних активів [8]:

Групи	Строк дії права користування
група 1 — права користування природними ресурсами (право користування надрами, іншими ресурсами природного середовища, геологічною та іншою інформацією про природне середовище)	Відповідно до правовстановлюючого документа
група 2 — права користування майном (право користування земельною ділянкою, крім права постійного користування земельною ділянкою відповідно до закону, право користування будівлею, право на оренду приміщень тощо)	Відповідно до правовстановлюючого документа
група 3 — права на комерційні позначення (права на торговельні марки (знаки для товарів і послуг), комерційні (фірмові) найменування тощо), крім тих, витрати на придбання яких визнаються роєлті	Відповідно до правовстановлюючого документа
група 4 — права на об'єкти промислової власності (право на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, сорти рослин, породи тварин, композивання (топографії) інтегральних мікросхем, комерційні таємниці, в тому числі ноу-хау, захист від недобросовісної конкуренції тощо), крім тих, витрати на придбання яких визнаються роєлті	Відповідно до правовстановлюючого документа, але не менш як 5 років
група 5 — авторське право та суміжні з ним права (право на літературні, художні, музичні твори, комп'ютерні програми, програми для електронно-обчислювальних машин, компіляції даних (баз даних), фонограми, відеограми, передач (програми) організацій мовлення тощо), крім тих, витрати на придбання яких визнаються роєлті	Відповідно до правовстановлюючого документа, але не менш як 2 роки
група 6 — інші нематеріальні активи (право на ведення діяльності, використання економічних та інших привілеїв тощо)	Відповідно до правовстановлюючого документа

пункту 138.3. статті 138 ПК України також визначено, що «якщо відповідно до правовстановлюючого документа строк дії права користування нематеріального активу не встановлено, такий строк корисного використання визначається платником податку самостійно, але не може становити менше двох та більше 10 років» [8]. Такий підхід податкового законодавства корелюється зі спеціальним законодавством у сфері інтелектуальної власності, яким визначаються види правовстановлюючих документів (зокрема, патентів, свідоцтв — що визна-

чають статус ОПІВ, а також ліцензій, сертифікатів, якими можуть також оформлюватися набуті права). Порядок набуття об'єктом інтелектуальної власності правового статусу закріплюється чинним законодавством.

Отже, при визначенні підстав оподаткування, у першу чергу слід визначитися з групою, до якої належить ОПІВ.

Придбання ОПІВ має здійснюватися на умовах цивільно-правового договору за ціною, узгодженою сторонами договору. Така ціна може визначатися як у самому договорі, так і в протоколі

узгодження ціни, який є невід'ємною частиною договору, або погоджуватися сторонами на підставі незалежної професійної оцінки.

За загальним визначенням прибуток визначається шляхом коригування (збільшення або зменшення) фінансового результату до оподаткування (прибутку або збитку), визначеного у фінансовій звітності підприємства відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності, на різниці, які виникають відповідно до положень розділу III ПК України [9].

Для правильного оподаткування операцій з ОПІВ слід проаналізувати їх статус та статус правостановлюючих документів, якими визначаються набуття прав на ОПІВ. Зокрема, має бути наявним та чинним охоронний документ, яким оформлюється відповідний ОПІВ. Якщо цей об'єкт придбаний внаслідок укладеного договору, то слід проаналізувати зміст такого договору та правильність його укладення, зокрема у частині визначення питання стосовно повної чи часткової передачі майнових прав на конкретний ОПІВ; здійснюється передача на умовах відчуження чи ліцензії; строк та територія дії договору тощо. Адже, наприклад, у випадку отримання ОПІВ на умовах ліцензійного договору чи ліцензії, такі ОПІВ не підлягають обліку у складі нематеріальних активів. Оскільки не відбувається відчуження прав. Згідно по-

даткового законодавства витрати, пов'язані з придбанням (створенням) таких об'єктів, визнаються витратами того звітного періоду, протягом якого вони були здійснені без визнання таких витрат у майбутньому нематеріальним активом.

Також при аналізі операцій з ОПІВ мають бути проаналізовані й питання правонаступництва суб'єкта оподаткування, а також законності дії відповідних охоронних документів, факт відсутності судових заборон чи рішень тощо.

Підсумовуючи, слід зазначити, що відображення введення у господарський обіг, використання та оподаткування об'єктів права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів ПАТ «ХК «Київміськбуд» відбувається з дотримання вимог чинного податкового законодавства України, а також Цивільного та Господарського кодексів України та спеціального законодавства у сфері інтелектуальної власності, у першу чергу, Закону України «Про авторське право і суміжні права». Водночас доцільним є приділення у перспективі уваги питанням капіталізації за рахунок об'єктів промислової власності, як об'єктів патентного права, так і безпосередньо засобів індивідуалізації. ♦

Список використаних джерел / List of references

1. Кутецкая Д. Отечественный рынок недвижимости за последние три года пережил немало потрясений // *Бизнес*. 17.10.2016. URL: http://www.business.ua/companies/postroilis_i_rasstroilis-354279/
2. *Taxlink.ua*. Все про податки: Інтерактивна платформа щодо податкових знань. URL: <http://taxlink.ua/ua/about>
3. Публічне акціонерне товариство «Холдингова компанія «Київміськбуд». Офіційний сайт. URL: <http://kmb.ua/ua>
4. Річний звіт за 2015 рік Публічного акціонерного товариства «Холдингова компанія «Київміськбуд». URL: <http://kmb.ua/templates/kmb/public/docs/zvit2015.pdf>

5. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 40–44. — Ст. 356. (зі змінами) // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 18.11.2016).
  6. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 № 3792-XII в редакції Закону № 2627-III від 11.07.2001 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1994. №13. Ст. 64. (зі змінами) // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3792-12> (дата звернення: 20.05.2016).
  7. Орлюк О. П. Фінансове право. Академічний курс : підручник / О. П. Орлюк. — К. : Юрінком Інтер, 2010. — 808 с.
  8. Податковий кодекс України: Закон від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 2011. — № 13–14, № 15–16, № 17. — Ст. 112 (зі змінами).
  9. Коментар бухгалтерського та податкового законодавства щодо об'єктів права інтелектуальної власності / за наук. ред. О. Б. Бутнік-Сіверського; Ю. Л. Борко, О. Б. Бутнік-Сіверський, О. П. Орлюк. К. : НДІ ІВ НАПрНУ. 2014. 96 с.
1. Kutetskaia D. Otechestvennyi ryнок nedvyzhymosty za poslednye try hoda perezhyl nemalo potriasheni // Vyznes. 17.10.2016. URL: http://www.business.ua/companies/postroilis_i_rasstroilis-354279/
  2. Taxlink.ua. Vse pro podatky: Interaktyvna platforma shchodo podatkovykh znan. URL: <http://taxlink.ua/ua/about>.
  3. Publichne aktsionerne tovarystvo «Kholdynhova kompaniia «Kyivmiskbud». Ofitsiyni sait. URL: <http://kmb.ua/ua>.
  4. Richnyi zvit za 2015 rik Publichnoho aktsionernoho tovarystva «Kholdynhova kompaniia «Kyivmiskbud». URL: <http://kmb.ua/templates/kmb/public/docs/zvit2015.pdf>
  5. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 16.01.2003 r. // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. — 2003. — № 40–44. — St. 356. (zi zminamy) // Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy»/VR Ukrainy. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (data zvernennia: 18.11.2016).
  6. Zakon Ukrainy «Pro avtorske pravo i sumizhni prava» vid 23.12.1993 № 3792-XII v redaktsii Zakonu № 2627-III vid 11.07.2001 r. // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR). 1994. №13. St. 64. (zi zminamy) // Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy»/VR Ukrainy. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3792-12> (data zvernennia: 20.05.2016).
  7. Orliuk O. P. Finansove pravo. Akademichni kurs : pidruchnyk / O. P. Orliuk. — K. : Yurinkom Inter, 2010. — 808 s.
  8. Podatkovi kodeks Ukrainy: Zakon vid 2 hrudnia 2010 r. № 2755-VI // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR). — 2011. — № 13–14, № 15–16, № 17. — St. 112 (zi zminamy).
  9. Komentar bukhhalterskoho ta podatkovoho zakonodavstva shchodo ob'ektiv prava intelektualnoi vlasnosti / za nauk. red. O. B. Butnik-Siverskoho; Yu. L. Borko, O. B. Butnik-Siverskyi, O. P. Orliuk. K. : NDI IV NAPrNU. 2014. 96 s.

Надійшла до редакції 29.11.2016 р.

Кушнір І. Касательно некоторых особенностей налогообложения нематериальных активов застройщиков в Украине. В этой статье автор раскрывает особенности налогообложения операций с нематериальными активами, которыми выступают объекты права интеллектуальной собственности, на примере работы застройщиков в Украине. В частности, на примере работы ОАО «ХК» Киевгорстрой — лидера строительной отрасли Украины.

Ключевые слова: налогообложение операций с объектами права интеллектуальной собственности (НПИС), программное обеспечение, ОАО «ХК» Киевгорстрой»

Kushnir I. On the peculiarities of taxation of intangible assets of real estate developers in Ukraine. In this article the author reveals the peculiarities of taxation of transactions with intangible assets, which are the objects of intellectual property rights, on the example of the developers in Ukraine. In particular, the example of JSC «HC» Kyivmiskbud», is a leader in the construction industry of Ukraine. In the domestic construction industry TИPR use is not common practice, as evidenced by the work of many enterprises. If that intangibles they use. In particular, it can be seen in JSC «Kyivmiskbud». The main shareholder, de facto parent and actual controlling party is the Kyiv City Council, which owns a 80% interest in the authorized capital of the group parent company which stands JSC «HC» Kyivmiskbud», founded in 1955. Regarding transactions directly with TИPR, then they in this case acts primarily software. Indeed, in recent years, the Company does not conduct research and development and design using ready for their introduction in construction. Taxation of TИPR is made subject to the provisions of national law as taxation and accounting, as well as direct legislation, which defines the status of intellectual property. It should be noted that the display input into production, use and taxation of intellectual property rights as intangible assets of JSC «HC» Kyivmiskbud «is in compliance with applicable tax laws of Ukraine and the Civil and Commercial Codes of Ukraine and special legislation intellectual property, primarily the Law of Ukraine «On copyright and Related rights».

Key words: taxation of transactions with objects of intellectual property rights(TИPR), software, JSC «HC» Kyivmiskbud»

Тематичний показник статей і матеріалів, надрукованих у журналі 2016 р.

№, С.

Розвиток сфери інтелектуальної власності

- Орлюк О.* Роль правової науки у процесі реформування сфери інтелектуальної власності в Україні: досягнення, завдання, місія (англ. мовою) 3, 5
- Кашинцева О.* Сучасні цінності гармонізації прав людини та прав інтелектуальної власності в сфері охорони здоров'я (англ. мовою) 3, 14
- Сесицький Є.* Діяльність ВОІВ на сучасному етапі. Підтримка розвитку політики з інтелектуальної власності в університетах і науково-дослідних організаціях і типові положення ВОІВ 6, 47
- Кадетова О.* Вплив європейського законодавства на розвиток законодавчого регулювання сфери інтелектуальної власності в Україні 6, 54

Право інтелектуальної власності

- Зайківський О., Оністрат О.* Проблеми охорони інтелектуальної власності у військово-технічній сфері 1, 5
- Якубівський І.* Часткове передання майнових прав інтелектуальної власності 1, 17
- Зайківський О., Оністрат О.* Охорона інтелектуальної власності як фактор забезпечення якості при розробці озброєння та військової техніки 4, 22
- Зайківський О., Оністрат О.* Особливості охорони інтелектуальної власності при військово-технічному співробітництві 5, 5

Освіта з інтелектуальної власності

- Солощук М., Шуба І.* Доля дисципліни «інтелектуальна власність» у часи змін 2, 5

Авторське право

- Санченко О.* Поняття театральної постановки за законодавством України 1, 42
- Штефан А.* Формат телепередачі: сутність, зміст, правова охорона ... 1, 49
- Петренко А.* Авторське право у сфері вільного програмного забезпечення 2, 96
- Іващенко В.* Правова регламентація авторського права в УРСР у 1960–1980-х рр. ХХ століття 2, 105
- Хоменко В., Москаленко С., Кірін Р., Хоменко А.* Шахові партії як об'єкт авторського права 4, 34

ДО ВІДОМА

- Мацкевич О.* Директива про аудіовізуальні медіа-послуги та законодавство України про авторське право 4, 43
- Штефан А.* Пародія на музичний твір з текстом в порядку вільного використання творів 5, 66
- Улітіна О., Якуша Є.* Косплей і авторське право 6, 25

Патентне право

- Олефір А.* Обмеження сфери патентної охорони як засіб відновлення конкурентоспроможності фармацевтичної промисловості 1, 59; 2, 28
- Капіца Ю.* Єдиний європейський патент і нові можливості патентування в Європейському Союзі 2, 17
- Лузан А.* Проблеми правової охорони винаходів у європейському науково-технічному просторі 4, 88
- Кашинцева О.* Національна патентна реформа у сфері охорони здоров'я: основні напрями 5, 45
- Капіца Ю.* Сертифікат додаткової охорони лікарських засобів ЄС та продовження строку чинності патенту на винахід в Україні 5, 49
- Кашинцева О.* Примусове ліцензування винаходів у сфері фармації: перспективи для України та досвід ЄС 6, 5
- Армаза Армаза Е. Х., Писева В.* Загальний огляд нового об'єкта патентного права, який співвідноситься з новою біологічною зброєю та стосується фармакогеноміки (англ. мовою) 6, 10

Засоби індивідуалізації

- Коваленко Т.* Торговельна марка й авторське право 4, 51
- Сенчук В.* До питання про охорону офіційних назв держав від недобросовісного використання 6, 39

Договірні відносини

- Работягова Л.* Винахід і корисна модель як об'єкти договірних відносин регулювання 2, 41
- Зінич Л.* Деякі аспекти участі держави в договірних відносинах щодо використання об'єктів промислової власності 2, 52
- Вахонєва Т.* Поняття та види договорів про створення й передачу об'єктів авторського права 2, 59
- Вахонєва Т.* Елементи та порядок укладення авторського договору ... 5, 18

Захист прав

- Штефан О.* Захист права інтелектуальної власності в умовах використання 3D- технологій 1, 25

ДО ВІДОМА

<i>Троцька В.</i>	Вільне використання творів з метою забезпечення функціонування державного механізму	1, 32
<i>Штефан А.</i>	Допустимість доказів у цивільному судочинстві	2, 69
<i>Прохоров-Лукін Г.</i>	Проблеми визначення та відшкодування шкоди в цивільних справах про порушення прав інтелектуальної власності в країнах ЄС	2, 78; 4, 80
<i>Гумега О.</i>	Судовий захист прав інтелектуальної власності в Україні як один із принципів цивільного права	2, 88
<i>Зеров К.</i>	Проблеми ідентифікації особи-порушника авторського права на твори, розміщені в Інтернеті (англ. мовою)	3, 30
<i>Шабалін А.</i>	Наказне провадження в цивільному процесі України: наукові питання та практика (англ. мовою)	3, 41
<i>Штефан О.</i>	Деякі аспекти прояву плагіату	4, 59
<i>Штефан А.</i>	Науковий плагіат: співвідношення використання ідеї та форми вираження твору	4, 68
<i>Троцька В.</i>	Запобігання та виявлення плагіату у вищій освіті (за матеріалами досліджень у ЄС та Україні)	5, 29
<i>Коваль І.</i>	Щодо правового статусу вищого суду з питань інтелектуальної власності	5, 39
<i>Федорова Н.</i>	Основні підходи до забезпечення захисту прав на телеформат у США	6, 31

Судова експертиза

<i>Прохоров-Лукін Г.</i>	Судова експертиза: поняття та види об'єктів інтелектуальної власності	6, 17
--------------------------	---	-------

Комерційна таємниця

<i>Андрощук Г.</i>	Захист комерційної таємниці в США: економічний вплив і практика правозастосування	1, 76
<i>Андрощук Г.</i>	Захист комерційної таємниці в зарубіжній правовій доктрині: стратегії забезпечення лояльності працівників (англ. мовою)	3, 19
<i>Дмитренко В.</i>	Проблеми регулювання ноу-хау в правовій системі України	5, 58

Право та інновації

<i>Чернюк В.</i>	Наукові парки в Україні – стан та проблеми діяльності ...	1, 68
<i>Постригань Т.</i>	Історія правового регулювання створення та діяльності техно-парків в Україні на базі вищих навчальних закладів ...	6, 62
<i>Андреев Д.</i>	Інноваційний розвиток малого та середнього бізнесу: шляхи вдосконалення державної політики	6, 69

ДО ВІДОМА**Погляд науковця**

<i>Данилюк А.</i>	Поширення цивільної юрисдикції суду на справи, що виникають із порушення прав інтелектуальної власності 1, 86
<i>Яковлев А.</i>	Конституційний процес в контексті європейської інтеграції України: правовий аспект 1, 95
<i>Волинець І.</i>	Етико-правові аспекти застосування плацебо 1, 104
<i>Стефанчук М.</i>	До питання історико-правового розвитку категорії «фізична особа» 2, 112
<i>Агафонова Н.</i>	Питання розвитку конституційної реформи в сучасній Україні 2, 119
<i>Чабан О.</i>	Обов'язок зберігати відомості про стан здоров'я конфіденційними та обов'язок надання інформації про стан здоров'я пацієнту в Україні та Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії (англ. мовою) 3, 48
<i>Кашканова Н.</i>	Роль деонтологічних норм у формуванні законодавства, що регулює порядок проведення медико-біологічних досліджень за участі людини (англ. мовою) 3, 55
<i>Чомахашвілі О.</i>	Парламентські слухання в Україні: досвід та перспективи (англ. мовою) 3, 67
<i>Калаур І.</i>	Договір у механізмі правового регулювання відносин з передання майна в користування 5, 75
<i>Гумега О.</i>	Вплив принципів цивільного права на правову охорону й захист прав інтелектуальної власності 6, 86
<i>Радзивілюк В.</i>	Належність мирової угоди до процедур банкрутства 6, 94
<i>Кушнір І.</i>	Щодо деяких особливостей оподаткування нематеріальних активів забудовників в Україні 6, 105

Економіка інтелектуальної власності

<i>Байк О.</i>	До питання термінологічного визначення «роялті» в законодавстві України 2, 132
<i>Ревуцький С.</i>	Розвиток процесів глобалізації у світовій економіці в другій половині ХХ–на початку ХХІ століття 4, 96
<i>Семчик В.</i>	Значення інтелектуальної власності у формуванні майна Укрзалізничі: цивільно-правові аспекти 6, 77

До відома

Привітання з ювілеєм	4, 5
Оголошення про прийом до аспірантури	5, 74
Про заходи до Всеукраїнського тижня права	5, 17, 28

ШАНОВНІ ЧИТАЧІ!

Науково-практичний журнал «Теорія і практика інтелектуальної власності» виходить один раз на два місяці. Передплатити наш журнал ви зможете в будь-якому поштовому відділенні України, а також за допомогою системи WebMoney на сайті ДП «Преса» — www.presa.ua.

Сподіваємося, що наш журнал стане корисним помічником у вашій справі!

**З глибокою повагою,
редакційна колегія**

Вартість передплати на 2017 р. у грн

	Індекс	2 міс.	4 міс.	6 міс.	12 міс.
Фізичні та юридичні особи	23594	35	70	105	210

2017 Subscription prices in UAH

	Index	2 months	4 months	6 months	12 months
Individuals and legal bodies	23594	35	70	105	210

ДО ВІДОМА АВТОРІВ

Редакція приймає рукописи статей, що раніше не друкувалися, на електронних носіях, набраних у програмі MS Word, обсягом до 12 сторінок (шрифт — Times New Roman, розмір — 14, інтервал — 1,5). Статті повинні відповідати вимогам ВАК України щодо наукових робіт, обов'язково мати рецензію й анотації російською та англійською мовами (з перекладом трьома мовами прізвища й імені автора і назви статті). Прохання до авторів: разом з матеріалами надсилати свою фотографію. Люстративний матеріал має бути у форматі .tif або .jpg, розміром 300 dpi.

До статей дописувачів, які не мають наукового ступеня, обов'язково мають додаватися: рецензія доктора наук відповідного фаху, витяг з протоколу засідання кафедри про рекомендацію статті до друку, засвідчені належним чином.

Стаття має містити такі відомості (з нового абзацу через один рядок):

1) з лівого краю аркуша одним рядком — прізвище та повне ім'я автора (авторів) українською мовою; науковий ступінь, вчене звання чи інша інформація, що стосується наукової діяльності автора (-ів); назва установи, організації, де працює автор (автори); 2) з лівого краю аркуша вгорі — УДК; 3) посередині наступного рядка — назва статті; 4) з нового абзацу українською мовою анотація (3–4 речення); 5) з нового абзацу ключові слова (до 6 слів або словосполучень) українською мовою; 6) текст статті; 7) список літератури наводять згідно з ДСТУ 7.1:2006, оформлюють як прикінцеві примітки, тобто у [ ], відповідно до вимог ВАК України за Формою 23. Усі цитати автор зобов'язаний звірити з першоджерелами. Список літератури наводять у порядку згадування в роботі (не потрібно робити текстових посилань у написаному, лише цифри у квадратних дужках (наприклад, [12, 43]); 8) після статті з нового абзацу — анотації: російською — прізвище та повне ім'я автора (авторів), назва статті, текст анотації (3–4 речення), ключові слова (до 6 слів або словосполучень); англійською — прізвище та повне ім'я автора (авторів), назва статті, текст розширеної анотації (1–1,5 сторінки А4, 3 000–5 000 знаків), ключові слова (до 6 слів або словосполучень); якщо стаття написана іншою мовою (польською, іспанською тощо) — прізвище та повне ім'я автора (авторів), назва статті, текст анотації мовою статті (3–4 речення), ключові слова (до 6 слів або словосполучень); 10) інформація про автора (авторів).

У файлі статті на наступному аркуші подають відомості про автора (співавторів).

Редакція лишає за собою право на редагування та скорочення рукописів. За достовірність інформації та статистичних даних, які містяться в рукописах, відповідальність несе автор. Редакція не завжди поділяє позицію авторів публікацій. Редакція також лишає за собою право повертати матеріали авторам для виправлення виявлених помилок і доопрацювання, скорочувати та редагувати надані тексти. Статті, подані з порушенням вказаних вимог, не публікуються. Листування з дописувачами не ведеться. Автор, який подав матеріали до друку, вважається таким, що погоджується на подальше безоплатне їх розміщення на сайті НДІ інтелектуальної власності та Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Відтворення матеріалів журналу або їхніх частин будь-якими засобами чи в будь-якій формі, зокрема і в Інтернеті, забороняється без письмового дозволу редакції журналу. Особисті немайнові права є невідчужуваними та належать авторам статей. Майнові права інших авторів належать цим авторам.

Більш детальна інформація на сайті — www.inprojournal.org